

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
STRATEGINIO VALDYMO IR POLITIKOS FAKULTETO
APLINKOS POLITIKOS IR VALDYMO KATEDRA

VYTAUTAS VRUBLIAUSKAS
(APLINKOS APSAUGOS POLITIKA IR ADMINISTRAVIMAS)

**EUROPOS SAJUNGOS FINANSINĖS PARAMOS PANAUDOJIMAS ĮGYVENDINANT
BENDRĄJĄ VANDENS POLITIKOS DIREKTYVĄ**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
doc. dr. Alfonsas Vaišnoras

Vilnius, 2008

TURINYS

ĮVADAS.....	3
1. BENDROSIOS VANDENS POLITIKOS IR BASEININIO UPIŲ VALDYMO ATSIKADIMO PRIELAIDOS.....	9
1.1 Europos Sąjungos vandens apsaugos politikos raida.....	9
2. PASIRENGIMAS BENDROSIOS VANDENS POLITIKOS DIREKTYVOS ĮGYVENDINIMUI LIETUVOJE.....	17
2.1 Teisės aktų suderinimas su Acquis Communautaire.....	17
2.2 Lietuvos Respublikos vandens išteklių naudojimo ir apsaugos teisinis reglamentavimas	20
2.3 Bendroji vandens politikos direktyva ir baseininis vandens telkinių valdymas Lietuvoje	27
2.3.1 Administracinė vandens valdymo struktūra	28
2.3.2 Lietuvos vandens telkinių charakteristikų analizė ir vertinimo sistema.....	32
2.3.3 Vandens apsaugos tikslų nustatymas.....	34
2.3.4 Vandens apsaugos tikslų siekimas.....	35
3. EUROPOS SĄJUNGOS PARAMOS PANAUDOJIMAS ĮGYVENDINANT BENDRĄJĄ VANDENS POLITIKOS DIREKTYVĄ.....	37
3.1 Pasirengimo narystei Europos Sąjungoje struktūrinės politikos priemonės	38
3.1.1 PHARE programa.....	38
3.1.2 SAPARD programa	40
3.1.3 ISPA fondas.....	41
3.2 Kitų Europos Sąjungos šalių finansinė parama įgyvendinant Bendrąją vandens politikos direktyvą.....	45
3.3 Europos Sąjungos Sanglaudos fondo parama įgyvendinant Bendrąją vandens politikos direktyvą.....	46
3.4 Europos Sąjungos struktūrinių fondų parama įgyvendinant Bendrąją vandens politikos direktyvą.....	55
3.5 Europos Sąjungos finansinė parama 2007-2013 m.....	59
3.5.1 Sanglaudos skatinimo veiksmų programa	61
3.5.2 Kitos finansavimo priemonės įgyvendinat Bendrąją vandens politikos direktyvą.....	75
IŠVADOS.....	80
REKOMENDACIJOS IR PASIŪLYMAI.....	82

LITERATŪROS SARAŠAS.....	83
SANTRAUKA.....	92
SUMMARY.....	93
PRIEDAI.....	95

IVADAS

Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, vienu iš prioritetinių šalies siekiamų tikslų tapo narystė Europos Sąjungoje (toliau – ES). Tačiau steigiantis tuometinėms Europos Bendrijoms, nebuvo formuojama vieninga aplinkos apsaugos politika, daugelis veiksnių bendrijų mastu buvo pateisinama ekonominių interesų įgyvendinimu, buvo siekiama ekonominio klestėjimo ir politinių santykių gerinimo pokarinėje Europos erdvėje.

Poreikį pradėti reguliuoti aplinkos apsaugos santykius ES lygmeniu lėmė valstybėse narėse nustatytų aplinkosaugos reikalavimų sąsaja su sąžiningos konkurencijos užtikrinimu ir bendrosios rinkos veikimu. [11] Šiandien ES Aplinkos apsaugos sektorius yra vienas sudėtingiausių Sąjungos sričių. ES aplinkosaugos sferoje dabar galioja daugiau kaip 300 teisinių aktų, direktyvų, nutarimų, normų, rekomendacijų, kuriomis daugiausia reguliuojami gamtinės aplinkos vandenys.

Vandens apsauga ES pradėta rūpintis septintojo dešimtmečio pradžioje. Tai vienas pirmųjų aplinkos sektorių, kuriam nustatyti ES reikalavimai. ES vandens apsaugos sektorius šiuo metu reglamentuoja daugiau nei 25 direktyvos ir reglamentai. [4]

Augant susidomėjimui aplinkos apsauga, šiuo metu visame pasaulyje ypač rūpinamasi gyvybiškai svarbia aplinkos dalimi – vandens išteklių ir jų valdymu. Nuo praėjusio amžiaus paskutinio dešimtmečio, bet kurios ūkinės veiklos svarbesniu veiksnium tampa vandens išteklių, kaip tausotinų ir saugotinų, tvarkymas bei atskirų ūkio šakų vandens tikrinimo programų integravimas į šalies ekonominę ir socialinę politiką. [27] Pastaruoju metu integruotas vandens išteklių valdymas grindžiamas prielaida, jog vanduo yra neatskiriama ekosistemos dalis, gamtos turtas ir socialinė, bei ekonominė gėrybė, kurios kiekį ir kokybę nulemia jo vartojimo poreikis. Sprendžiant vandens išteklių valdymo klausimus ir priimant sprendimus, turi būti parengti, įvardinti ir įgyvendinti veiksmingi, ekonomiškai ir socialiai priimtini, numatyta strategiją atitinkantys projektai ir programos. Lietuvos aplinkos ministerija savo veikloje vadovaujasi valstybine aplinkos apsaugos strategija patvirtinta 1996 m. [27] Joje motyvuotai prioritetas teikiamas vandeniui ir oro apsaugai. Krašto vandeniui apsaugos ir naudojimo problemos apima vandeniui kokybės, gamtos išteklių, kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės išsaugojimą bei apsaugą. Tačiau strategijoje, vandens išteklių apsaugai, nenumatyta ypatingų reikalavimų, harmonizuojant ES ir Lietuvos vandens išteklių sektorius – didžiausią dėmesį ji kreipė tik į nacionalinio pobūdžio vandeniui problemas. Prioritetas (ir pagal investicijas) motyvuotai teko miestų, gyvenviečių, pramonės, paviršinio vandens nuotekoms mažinti ir kartu profilaktiškam vandens kokybės užtikrinimui. Prieš Lietuvai įstojant į Europos

sąjungą teko suderinti šalies vandens išteklių naudojimo ir apsaugos strategiją ir politiką su ES galiojančiomis normomis.

Lietuvai įstojus į ES turi būti įgyvendinta visa eilė teisės aktų, reguliuojančių atskirus vandens apsaugos aspektus. Didžiausią poveikį šiandieninei vandens valdymo sistemai Lietuvoje turi 2000 m. priimta Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2000/60/EB, nustatanti Bendrijos veiksmų vandens politikos srityje pagrindus (Bendroji vandens politikos direktyva, toliau – BVPD). Ši Direktyva sujungia visų ankstesnių vandens apsaugą reglamentuojančių ES teisės aktų reikalavimus į bendrą vandens apsaugos sistemą.

BVPD - tai vienas iš pažangiausių šiuo metu veikiančių aplinkos apsaugos įstatymų pavyzdžių pasaulyje, kurios pagrindinis tikslas panaikinti prioritetingas kenksmingąsias medžiagas ir padėti pasiekti, kad gamtoje pasitaikančių medžiagų koncentracijos jūros aplinkoje priartėtų prie foninių verčių. Direktyvos priėmimą lėmė poreikis bendrų principų, kuriais remiantis būtų galima koordinuoti valstybių narių pastangas gerinti Bendrijos vandenų kokybės ir kiekybės apsaugą, skatinti subalansuotą vandens naudojimą, prisidėti prie tarpvalstybinių vandenų problemų sprendimo, apsaugoti vandenų ekosistemas ir nuo jų tiesiogiai priklausomas sausumos ekosistemas bei šlapžemes ir garantuoti bei plėtoti Bendrijos vandenų naudojimo potencialą.

Siekiant efektyviai užtikrinti vandens išteklių apsaugą ES ir šalių narių lygmenyje, reikalingas veiksmingai tai sąlygojantis valdymo aparatas bei pakankamas finansavimas. Europos Sąjunga, Tarptautinės finansavimo institucijos ir nacionaliniai šaltiniai yra pagrindiniai vandens sektoriaus plėtros finansavimo šaltiniai. Iki 2004 m. Lietuvai buvo teikta speciali tikslinė finansinė parama, kuri buvo teikiama visoms šalims kandidatėms ir potencialioms šalims kandidatėms, šia parama buvo siekiama palaikyti šalių pastangas plėtoti politines, ekonomines bei institucines reformas.

2004 m. gegužės 1 d. Lietuvai, tapus pilnateise ES nare, atsivėrė naujos finansinės galimybės. Vienas šios narystės privalumų yra galimybė dalyvauti sanglaudos politikoje, kurios pagrindinis tikslas – mažinti socialinius bei ekonominius skirtumus tarp ES šalių narių ar atskirų regionų. Tam skiriamos nemažos lėšos. Sanglaudos politikos finansavimo šaltiniai yra *Sanglaudos fondas*, keturi *Europos Sąjungos struktūriniai fondai* (Europos regioninės plėtros fondas, Europos socialinis fondas, Europos žemės ūkio fondas kaimo plėtrai ir Europos žuvininkystės fondas).[10] 2007–2013 m. ES struktūrinė parama Lietuvai skiriama parama pagal Konvergencijos ir Europos teritorinio bendradarbiavimo prioritetus.

ES finansinės paramos fondų bei programų pasiskirstymas yra itin svarbus Lietuvai, nes teisingai nustačius tokios paramos paskirstymo prioritetus, ES paramą galima paversti reikšmingu

įvairiapusę valstybės plėtrą skatinančių veiksmu. Tad ypatingą prasmę įgauna Lietuvos įsipareigojimų įgyvendinimas. Suderinti nacionalinius interesus su Bendrijos reikalavimais svarbus uždavinys įsisavinant ES paramą. 2007-2013 m. Sanglaudos veiksmų programos Strateginio poveikio aplinkai dokumente [85] išreikštas susirūpinimas, kad per mažai dėmesio skiriama Lietuvos strateginių nuostatų bei ES reikalavimų įgyvendinimo analizei, siekiant įsisavinti ES finansinę paramą. Nemažiau svarbu laiku atlikti jau finansuotų projektų analizę, įvertinant, ar projektų rezultatai atitinka įsipareigojimų Europos Sąjungai suformuotus ir Lietuvos strateginiuose dokumentuose numatomus pasiekti rezultatus. Jei fondų pinigai bus išdalinti, o šalies išsikeltas tikslas nepasiektas, Lietuva gali patirti problemų dėl nevykdomų įsipareigojimų.

Aplinkosauginių projektų vystymo problematikai, tuo labiau vandentvarkos sektoriuje kol kas neskiriamas deramas mokslininkų dėmesys. Taip pat neskiriamas dėmesys ES teisinių reikalavimų įgyvendinamumo stebėsenai ir problematikai vertinti. Nėra atliekamos veiklos analizės, poprojektiniai vertinimai. Programose skirtose nustatyti ES struktūrinės paramos teikimo gaires yra deklaruojami geri norai, tačiau apie jų įgyvendinamumą, tinkamą stebėseną (rodiklių nustatymą) mažai kas kalba. Kas įgyvendinama žinoma, tačiau ar tai kas įgyvendinama mums reikalinga? Ar tai kas įgyvendinama atitinka ES teisės aktų reikalavimus? Ar efektyviai ir laiku yra įgyvendinami reikalavimai ir ar imamasi priemonių neatitikimams pašalinti? Kas lemia problemas ir kaip jų išvengti? Šie klausimai ir bus nagrinėjami šiame darbe.

Analizuojant literatūrą, nagrinėjančią vandentvarkos projektų įgyvendinimą ar ES lėšų įsisavinimo tendencijas vandens sektoriuje, pastebėta kad, nebuvo pateiktas minėtų projektų institucinio reguliavimo mokslinis pagrindimas. Tiek valdžia, tiek nevyriausybinių organizacijų atkreipia dėmesį į pagrindines teikiamos ES struktūrinės paramos administravimo problemas, įgyvendinimo tempus bei tendencijas tačiau specifinėms sritims skiriama mažai dėmesio.

Siekiant išsiaiškinti probleminius, šiai dienai aktualius klausimus: ar ES lėšos įgyvendinant BVPD nuostatų reikalavimus įsisavinamos tinkamai t.y. ar finansuojamos reikiamos priemonės; ar Lietuvos strateginiuose dokumentuose reglamentuojančiuose ES lėšų paskirstymą, skiriamas pakankamas dėmesys įsipareigojimų pagal BVPD vykdymui, keliami hipotezė: Derantis su ES dėl paramos paskirstymo, **BVPD reikalavimų įgyvendinimui, neskiriamas reikiamas dėmesys ir finansavimas.**

Tyrimo objektas – Europos Sąjungos finansuojamų, Bendrosios vandens politikos direktyvos reikalavimus įgyvendinančių projektų vykdymas ir priežiūra Lietuvoje.

Tyrimo tikslas – Apžvelgti Bendrosios vandens politikos direktyvos įgyvendinimo Lietuvoje tendencijas, išanalizuoti, Europos Sąjungos paramos įsisavinimo šioje srityje kryptis ir problematiką.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti Bendrosios vandens politikos direktyvos atsiradimo prielaidas.
2. Apžvelgti pasirengimo įgyvendinti direktyvos reikalavimus etapą.
 - Išnagrinėti ES paramos panaudojimo prioritetus pasirengimo įgyvendinimui etapo metu. (Teisės aktų perkėlimo įgyvendinimas, vandens valdymo mechanizmo kūrimas, institucijų Lietuvoje, susijusių su BVDP įgyvendinimu tarpusavio atsakomybės sričių bei funkcijų apžvalga, stojimo į ES finansavimo instrumentų panaudojimas, įgyvendinam BVDP nuostatas).
3. Apžvelgti BVDP įgyvendinimą, panaudojant bendrijos finansinius instrumentus, Lietuvai įstojus į ES.
 - Apžvelgti kas jau padaryta iki einamųjų metų. Įvertinti ISPA ir Sanglaudos fondų, 2004-2006 m. periodo Bendrojo programavimo dokumento bei kitų ES paramos priemonių panaudojimą, įgyvendinam Bendrosios vandens politikos direktyvos nuostatas Lietuvoje.
4. Išsiaiškinti aplinkosaugos projektų vandens priežiūros srityje valdymą, naujuoju 2007-2013 m. programavimo periodu. Atskleisti 2007-2013 m. Sanglaudos skatinimo veiksmų programos bei kitų priemonių kryptis ir prioritetus įgyvendinant BVDP reikalavimus.
5. Suformuluoti rekomendacijas padėsiančias ateityje tobulinti vandens apsaugos priemonių įgyvendinimą Lietuvoje.

Tyrimo metodas: siekiant įvykdyti iškeltus uždavinius, buvo analizuojami BVDP taikymą reglamentuojantys ES ir Lietuvos Respublikos teisės aktai ir kiti susiję normatyviniai dokumentai. Taip pat Europos komisijos (toliau- EK) Lietuvos institucijų publikuota informacinė medžiaga, nagrinėjami bei vertinami konkretūs Sanglaudos fondo finansuotų projektų, Bendrojo programavimo dokumento bei 2007-2013 m. programų vykdymo duomenys. Minėtų dokumentų analizė buvo siejama su ekspertų susijusių tiesiogiai su BVDP įgyvendinimu bei kitų ekspertų, kurių veikla susijusi su BVDP įgyvendinimu ar ES paramos lėšų įsisavinimu šioje srityje, nuomonėmis ir išvadomis.

Šio darbo autorius iki 2008-07-01 buvo Bendrojo programavimo dokumento, 1.3 priemonės „Aplinkos kokybės gerinimas ir žalos aplinkai prevencija“ vykdymo dalyvis, dalyvavęs vykdant keletą šios programos projektų susijusių su BVDP įgyvendinimu. Nuo 2008-07-01 dirbantis vyriausiuoju specialistu (projektų vadovu) LR Aplinkos ministerijos Aplinkos projektų valdymo

agentūroje, kuri yra biudžetinė įstaiga, pagal savo kompetenciją vykdanči jai pavestas Europos Komisijos patvirtintų, Sanglaudos, Struktūrinių fondų finansuojamų projektų aplinkos apsaugos srityje paruošimo bei įgyvendinimo koordinavimą Lietuvoje funkcijas. Tai autoriaus nuomone, leidžia jam pagrįstai ir sėkmingai taikyti įtraukto stebėjimo tyrimų metodiką iškelto tikslo bei uždavinių įgyvendinimui.

Darbe naudojami sutrumpinimai:

AAA- Aplinkos apsaugos agentūra;

APVA- Aplinkos projektų valdymo agentūra;

BVPD- Bendroji vandens politikos direktyva;

BPD– Bendrasis programavimo dokumentas;

ES– Europos sąjunga;

EK– Europos Komisija;

ERPF- Europos regioninės plėtros departamentas;

EŽŪOGF- Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondas;

EŽŪFKP- Europos žemės ūkio fondas kaimo plėtrai;

EŽF- Europos žuvininkystės fondas;

ISPA (Instrument for Structural policies for Pre-accession)- pasirengimo narystei ES struktūrinės politikos priemonė;

PHARE (Poland and Hungary Aid for Restructuring the Economy) pagalba skirta reformoms remti, ypač projektams, kurių tikslas ekonominė restruktūrizacija, finansuoti arba dalyvauti jų finansavime;

SAPARD (angl. Special accession programme for agriculture and rural development)- Speciali žemės ūkio ir kaimo plėtros paramos programa;

UBR- upių baseinų rajonai.

1. BENDROSIOS VANDENS POLITIKOS IR BASEININIO UPIŲ VALDYMO ATSIRADIMO PRIELAIDOS

1.1 Europos Sąjungos vandens apsaugos politikos raida

ES programa, susijusi su vandens taršos kontrole, yra viena iš seniausių ES aplinkos apsaugos politikos segmentų. ES vandens apsaugos politika yra pagrįsta darniojo vystymosi principu, kuris pabrėžia, kad rūpestis aplinka turi būti subalansuotas su socioekonominiais veiksniais ir poreikiu gerinti vandens telkinių kokybę.

Pirmieji teisės aktai, reglamentuojantys vandens apsauga, buvo priimti visuomenės sveikatos pagrindu. Jie buvo susiję su geriamo bei paplūdimių vandens kokybe. Pirmoji Direktyva dėl vandens taršos ES buvo priimta 1973 metais. Ši Direktyva susijusi su mikroorganizmu skaidymu valymo įrenginiais.[88] Dabar ES Vandens apsaugos sektorių reglamentuoja daugiau nei 25 direktyvos ir sprendimai. [4]

Iki BVPD priėmimo didžiausias dėmesys buvo skiriamas keletui pagrindinių sričių ir problemų, daugiausiai susijusių su žmogaus sveikata, kurios aptartos įvairiuose ES teisės aktuose. Šiame procese, trunkančiame jau beveik tris dešimtmečius, ES politikai išskiria du raidos etapus:

Pirmasis raidos etapas: Apima 1975-1986 metus. Priimtos:

Aplinkos kokybės standartus nustatančios direktyvos:

Direktyva dėl paviršinio vandens, skirta geriamojo vandens tiekimui (Paviršinio vandens direktyva) 75/440/EEB – nustatyti bendri kriterijai dėl paviršiniu vandenų kaip geriamo vandens naudojimo. Normos, dėl geriamo vandens, yra prevencijos principo įrodymas ir įgyvendinimas.[4] Šios direktyvos pagrindu buvo išskirtos priemonės, galinčios aptikti pesticidus vandenyje. [88]

Gėlavandenių žuvų direktyva 78/659/EEB šia Direktyva buvo nustatyti reikalavimai vandens būklės gerinimui, siekiant išsaugoti gėlavandenių žuvų rūšis.[12] 2006 m. rugsėjo 6 d. Europos Parlamentas ir ES Taryba priėmė patobulintą teisės aktą dėl gėlojo vandens, kuriam reikalinga apsauga arba kuri reikia gerinti, kad jame galėtų gyventi žuvis, kokybės.

Direktyva dėl maudyklų vandens kokybės (Maudyklų direktyva) 76/160/EEB buvo sukurta 19 fizinių, cheminių ir mikrobiologinių paplūdimių vandens kokybės parametrų bei sukurta efektyvi valstybių narių paplūdimių monitoringo sistema. Šios direktyvos sukurti standartai apėmė daugiau negu 10000 paplūdimių regionų ES.[4]

Pagrindinis šios direktyvos tikslas - užtikrinti stabilią ir gerą maudymuisi skirtų vandens telkinių kokybę. Šio tikslo siekiama ne tik visuomenės sveikatos apsaugos, bet ir patogumo sumetimais. Pagrindinis uždavinys siekiant šio tikslo – sustabdyti maudymuisi skirtų vandens telkinių teršimą nuotekomis. Direktyva įsigaliojo 1976 metais. Formaliai valstybės narės savo teisės aktus turėjo suderinti su šia Direktyva iki 1977 metų gruodžio 10 dienos. 2006 m. vasario 15 d. Europos Parlamentas ir Taryba priėmė direktyvą 2006/7/EB dėl maudyklų vandens kokybės valdymo, panaikinančią Direktyvą 76/160/EEB, kuri modernizuos ir supaprastins taisykles, užtikrinančias maudymuisi skirtų vandens telkinių švarą visoje ES. Šios taisyklės šios taisyklės dar neįsigaliojo. Toliau bus aptariami senosios direktyvos reikalavimai ir rekomenduojamos naujos taisyklės.[13]

Reikalavimai

Senajoje direktyvoje prie maudymuisi skirtų vandens telkinių priskiriami gėlojo vandens telkiniai ar jūros priekrančių vandenys, kur maudymasis yra viešai leidžiamas arba nėra viešai draudžiamas ir kuriuos maudymosi reikmėms tradiciškai pasirenka didelis lankytojų skaičius. Direktyvoje nustatyta 19 fizinių, cheminių ir mikrobiologinių parametru, kurių svarbiausias yra coli lazdelių indeksas, nes jis nusako fekalinių nuotekų kiekį vandenyje. Trylikai šių parametru Direktyvoje nustatyta privalomoji (imperative) ir orientacinė (G - guide) vertė. Valstybės narės privalo pačios patvirtinti maudymuisi skirtų vandens telkinių kokybės tikslus, kurie negali būti mažesni nei nustatyta direktyvoje. Šiame dokumente taip pat nustatyti reikalavimai, susiję su vandens kokybės monitoringu, pavyzdžių ėmimo metodais, jų laikymu ir analize. Numatomi leistini nukrypimai, susiję su geografine padėtimi ar išskirtinėmis meteorologinėmis sąlygomis. Apie šiuos nukrypimus būtina informuoti Komisiją. Valstybės narės privalo kas dvejus metus teikti informaciją, ar jų vandens telkiniai atitinka direktyvos reikalavimus.

Nauja Maudyklų direktyva turi tris aiškius privalumus: pirma, pakoreguoti sanitariniai reikalavimai – sumažinta leistina fekalijų koncentracija ir kartu sumažėjo gastroenterito bei kvėpavimo takų ligų rizika. Naujame Direktyvos variante numatyti privalomi standartai, kurie turi būti pasiekti, ir griežtesni standartai, kurių valstybės narės gali siekti. Kitas pranašumas – valdymo efektyvumo padidinimas: išankstinis galimų taršos šaltinių tyrimas numatomas kiekvienoje maudymuisi skirtoje vietoje, taip pat reikalaujama aktyvaus visuomenės informavimo ir jos įtraukimo į valdymo procesą. Trečia, naujoji Direktyva supaprastins monitoringo reikalavimus valstybėms narėms, nes reikės nuolat tirti tik du parametrus, vietoj dabar privalomų devyniolikos. Vandens kokybės klasė bus nustatoma atsižvelgiant į trejų metų, o ne vienerių metų rezultatus. Pataisyta Direktyva turėjo būti patvirtinta šiais metais; valstybės narės turėjo dvejus metus suderinti

ją su savo teisės aktų sistema bei dar penkerius metus įgyvendinti jos reikalavimus. Taip pat tikimasi, kad prie geresnės maudymuisi skirtų vandens telkinių kokybės prisidės BVPD įgyvendinimas.

Direktyva dėl žmoniems vartoti skirto vandens kokybės (Geriamo vandens direktyva) 80/778/EEB. Teisės aktai, reglamentuojantys geriamojo vandens kokybę, nustato ir geriamojo vandens bei vandens, naudojamo maisto ir gėrimų gamybai, kokybės standartus. Šių standartų priėmimo tikslas - visuomenės sveikatos apsauga. Tuo tarpu geriamojo vandens direktyvos tikslai apima ir aplinkos apsaugą, nes geriamojo vandens išteklių turi būti pakankamai švarūs, kad būtų įmanomas iš jų išgaunamo vandens nebrangus paruošimas. Pirmoji ES Direktyva dėl geriamojo vandens kokybės buvo patvirtinta 1980 metais (Direktyva 80/778). Ši Direktyva įdiegė sudėtingą teisinę struktūrą, užtikrinančią geriamojo vandens vartotojų saugumą. Kadangi pirmieji šios Direktyvos projektai buvo pateikti dar 1975 metais, jos mokslinis techninis pagrindas ir administraciniai principai nebeatitinka šiandienos standartų. Tad 2003 metų gruodžio 25 dieną senąją Direktyvą 80/778/EEB pakeitė naujoji Direktyva 98/83/EB.[14]

Reikalavimai

Ir senojoje, ir naujojoje Geriamojo vandens Direktyvoje geriamasis vanduo apibūdinamas vienodai: „Žmonių vartojimui skirtas vanduo - tai visoks šiam tikslui skirtas, nepriklausomai nuo jo kilmės, natūralus arba apdorotas vanduo”. [14] Geriamojo vandens kokybės valdymo priemonės yra fizinių, cheminių ir mikrobiologinių standartų diegimas bei monitoringo reikalavimų įgyvendinimas. Naujoji Direktyva labiau nei senoji pabrėžia politikos skaidrumą ir informacijos prieinamumą. Kadangi joje reikalaujama, kad vanduo būtų kokybiškas vartojimo vietoje, t. y. tokius reikalavimus turi atitikti iš čiaupo bėgantis vanduo, ji neretai dar vadinama „iš čiaupo bėgančio vandens direktyva“. Jei senoji Direktyva reglamentavo 66 vandens parametrus, tai naujojoje šis skaičius sumažintas iki 48. Parametrų vertė buvo dar kartą apsvairstyta ir sugriežtinta atsižvelgiant į naujausius mokslinius pasiekimus. A ir B prieduose pateiktų parametrų vertė yra privaloma, tuo tarpu C priedo parametrų vertė skirta tik monitoringo tikslams. Pateikiami pagrindiniai numatomi naujosios Direktyvos parametrų vertės pokyčiai, palyginti su senąja Direktyva:

- leistina švino koncentracija sumažinta nuo 50 µg/l iki 10 µg/l; numatytas 15 metų pereinamasis laikotarpis švininiams vandentiekio vamzdžiams pakeisti;
- leistina atskirų medžiagų ir bendra pesticidų koncentracija nepasikeitė (0,03 µg/l ir 0,5 µg/l), tačiau nustatyti griežtesni reikalavimai tam tikriems pesticidams (0,03 µg/l);
- leistina vario koncentracija sumažinta nuo 3 iki 2 mg/l;

- patvirtinti nauji trihalometanų, trichloreteno, tetrachloreteno, bromato, akrilamido ir kt. medžiagų koncentracijos standartai.

Reikalavimai monitoringui išdėstyti penktajame Direktyvos straipsnyje ir detaliai aptarti antrajame jos priede. Tam, kad įvykdytų keliamus reikalavimus Valstybės narės privalo patvirtinti Direktyvos prieduose nustatytus parametrus ir, jei to reikalauja vietos sąlygos, nustatyti papildomus parametrus. Antrajame priede parametrai suskirstomi į dvi grupes: tikrinimo monitoringo (privalomas dažnesnis mėginių ėmimas) ir audito monitoringo (mėginių ėmimas ne toks dažnas). Be to, Direktyvoje pateikiama informacija apie metodikas, naudotinas analizuojant mėginius (Itin detaliai aprašytos mikrobiologinių parametrų tyrimų metodikos. Cheminių parametrų reglamentuojamas tik tikslumas bei nustatomumo lygis).

Direktyvos parametrai ir metodai turi būti peržiūrimi mažiausiai kas penkerius metus. Valstybės narės kas trejus metus privalo teikti ataskaitas Komisijai apie savo geriamojo vandens kokybę. Taip pat valstybės narės privalo teikti informaciją vartotojams apie geriamojo vandens kokybę ir priemones, kurių imamas, siekiant įvykdyti direktyvos reikalavimus.

Emisijų ribines vertes nustatančios direktyvos:

Direktyva dėl tam tikrų į Bendrijos vandenį išmetamų pavojingų medžiagų sukeltos taršos (Pavojingų medžiagų direktyva) 76/464/EEB Ši Direktyva įpareigojo Valstybes nars imtis skubių priemonių, kurios leistų apsaugoti Bendrijos vandenį nuo taršos, ypač kai ją sukelia tam tikros patvarios, toksiškos ir biologiškai besikaupiančios medžiagos; [4]

Direktyva dėl požeminio vandens apsaugos nuo tam tikrų pavojingų medžiagų sukeltos taršos (Požeminio vandens direktyva) 80/68/EEB. Jos tikslas - užkirsti kelią požeminio vandens taršai ir kaip galima geriau tikrinti bei pašalinti jau padarytos taršos šaltinius. Valstybės narės Europos Komisijai privalėjo pateikti informaciją apie direktyvos įgyvendinimą: išankstinių tyrimų rezultatus, duomenis apie suteiktus leidimus, atliktos kontrolės ir patikrinimų rezultatus.[4] Šioje direktyvoje taip pat buvo pabrėžta, kad valstybė narė, įgyvendinusi anksčiau minėtą direktyvos tikslą, yra atleidžiama nuo 76/464/EEB direktyvos nuostatų dėl požeminio vandens taikymo.

Šios direktyvos reglamentuoja arba tam tikrų medžiagų emisiją į vandens telkinius (emisijos ribines vertes arba emisijos standartus), arba teršalus priimančių vandens telkinių kokybę (kokybės tikslus), vandens telkinio tinkamumą geriamojo vandens ruošimui, žuvims gyventi ir pan. Tai atitiko prioritetus aplinkosaugai, nustatytus 1973 metais priimtoje ES aplinkosaugos veiksmų programoje. [28]

Antrasis raidos etapas: Prasidėjo 1988 metais. Frankfurte vykusiame ES šalių narių ministrų, atsakingų už vandens apsaugą, seminare vandens apsaugos klausimais, buvo aptarti ES galiojantys vandens apsaugą reglamentuojantys teisės aktai, nustatyti didžiausi jų trūkumai. Priimtos dvi direktyvos reglamentuojančios taršą iš sutelktosios ir pasklidosios taršos šaltinių:

Direktyva dėl miestų nuotėkų valymo (Miesto nuotėkų valymo direktyva) 91/271/EEB. Spręsdama problemą, susijusia su vandens kokybę šaltinyje, ši Direktyva žymi didelį pasikeitimą vandens prevencijos ir jo kokybės procese.[4] Valstybės narės turėjo įrengti nuotekų valymo įrenginius, atitinkančius direktyvos reikalavimus. Direktyva reikalauja surinkti nuotekas iš daugiau kaip 2000 gyventojų turinčių vietovių ir joms taikyti antrini (biologini) valymą. Direktyva taip pat reglamentuoja nuotekų valymo reikalavimus valstybių narių industriniams-pramoniniams sektoriams, kurie yra atsakingi už visų paviršinių vandenų taršą. Be to, Direktyva reikalauja, kad šie sektoriai nustatytų jautrias zonas (zonas, kurios paveiktos eutrofikacijos). [82]

Miestų nuotekų valymo direktyvos tikslas - mažinti gėlųjų vandenų, estuarijų ir jūrų taršą buitinėmis bei pramonės nuotekomis ir miestų lietaus kanalizacijos vandeniu. Direktyvoje nustatyti reikalavimai ir atitikties jiems mechanizmai, susiję su nuotekų iš minėtųjų šaltinių, vadinamųjų miesto nuotekų, surinkimu, apdorojimu ir šalinimu. Ši Direktyva taip pat reglamentuoja nuotekų dumblo šalinimą. Direktyva įsigaliojo 1991 metais; formaliai šalių teisės aktai su ja suderinti iki 1993 metų birželio 30 dienos. Valstybės narės privalo kas dvejus metus, pradedant nuo 1995-ųjų, teikti Direktyvos įgyvendinimo etapų ataskaitas.

Reikalavimai

Direktyvoje numatoma teritorijų klasifikacija pagal nuotekas priimančių vandens telkinių jautrumą taršai (pvz., vandenys gali būti klasifikuojami kaip esantys/nesantys geriamojo vandens šaltiniai, pagal eutrofikacijos lygį, pagal atitikimą ES vandens standartus). Įvairioms jautrumo klasėms (jautrios, vidutinio jautrumo ir mažai jautrios sritys) taikomi įvairaus griežtumo reikalavimai. Pagal tris priimančių vandens telkinių klases numatyti minimalūs nuotekų apdorojimo reikalavimai. Direktyvoje nurodoma, kad minimalus yra mechaninis ir biologinis nuotekų apdorojimas, o jautriose taršai srityse turi būti ir papildomas (tretinis) apdorojimas. Direktyvoje taip pat numatyta, kad aglomeracijos¹, turinčios daugiau nei 2000 GE², iki 2005 metų pabaigos privalo turėti nuotekų surinkimo sistemas, o aglomeracijos, turinčios daugiau nei 15000 GE., jas privalėjo

¹ **Aglomeracija** – tam tikras plotas, kuris yra gana tankiai apgyvendintas ir (arba) kuriame sutelkta ūkinė veikla, dėl to nuotekas tikslinga surinkti ir suleisti į bendrus nuotekų valymo įrenginius arba galutinę išleidimo vietą. Savivaldybė – tai tam tikras administracinis vienetas. Aglomeracija ir savivaldybė teritoriniu požiūriu nebūtinai sutampa

² **Gyventojų ekvivalentas** – priimtas biologiškai skaidomų organinių teršalų kiekis (išreikštas biocheminiu deguonies sunaudojimu per 5 dienas, sąlygiškai atitinkantis vienam gyventojui per parą tenkantį teršalų kiekį (60 g per dieną).

įrengti iki 2000 metų pabaigos. Kuo didesnė aglomeracija, tuo griežtesni reikalavimai nuotekų apdorojimui. Mažesni miesteliai ir kaimai (mažiau nei 2000 GE.) kurių Direktyva neįpareigoja diegti antrinio apdorojimo sistemų, visgi privalo atlikti atitinkamą apdorojimą, pakankamą, kad nebūtų pažeisti ES teisės aktuose numatyti kokybiniai kriterijai. 1 lentelėje pateikta reikalavimų ir privalomų jų įgyvendinimo terminų apžvalga.

1 lentelė. Miestų nuotekų valymo direktyvos reikalavimai ir terminai

Reikalavimas	Data		
	1998 m. gruodis	2000 m. gruodis	2005 m. gruodis
1	2	3	4
Nuotekų surinkimas	>10 000 GE jautriose srityse	> 15 000 GE vidutinio jautrumo ir mažai jautriose srityse	> 2 000 GE visose srityse
Pirminis apdorojimas		> 15 000 GE mažai jautriose srityse*	> 10 000 GE mažai jautriose srityse
Antrinis apdorojimas		> 15 000 GE vidutinio jautrumo srityse	> 2 000 GE vidutinio jautrumo srityse ir jautriose srityse**
Papildomas (tretinis) apdorojimas	> 10 000 GE		
Jei nuotekos surenkamos aglomeracijose, turinčiose mažiau nei 2,000 GE., pasirenkamas vietos sąlygas atitinkantis apdorojimas. * Aglomeracijose, turinčiose daugiau nei 15,000 GE., pirminiu apdorojimu apsiribojama tik išskirtinėmis aplinkybėmis. ** Nuotekas išleidžiant į jūrą, pasirenkamas vietos sąlygas atitinkantis apdorojimas.			

Šaltinis: http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_id=11938

Direktyvoje numatomi kokybiniai tikslai ir ribinės parametrų vertės, kurios turi būti pasiektos apdorojimo metu. Be to, numatytos monitoringo ir rezultatų įvertinimo procedūros. Jei yra didelės apdorojimo sistemų išlaidos, gali būti pasirenkamos alternatyvios sistemos, tačiau jos turi padėti pasiekti analogišką aplinkos apsaugos lygį. Taip pat, reglamentuojamas nuotekų dumblo šalinimas. Šio dumblo vertimo į jūrą ar kitus paviršinius vandenius turėjo būti atsisakyta iki 1998 metų.

Direktyva dėl gėlųjų, pakrančių ir jūrų vandenų apsaugos nuo taršos nitratais iš žemės ūkio šaltinių (Nitratai direktyva) 91/676/EEB Direktyvos tikslas - sumažinti negatyvų trąšų

poveikį geriamojo vandens šaltiniams bei ekosistemoms ribojant neorganinių trąšų ir mėšlo naudojimą žemės ūkio kultūroms tręšti. Direktyva įsigaliojo 1991 metais. [83] Ši direktyva reglamentuoja azoto trąšų naudojimą žemės ūkyje, siekiant išvengti tiek paviršinio, tiek požeminio vandens kokybės prastėjimo. Ji įpareigoja valstybes nars įvardyti nitratams jautrias teritorijas, jeigu požeminiame ar paviršiniame vandenyje nitratų koncentracija viršija 50 mg/l arba ji gali viršyti šią ribą, kai trąšų naudojimas ar kita veikla nebus ribojama (pagal parengtą priemonių programą). Direktyvoje nustatyta kad nitratų koncentracija požeminiame vandenyje negali viršyti nustatytos ribinės koncentracijos nitratams. Ji nurodo ir tiesioginį ryšį su Geriamojo vandens direktyva 80/778/EEB (su pakeitimais direktyva 98/83/EB). Nitratų direktyva nustato ir reikalavimus požeminio vandens monitoringui, kurio tikslas stebėti, ar ūkinės veiklos ribojimo priemonių programa veikia efektyviai, ar tarša azoto junginiais mažėja. Teisės aktas apibrėžia minimalius reikalavimus požeminio vandens monitoringui, jo periodiškumą (skirtingas periodiškumas numatytas vandeningsiems sluoksniams, kur nitratų koncentracija viršija 25 mg/l ir 50 mg/l).[22] Šia direktyva buvo siekiama apsaugoti paviršinius ir požeminius, bei jūros vandenis nuo taršos nitratais iš pasklidusios taršos šaltinių, apribojant mineralinių ir organinių azoto trąšų naudojimą žemės ūkyje, sugriežtinant organinių trąšų laikymo sąlygas bei uždraudžiant trąšų naudojimą kai kuriose teritorijose. Pirmiausia buvo reikalaujama, kad Valstybės narės nustatytų vandenį, kurie yra ar bus teršiami nitratais. Valstybės narės privalo kas ketverius metus teikti Komisijai informaciją apie jautrių taršai zonų paskirtį, vandens kokybės monitoringo rezultatus, veiksmų programas ir gerą ūkininkavimo patirtį.

Antrajame etape taip pat buvo priimta **Direktyva dėl integruotos taršos prevencijos ir kontrolės (96/61/EEB)** keičianti kontrolės principus medžiagų išmetimui į vandenį ir orą, taip pat buvo peržiūrimos jau galiojančių direktyvų nuostatos, pritaikant jas prie tuo metu egzistuojančių sąlygų. [4]

Įgyvendinant minėtas direktyvas, paaiškėjo, kad teisinė vandens išteklių valdymo sistema, reguliuojanti labai sudėtingą ir daugiapakopę vandens išteklių ekologinę sistemą, yra menkai integruota. ES politikai pradėjo svarstyti globalesnę vandens politikos strategiją, kurios išvados buvo paskelbtos 1996 metais Vandens konferencijoje Briuselyje. Valstybių atstovai sutiko, kad ES vandens politikos programa jau pasenusi, todėl jai reikalingas pataisymas, papildymas ir nauju direktyvų sukūrimas. Naujosios direktyvos turėtų apimti vandens kokybės valdymo reikalavimus, įeinančius į atskirą vandens politikos sistemą, bei koordinuoti visus objektus, susijusius su vandens apsauga. Buvo nuspręsta sukurti upių baseinu sistema vietoj politiniu valstybių ribų, taip pat sutarta

dėl keturių pagrindiniu ES vandens politikos objektu: jūrų gyvūnijos bei augalijos apsaugos, vandens arealų apsaugos, geriamojo bei maudyklų vandens kokybės palaikymo.

1997 metais pradėta rengti **Bendroji vandens politikos direktyva 2000/60/EB**, kuri buvo patvirtinta tik 2000 metais. Ši direktyva žymi **trečiojo vandens apsaugos politikos raidos etapo** pradžia.[4] Nuo šiol vandens politikos pagrindas yra bendras (jungtinis) požiūris ir valstybių suartėjimas šioje srityje. Tarpvalstybinis požiūris labai glaudžiai yra susijęs ir su pagrindiniais aplinkos politikos principais: atsargumo, prevencijos, taršos mažinimo jos šaltinyje, „teršėjas moka“ principais bei aplinkos būklės svarba ir stebėjimu visuose ES regionuose. Galima teigti, kad dėl šios direktyvos valstybių nariu vandenų apsaugos politika reglamentuoja tie patys teisės aktai, todėl sudaromos vienodos sąlygos visu interesams tenkinti, užtikrinama sąžininga konkurencija, įgyvendinamos darniojo vystymosi nuostatos. Apskritai direktyvos paskirtis – restruktūrizuoti iki tol egzistavusią ES vandens apsaugos sistemą. [9] Ši direktyva prisideda prie radikalių vandens politikos ir vandentvarkos ūkio pokyčių ES valstybėse narėse. Pagrindinius direktyvos tikslas yra *siekti, kad iki 2015 m. pabaigos, paviršinis, požeminis ir pakrančių vanduo, būtų geros būklės, o geros ir labai geros būklės vandens telkiniai tokie ir išliktų.* [11]

Patvirtinus BVDP didžiausias dėmesys vandens politikoje skiriamas vandens telkiniui ir jo bendrai ekologinei kokybei, o ne vandens, kaip vieno iš išteklių, naudojimui. Direktyvoje aptariami visi aplinką veikiantys veiksniai: vandens ėmimas iš telkinių, morfologiniai pokyčiai, vandens tarša iš sutelktųjų ir pasklidžiųjų vandens taršos šaltinių ir pan. Tikslai, išdėstyti Bendrojoje vandens direktyvoje, turi būti įgyvendinti per pakankamai trumpą laiką. Iki 2003 m. gruodžio mėn. nacionalinės teisės aktai turėjo būti suderinti su direktyva. Iki 2004 m. pabaigos turėjo būti parengta vandens telkinių būklės ataskaita, apimanti kiekvieno upės baseino tyrimus, saugomų plotų registrą, antropogeninio poveikio apžvalgą ir vandens naudojimo ekonominę analizę. Šios informacijos reikės vykdant monitoringo programas. Remiantis vandens telkinių būklės ataskaita ir monitoringo rezultatais, bus numatytos priemonių programos ir iki 2010 m. paskelbtas Upių baseinų priežiūros planas. Priemonių programos bus vykdomos iki 2013 m., aplinkos apsaugos tikslai turi būti įgyvendinti iki 2016 m. [11]

2. PASIRENGIMAS BENDROSIOS VANDENS POLITIKOS DIREKTYVOS ĮGYVENDINIMUI LIETUVOJE

2.1 Teisės aktų suderinimas su *Acquis Communautaire*³

1995 metais Lietuva pasirašė su ES Asocijuotos narystės sutartį. 1995 metų gale buvo pareikštas formalus pageidavimas tapti ES nare. Pagal Asocijuotos narystės sutartį, kuri įsigaliojo 1998 m. vasario mėnesį, Lietuva įsipareigojo suderinti nacionalines teisės normas su ES teisės aktų reikalavimais.

Aplinkos ministerija yra pagrindinė institucija, atsakinga už aplinkos apsaugą reglamentuojančių teisės normų suderinimą, tačiau tam tikri aplinkos apsaugos aspektai patenka ir kitų ministerijų (Žemės ūkio ministerijos, Sveikatos apsaugos ministerijos) jurisdikcijon. [30]

Aplinkos ministerija 1998 m. parengė Aplinkos sektoriaus teisės normų derinimo su ES reikalavimais strategiją, kurioje aptariami teisiniai, administraciniai bei finansiniai Lietuvos aplinkos apsaugą reglamentuojančių teisės aktų derinimo su ES reikalavimais aspektai. Taip pat buvo parengta sektorinė Vandens teisės normų derinimo su ES reikalavimais strategija. Į lietuvių kalbą išversta 80 prioritetinių ES teisės aktų.[30]

Aplinkos sektoriaus teisės normų derinimo su ES reikalavimais strategijoje nustatytas konkretus ES aplinkosauginių reikalavimų įgyvendinimo planas. Strategijoje taip pat aptariama, kaip stojimas į ES paveiks Lietuvos aplinkos apsaugos politiką. Strategijoje buvo nustatyti šie teisės normų perkėlimo prioritetai:

Aukščiausias prioritetas buvo suteiktas Direktyvai dėl Miestų nuotėkų valymo, Nitratų Direktyvai, Gėlavandenių žuvų Direktyvai, Maudyklų Direktyvai, Geriamo vandens Direktyvai.

Žemesnis prioritetas buvo suteiktas šioms Direktyvoms: Apsikeitimo informacija Direktyvai, Pavojingų medžiagų ir dukterinėms Direktyvoms.

Šioms Direktyvoms buvo suteiktas žemesnis prioritetas, kadangi buvo planuojama, kad labiausiai teršiančias pramonės įmones kontroliuos Integruotos taršos prevencijos ir kontrolės Direktyva.

Žemiausias prioritetas buvo skirtas Direktyvoms, kurios nebuvo aktualios Lietuvai, tai Jūriniam moliuskams skirtą vandenų Direktyva (Lietuvoje nėra jūrinių moliuskų auginimui

³ **Acquis communautaire** –ES teisės visuma, kurią sudaro pirminiai ir išvestiniai teisės šaltiniai. Tai Europos bendrijų teisės ir jos taikymo praktikos visuma, apimanti visa tai, kas buvo pasiekta įgyvendinant Bendrijų steigimo sutartis.

tinkamų vandenu), Paviršinio vandens direktyva naudojama geriamajam vandeniui bei atitinkamos Direktyvos dėl monitoringo (Lietuvoje geriamo vandens tiekimui naudojamas išimtinai požeminis vanduo), Titano dioksido Direktyva (Lietuvoje nėra titano dioksido pramonės), Požeminio vandens Direktyva (šios direktyvos reikalavimai buvo įtraukti į BVPD).

Derybose dėl narystės ES, Lietuva įsipareigojo pakeisti, priimti naujus įstatymus ir poįstatyminius teisės aktus, tam, kad suderinti nacionalinę teisę su ES reikalavimais.[72] LR Vyriausybės nutarime „Dėl LR derybinių pozicijų derybose dėl narystės ES patvirtinimo“ vandens apsaugos srityje Lietuva įsipareigojo patvirtinti, bei papildyti šiuos teisės aktus: [31]

Miestų nuotekų valymo direktyva (91/271/EEB):

- papildyti LR vandens įstatymą (2002 m.);
- patvirtinti miestų nuotekų ir perteklinio dumblo tvarkymo bendruosius reikalavimus (2002 m.);
- patvirtinti miestų nuotekų tvarkymo taisykles (2002 m.).

Lietuva šios direktyvos nuostatomis įgyvendinti prašė pereinamojo laikotarpio iki 2009 m. gruodžio 31 d.

Vandens apsaugos nuo taršos nitratais iš žemės ūkio šaltinių direktyva (91/676/EEB):

- priimti teisės aktus dėl taršos nitratais iš žemės ūkio šaltinių nitratų pažeidžiamose zonose reglamentavimo.

Pavojingų medžiagų direktyva (76/464/EEB):

- patvirtinti vandens telkinių kokybės, pramoninių nuotekų užterštumo normas (2001 m.);
- patvirtinti nuotekų užterštumo pavojingomis medžiagomis normas (2001 m.);
- patvirtinti pavojingų medžiagų išleidimo į kanalizacijos tinklus tvarką (2002 m.);
- patvirtinti pavojingų medžiagų išleidimo į vandens aplinką taisykles (2002 m.);
- patvirtinti vandens taršos pavojingomis medžiagomis mažinimo programą (2002 m.).

Maudyklų vandens kokybės direktyva (76/160/EEB):

- patvirtinti maudyklų vandens kokybės monitoringo programą (2000 m.);
- patvirtinti Lietuvos paplūdimių perspektyvinės plėtros programą (2000 m.);
- patobulinti maudyklų vandens kokybės monitoringo sistemą (2002 m.);

Geriamojo vandens direktyva (98/83/EB):

- priimti Geriamojo vandens įstatymą (2001 m.);
- patvirtinti informacijos apie geriamojo vandens kokybę teikimo tvarką (2002 m.).

Šiai direktyvai Lietuva prašė pereinamojo laikotarpio iki 2015 m.

Paviršinio vandens, skirto geriamojo vandens tiekimui, direktyva (75/ 440/ EEB):

- patvirtinti geriamojo vandens gamybai naudojamų paviršinių vandenu kokybės normas (2001 m.).

Požeminio vandens apsaugos direktyva (80/68/EEB):

- pakeisti buitinių nuotekų infiltravimo įrenginių projektavimo, įrengimo ir eksploatavimo taisykles (2000 m.);
- patvirtinti teršiančių medžiagų išleidimo į požeminius vandenis aplinkosaugines taisykles (2001 m.);
- patvirtinti pavojingų medžiagų išleidimo į požeminius vandenis inventorizavimo ir informacijos rinkimo taisykles (2002 m.).

Gėlavandenėms žuvims skirtų vandenu kokybės direktyva (78/659/EEB):

- patvirtinti paviršinių vandens telkinių klasifikavimo tvarką (2001 m.);
- patvirtinti tinkamų vandens telkinių įteisinimo ir apsaugos taisykles (2002 m.);
- patvirtinti vandens telkinių monitoringo, duomenų analizės, vertinimo ir ataskaitų rengimo tvarką (2002 m.).

Jūros moliuskams skirtų vandenu kokybės direktyva (79/923/ EEB):

- patvirtinti įstatymo lydimąjį aktą dėl jūros moliuskų apsaugos (2003 m.).

Sprendimas dėl keitimosi informacija (86/574/EEB):

- 2003 metais patvirtinta patobulinta Paviršinių vandenu monitoringo programa. [34]

Pagal derybas *Acquis Communautaire* vandens apsaugos srityje turėjo būti įgyvendinta iki 2004 m. sausio 1 d., išskyrus Miestų nuotekų valymo direktyvą (91/271/EEB), Geriamojo vandens direktyvą (98/83/EB), Nitratų direktyvą (91/676/EEB). Tam galėjo būti panaudotas finansavimas pagal PHARE programą, kuri buvo skirta pagrindiniams prioritetams *Acquis Communautaire* priimti, t.y. šalių kandidačių administraciniais ir instituciniams gebėjimams ugdyti, išskyrus tas investicijas, kurios finansuojamos pagal Reglamentus (EB) Nr. 1267/1999 ir (EB) Nr. 1268/1999.[80,77] PHARE finansavimas buvo skiriamas ir priemonėms aplinkos apsaugos, transporto, žemės ūkio ir kaimo plėtros srityse finansuoti, kurios sudaro neesminę, tačiau neatsiejamą integruotų pramonės rekonstrukcijos ar regionų plėtros programų dalį. [78]

Taigi derybų rezultatai leido Lietuvai išsikvoti pereinamuosius laikotarpius direktyvoms, kurių normų įgyvendinimas yra vienas brangiausių, pereinamasis laikotarpis įgalino sumažinti metines investicijas bei išvengti ženkliaus komunalinių tarifų augimo.

2.2 Lietuvos Respublikos vandens išteklių naudojimo ir apsaugos teisinis reglamentavimas

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 53 bei 54 straipsniai įpareigoja valstybę ir kiekvieną asmenį saugoti aplinką nuo kenksmingo poveikio ir rūpintis aplinkos apsauga bei draudžia niokoti žemę, jos gelmes, teršti vandenį ir orą. [26]

Pagal LR Konstituciją žemės gelmės išimtinė nuosavybės teise priklauso valstybei. Žemės gelmės, požeminis vanduo – jautri ekosistemos dalis, kurios apsauga ir racionalus naudojimas, reikalauja pastoviai kaupti informaciją, sistemingai stebėti pokyčius. Racionalus žemės gelmių išteklių naudojimas ypač aktualus dabar, kai didėja naudingų iškasenų gavybos apimtys, daugėja privačių geologinių tyrimų kompanijų, bendrai valstybėje didėja geologinės informacijos poreikis. Nors ir yra sukurta teisinė bazė, tačiau būtina ją harmonizuoti.

Šalies vandens išteklių apsaugos politika yra nukreipta į Baltijos jūros, vidaus vandenų bei tarptautinių taršos šaltinių mažinimą. Tai iš esmės atitinka BVPD tikslus.

LR aplinkos ministerija savo veikloje vadovaujasi **LR aplinkos apsaugos strategija**. Joje prioritetą teikiamas vandenų ir oro apsaugai. Krašto vandenų apsaugos ir naudojimo problemos apima vandenų kokybę, gamtos išteklių, kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės išsaugojimą bei apsaugą. Tačiau vandenų strategija nenumatė ypatingų reikalavimų, harmonizuojant ES ir Lietuvos vandens išteklių sektorius – didžiausią dėmesį ji kreipė tik į nacionalinio pobūdžio vandenų problemas. [37] Vandens išteklių apsaugos prioritetai pagal LR aplinkos apsaugos strategiją:

- apsaugoti geriamojo vandens išteklius nuo išsekimo ir užteršimo;
- mažinti vandenų taršą miestų nuotekomis;
- mažinti pavojingų medžiagų patekimą į vandens aplinką;
- mažinti vandenų taršą iš žemės ūkio šaltinių;
- gerinti centralizuotai tiekiamo geriamojo vandens kokybę;
- gerinti rekreacinių vandenų būklę;
- mažinti jūros avarinės taršos tikimybę;
- racionaliai naudoti hidroenergiją;
- efektyviai naudoti užsienio šalių, ES finansinę paramą bei Lietuvos lėšas įgyvendinant vandenų apsaugos priemones;
- sukurti efektyvią informacijos apie vandens išteklius valdymo ir visuomenės švietimo sistemą;
- įtraukti kuo platesnį suinteresuotų asmenų ratą į vandens išteklių valdymo procesą.

Jau nuo 1990 metų, atkūrus nepriklausomybę, Lietuvoje buvo pradėta kurti naujas sąlygas atitinkanti aplinkosaugos teisės aktų sistema, kuri reguliuoja mūsų šalies vandens naudojimą ir apsaugą. Vandens išteklių apsaugą bei valdymą mūsų šalyje reguliuoja Vandens įstatymas, Aplinkos monitoringo įstatymas, Aplinkos apsaugos įstatymas, Geriamojo vandens įstatymas, Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymas, Jūros aplinkos apsaugos įstatymas, Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo pakeitimo įstatymas, Žemės gelmių įstatymas. Po įstojimo į Europos sąjungą minėti teisės aktai buvo koreguojami ir pritaikomi prie ES direktyvų tame tarpe ir BVPD reikalavimų.

Pagrindinis teisės aktas – 1992 metais priimtas **Aplinkos apsaugos įstatymas**, aktuali redakcija nuo 2008-10-18. Šis įstatymas reguliuoja visuomeninius santykius aplinkosaugos srityje, nustato pagrindines juridinių bei fizinių asmenų teises ir pareigas išsaugant Lietuvos Respublikai būdingą biologinę įvairovę, ekologines sistemas bei kraštovaizdį, užtikrinant sveiką ir švarią aplinką, racionalų gamtos išteklių naudojimą Lietuvos Respublikoje, jos teritoriniuose vandenyse, kontinentiniame šelfe ir ekonominėje zonoje, numato svarbiausius ekonominius aplinkos apsaugos svertus. [32]

1997 m. buvo priimtas, o 2003 m. papildytas – **Lietuvos Respublikos vandens įstatymas**. Šis Įstatymas reglamentuoja santykius, atsirandančius naudojant, valdant ir saugant gamtinėje aplinkoje esantį vandenį ir taikomas fiziniams ir juridiniams asmenims, kurie valdo, naudoja ar saugo Lietuvos Respublikoje esančius vandens telkinius ir juose esantį vandenį nepaisant jų paskirties bei nuosavybės formų. Šio įstatymo tikslas neleisti prastėti vandens ekosistemų ir ekosistemų, tiesiogiai priklausomų nuo vandens, būklei, ją apsaugoti ir (arba) pagerinti; gerinti vandens kokybę įgyvendinant priemones, skirtas laipsniškai mažinti pavojingų medžiagų ir nutraukti prioritетinių pavojingų medžiagų patekimą į vandenį; racionaliai ir subalansuotai naudoti vandenį; mažinti žalingą vandens poveikį. Lietuvos Respublikos vandens įstatymas yra suderintas su 2000 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2000/60/EB, nustatančia Bendrijos veiksmų vandens politikos srityje pagrindus. Taigi šis teisės aktas yra pagrindinis dokumentas nustatantis reikalavimus atitinkančius BVPD. Jo pagrindu yra rengiami kiti poįstatyminiai aktai, nusakantys teisės akto reikalavimų įgyvendinimą Lietuvos Respublikos Vyriausybė Europos Komisijai yra įpareigota teikti ataskaitas apie Bendrosios vandens politikos direktyvos ir kitų Europos Bendrijos vandens sektoriaus teisės aktų įgyvendinimą. LR valstybės ir savivaldybių institucijos, kiti viešieji juridiniai asmenys, susiję su vandens telkinių ir vandens naudojimu, apsauga, valdymu, įpareigojami teikti informaciją, reikalingą šioms ataskaitoms rengti. Savivaldybių vykdomosioms institucijoms numatytas įpareigojimas rengti vandens tiekimo plėtros ir vandenviečių apsaugos planus, analizuoti

vandens saugos ir kokybės būklę, teikti viešas metines ataskaitas apie šią būklę, informuoti bendruomenę. Šios institucijos įpareigotos informuoti apie potencialų pavojų sveikatai dėl jų naudojamų vandens telkinių taršos bei viešai skelbti gyventojams, kokių veiksmų reikia imtis, kai paaiškėja, jog geriamasis vanduo kelia potencialų pavojų jų sveikatai. [33]

2006 m. gegužės 4 d. priimtas naujas **Aplinkos monitoringo įstatymas**, nustato aplinkos monitoringo turinį, struktūrą, įgyvendinimą, aplinkos monitoringo procese dalyvaujančių subjektų teises bei pareigas ir atsakomybę. Įstatymas koreguotas atsiradus naujiems reikalavimams įstojus į ES. Pagrindiniai aplinkos monitoringo uždaviniai:

1. nuolat ir sistemingai stebėti gamtinės aplinkos ir jos elementų būklę Lietuvos Respublikos teritorijoje;
2. sisteminti, vertinti ir prognozuoti gamtinėje aplinkoje vykstančius savaiminius ir dėl antropogeninio poveikio atsirandančius pokyčius, gamtinės aplinkos kitimo tendencijas ir galimas pasekmes;
3. kaupti, analizuoti ir teikti valstybės institucijoms, visuomenei informaciją apie gamtinės aplinkos būklę, reikalingą darniam vystymuisi užtikrinti, teritorijų planavimo, socialinės raidos sprendimams priimti, mokslo ir kitoms reikmėms;
4. analizuoti ir vertinti vykdomų aplinkosaugos priemonių veiksmingumą;
5. užtikrinti tarptautinius aplinkos monitoringo informacijos mainus. [34]

Nuo 2005 m. upių ir ežerų monitoringas Lietuvoje vykdomas pagal naująją **Valstybinę aplinkos monitoringo programą 2005-2010 m.** Valstybinėje aplinkos monitoringo 2005–2010 metų programoje (toliau – programa) apibrėžiami aplinkosaugos tikslai ir pagrindiniai uždaviniai, kuriems įgyvendinti būtini gamtinės aplinkos būklės stebėjimai nacionaliniu mastu, numatomos šių uždavinių įgyvendinimo priemonės, jų apimtis ir vykdytojai, priemonių finansavimo sistema, lėšų poreikis ir paskirstymas nurodytuoju laikotarpiu. [35]

Kasmet vandens kokybė bus tiriama apie 360 upių vietų ir apie 80 ežerų. Ankstesnės monitoringo programos tyrimai buvo skirti daugiausiai tarpvalstybinių pernašų bei miestų įtakos upių vandens kokybei vertinti, beveik netirta mažesnių upių būklė, akcentuoti cheminiai vandens būklės rodikliai. Pereinant prie naujojo požiūrio į vandens telkinių būklės vertinimą bei vandens kokybės valdymą, svarbiausiu rodikliu tampa biologiniai parametrai, atspindintys sąlygas vandens gyvūnijai ir augalijai telkinyje gyvuoti. Ši programa parengta vadovaujantis daugeliu aplinkosauginių ES direktyvų, tame tarpe ir 2000 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2000/60/EB, nustatančios Bendrijos vandens politikos veiksmų pagrindus nuostatomis.

Lyginant su ankstesne Valstybinio monitoringo programa (1999–2004 metų programa, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. liepos 1 d. posėdyje) Lietuvai įstojus į ES, vandensaugos sričiai atsirado daug naujų reikalavimų ir tikslų. Apibūdinant vandens būklės stebėjimo sritis programoje pažymima, kad požeminis vanduo yra pagrindinis geriamojo vandens šaltinis Lietuvoje, jo apsauga svarbi tiek ekonominiu, tiek socialiniu požiūriu. Geriamojo vandens gavybai naudojami gilūs vandens telkinių horizontai apsaugoti geriau, tačiau gruntinis vanduo menkai apsaugotas nuo antropogeninio poveikio. Šiuo metu realiausi potencialūs požeminių vandens telkinių teršėjai – pasklidieji taršos šaltiniai (pavyzdžiui, intensyvosios gyvulininkystės išleidžiamos nuotekos), tačiau ir dėl intensyvaus telkinių naudojimo gali padidėti kai kurių cheminių medžiagų koncentracija tiek, kad vanduo taps netinkamas naudoti. [35]

1999–2004 metais upių ir ežerų monitoringo apimtis neatspindėjo antropogeninio poveikio įvairiuose Lietuvos regionuose ir nebuvo pakankama upių ir ežerų būklei įvertinti pagal direktyvos 2000/60/EB reikalavimus. Tuometės monitoringo programos priemonės buvo skirtos daugiausia tarpvalstybinių vandens teršalų pernašų ir miestų įtakai upių vandens kokybei įvertinti, beveik netirta mažesnių upių būklė, akcentuoti hidrocheminiai būklės rodikliai. Šioje Programoje nurodyti naujieji monitoringo principai, jie nustatyti atsižvelgiant į direktyvų 2000/60/EB, 91/676/EEB, 80/68/EEB, 76/464/EEB, 86/280/EEB, 78/659/EEB ir sprendimo 77/795/EEB reikalavimus. Įgyvendinant direktyvą 2000/60/EB, reikalaujančią iki 2015 metų pasiekti gerą vandens telkinių būklę, daugiausia dėmesio skiriama biologiniams paviršinio vandens telkinių kokybės elementams. Būtina pasiekti visų vandens telkinių gerą ekologinę būklę, todėl šioje Programoje numatyta kur kas daugiau stebėjimo vietų, numatoma visur atlikti hidrobiologinius ir hidromorfologinius tyrimus, patikslintas hidrocheminių parametrų sąrašas ir matavimų dažnumas. Be to, vertinant tarpvalstybines vandens teršalų pernašas ir vandens telkinių apkrovas pagal direktyvos 2000/60/EB reikalavimus, būtina matuoti hidrometrinius ir hidrocheminius parametrus tame pačiame stebėjimo tinkle. Šioje Programoje numatyta monitoringo tikslams naudoti daugiau hidrometrinių matavimų stočių, be to, esamos stotys bus tobulinamos – bus automatizuojami matavimai.

Vadovaujantis nuo 2005 m. vykdomos valstybinės vandens monitoringo programos rezultatais bus:[35]

- rengiama bei peržiūrima vandens telkinių tipologija;
- nustatomos vandens telkinių tipų etaloninės sąlygos;
- koreguojamas vandens telkinių išskyrimas;

- teikiama informacija Europos aplinkosaugos informacijos centrams ir Europos Komisijai apie Lietuvos teritorijoje esančių vandens telkinių būklę;
- vykdomi tarpvalstybiniai įsipareigojimai kaimyninėms šalims dėl informacijos teikimo apie tarpvalstybinių vandens telkinių būklę.

Pagal Lietuvos Respublikos vandens įstatymo reikalavimus vandens telkinių būklei įvertinti turi būti vykdomas telkinių priežiūros ir veiklos monitoringas, o pagal poreikius – tiriamasis monitoringas. Atitinkamai suplanuotos ir šios Programos priemonės:

Priežiūros monitoringas, kurio vykdymo tikslas – surinkti informaciją apie bendrą šalies vandens telkinių būklę ir ilgalaikius pokyčius. Remiantis surinkta informacija bus formuojamos pagrindinės priemonės, užtikrinančios vandens telkinių apsaugą ateityje, papildomas ir užtikrinamas vandens telkinių suskirstymas pagal tipus, nustatomos vandens telkinio etaloninės sąlygos, kuriamos monitoringo programos ateičiai. [36] Įgyvendinant direktyvos 2000/60/EB reglamentuojamą vandens telkinių kokybės valdymą baseinų principu, priežiūros monitoringo tinklas parinktas taip, kad leistų įvertinti telkinių būklę kiekviename upių baseino rajone, baseine ar pabaseinyje. Intensyvaus priežiūros monitoringo vietos parinktos taip: pagrindinių upių ir upių, įtekančių į Baltijos jūrą, žiotyse; vandens telkiniuose, kertančiuose Lietuvos Respublikos valstybės sieną; vandens telkinių vietose, nustatytose pagal sprendimo 77/795/EEB reikalavimus; svarbiausiuose ežeruose ir tvenkiniuose; žemės ūkio poveikio upėse; etaloniniuose (sąlygiškai antropogeniškai nepaveiktuose) vandens telkiniuose. Telkiniuose, atspindinčiuose bendrą vandens telkinių būklę, pakaks ekstensyvaus priežiūros monitoringo. Priežiūros monitoringas bus vykdomas ir kiekviename požeminiame vandens telkinyje arba jų grupėje, o atviroje Baltijos jūroje, – tam, kad būtų tenkinami tarptautiniai poreikiai ir derinant su veiklos monitoringu būtų sudarytos sąlygos nustatyti naftos platformos D-6, Būtingės naftos terminalo ir cheminio ginklo sąvartyno galimą poveikį jūros aplinkai.

Veiklos monitoringas, kuris vykdomas siekiant nustatyti paviršinių vandens telkinių, kuriems gresia pavojus nepasiekti nustatytų vandensaugos tikslų, būklę ir įvertinti jos pokyčius, atsirandančius įgyvendinant priemonių programas vandensaugos tikslams pasiekti. Šis monitoringas leidžia įvertinti taršos šaltinių poveikį priimančiam vandens telkiniui.

Veiklos monitoringu bus ištirta vandens telkinių, kuriuose numatyti vandensaugos tikslai gali būti nepasiekti (rizikos vandens telkinių), būklę ir įvertinti jos pokyčiai dėl įgyvendintų priemonių. Šis monitoringas bus vykdomas ir Baltijos jūros pakrantėje, nes būtina užtikrinti naftos platformos D-6, Būtingės naftos terminalo ir dempingo vietų galimo poveikio Baltijos jūrai stebėjamą ir įvertinimą. Tarpinių vandenių veiklos monitoringas leis nepriklausomai vertinti ūkinės

veiklos jūrų uoste poveikį Baltijos jūrai ir Kuršių marioms. Kontinentinėje zonoje veiklos monitoringas bus vykdomas upėse, ežeruose ir tvenkiniuose, kuriems grės pavojus nepasiekti nustatytų vandensaugos tikslų.

Taip pat gali būti atliekamas ir **tiriamasis monitoringas**, kuris vykdomas tada, kai yra nenustatytos konkrečios priežastys, kodėl nepasiekiami aplinkosauginiai tikslai, o taip pat avarių padariniams nustatyti. Tiriamojo monitoringo programa ruošiamą specialiai kiekvienam konkrečiam atvejui. [36]

Duomenų ir informacijos kaupimas bei vertinimas yra neatsiejama monitoringo sistemos dalis. Paviršinio vandens monitoringo duomenys nuo 1991 m. yra kaupiami skaitmeninėse duomenų bazėse. Lietuvos, kaip ir kitų Europos Sąjungos šalių, upių ir ežerų vandens kokybės duomenys ir informacija yra kaupiami Europos aplinkos apsaugos agentūros informacinio centro (EUROWATERNET) duomenų bazėje. [18] Be to, šiuo metu kuriama nauja integruota duomenų bazė WISE. [19]

Siekiant nustatyti, apibūdinti ir įvertinti galimą tiesioginį ir netiesioginį planuojamos ūkinės veiklos poveikį visuomenės sveikatai, gyvūnijai ir augalijai, dirvožemiui, žemės paviršiui ir jos gelmėms, orui, vandeniui, klimatui, kraštovaizdžiui ir biologinei įvairovei, materialinėms vertybėms ir nekilnojamosioms kultūros vertybėms bei šių aplinkos komponentų tarpusavio sąveikai; sumažinti planuojamos ūkinės veiklos neigiamą poveikį visuomenės sveikatai arba šio poveikio išvengti; nustatyti, ar planuojama ūkinė veikla, įvertinus jos pobūdį ir poveikį aplinkai, leistina pasirinktoje vietoje, 2005 m. birželio 21 d buvo priimtas **Planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymo pakeitimo įstatymas**. 2008-06-30 šį teisės aktą priėmė - Lietuvos Respublikos Seimas ir nuo 2008-07-17 dokumentas tapo aktualia 1996 m. įstatymo redakcija, kurioje reglamentuojama planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo procesas ir šio proceso dalyvių tarpusavio santykiai. [37] 1997 m. priimtas, o 2008 m. gegužės 22 d. papildytas, **Jūros aplinkos apsaugos įstatymas**, nustato jūros aplinkos apsaugos pagrindinius principus ir priemones, asmenų, kurie verčiasi ūkine veikla, turinčia ar galinčia turėti tiesioginės ar netiesioginės įtakos jūros aplinkai, teises ir pareigas, valstybės ir savivaldybių institucijų kompetenciją ir pagrindines funkcijas jūros aplinkos apsaugos valdymo srityje. Šis įstatymas taikomas LR laivams bei vidaus ir teritoriniuose vandenyse esantiems laivams; užsienio laivams, esantiems už LR teritorinių vandens ribos tiek, kiek tai atitinka tarptautinę teisę; LR sausumos ir jūros rajone esantiems taršos šaltiniams ir veiklai, kuri gali turėti neigiamo poveikio jūros aplinkai ir gamtos ištekliams.[38] Šio įstatymo reikalavimai tiesiogiai nesusiję su BVPD įgyvendinimu, tačiau priklauso bendram vandens išteklių apsaugą bei valdymą reguliuojančių teisės aktų sąrašui.

Geriamojo vandens įstatymas nustato į rinką tiekiamo, maisto įmonėse ir individualiai asmeniniame namų ūkyje naudojamo geriamojo vandens saugos ir kokybės užtikrinimo sąlygas įgyvendinant Lietuvos Respublikos gyventojų teisę vartoti sveiką ir švarų geriamąjį vandenį bei gauti informaciją apie jo saugą ir kokybę. Šis įstatymas taip pat reglamentuoja pagrindines valstybės, savivaldybės institucijų, vandens tiekėjų ir vandens vartotojų funkcijas ir santykius, susijusius su geriamojo vandens gavyba, tiekimu, naudojimu, individualiu apsirūpinimu juo bei geriamojo vandens kokybės kontrolę. Vandens tiekėjai buvo įpareigoti parengti ir kasmet tikslinti geriamojo vandens programinės priežiūros planus, teikti programinės priežiūros metines ataskaitas savivaldybės merui, maisto kontrolės institucijai bei informuoti geriamojo vandens vartotojus apie programinės priežiūros rezultatus. Maisto kontrolės institucija įpareigota atlikti valstybinę geriamojo vandens saugos ir kokybės kontrolę, o apie jos rezultatus informuoti Sveikatos apsaugos ministeriją, visuomenę ir kas treji metai pateikti Europos Komisijai ataskaitą apie LR gyventojų vartojamo geriamojo vandens saugą ir kokybę. [39]

2006 m. liepos 13 d. LR seimas priėmė **Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymą**, kuris reglamentuoja vandens tiekėjų ir abonentų teisinius santykius. Šio įstatymo tikslas – užtikrinti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo ūkio nenutrūkstamą funkcionavimą, taip pat visuomenės poreikius atitinkančią plėtrą, sudarant sąlygas fiziniams ir juridiniams asmenims priimtinomis sąlygomis apsirūpinti tinkamos kokybės geriamuoju vandeniu ir gauti geros kokybės nuotekų tvarkymo paslaugas. Įstatymo nuostatos taikomos visiems asmenims, tiekiantiems šaltą geriamąjį vandenį ir teikiantiems nuotekų tvarkymo paslaugas. [40]

Žemės gelmių įstatymas nustato pagrindines Lietuvos Respublikos vykdomosios valdžios institucijų, valstybės ir savivaldybių įstaigų, juridinių ir fizinių asmenų bei šių asmenų grupių, veikiančių pagal jungtinės veiklos sutartis, teises ir pareigas naudojant ir saugant Lietuvos Respublikos sausumos, vidaus vandens, kontinentinio šelfo ir ekonominės zonos Baltijos jūroje žemės gelmes. [41]

Vandens naudojimas ir nuotekų išleidimas Lietuvoje yra reguliuojamas leidimų sistema. Visi vandens naudotojai, paimantys daugiau kaip 10 m^3 vandens per parą ir išleidžiantys virš 5 m^3 per parą nuotekų, privalo gauti gamtos išteklių leidimus bei sumokėti mokesčius už gamtinių išteklių naudojimą ir aplinkos teršimą. Taršos integruotos kontrolės ir prevencijos leidimai, kurie nuo 2004 m. sausio 01 d. privalomi visoms naujoms įmonėms, taip pat padeda užtikrinti, kad vandens tarša neviršytų geriausiems prieinamiems gamybos būdams nustatytų normatyvų. Siekiant mažinti taršos iš stacionarių ūkinės veiklos objektų kenksmingą poveikį aplinkai ir išvengti teršalų permetimo iš vienos aplinkos terpės į kitą, **Taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimų**

išdavimo, atnaujinimo ir panaikinimo taisyklėse įtvirtinama integruota taršos prevencijos ir kontrolės sistema, vienijanti vandens, oro ir žemės apsaugos bei atliekų tvarkymo priemonės. [42]

Šiuo metu mūsų šalies vandens apsaugos sektoriaus įstatyminė bazė iš esmės atitinka ES vandens sektoriaus teisės aktų reikalavimus. Tačiau yra sričių, kurias reglamentuojanti teisinė sistema nėra pakankamai sureguliuota – pasigendama vandens apsaugos sektoriaus įstatyminės bazės subalansuotumo, kritikuojama neadekvati investavimo bei planavimo ir vandens kainų nustatymo sistema, specialistų nuomone vis dar nepakankamai sparčiai vykdoma šalies vandentvarkos ūkio reforma. M. Gudo teigimu *atlikus teisės aktų perkėlimo vertinimą, buvo nustatyta, kad siekiant efektyviau užtikrinti BVPD įgyvendinimą, panaudojant teisinės priemones reikalingas teisės aktų bei taikymą nusakančių poįstatyminių aktų detalizavimas, bei papildymas. Gautos pastabos dėl ne visai tikslaus traktavimo.*

Pasirašius su ES narystės sutartį, 2004 metais Lietuva įsipareigojo įgyvendinti ES dokumentų nuostatas, BVPD įgyvendinimui suteiktas aukščiausias prioritetas, buvo detalizuoti vandens išteklių apsaugą reglamentuojantys teisės aktai poįstatyminiais dokumentais bei įvairiomis normomis (5 priedas).

2.3 Bendroji vandens politikos direktyva ir baseininis vandens telkinių valdymas Lietuvoje

BVPD tai tarsi Europos vandens įstatymas. Juo siekiama sukurti upių baseinų valdymo pagrindu integruotą paviršinių ir požeminių vandens telkinių apsaugos sistemą. BVPD tikslas – 2015 m. visuose ES vandens telkiniuose pasiekti vadinamąją “gerą“ nuo gamtinio fono ne per daug nutolusią būklę. [7] Ši Direktyva į vandens apsaugą jau integruoja ir ekonomiką bei socialinę sferą, nebereikalaujama siekti aplinkosaugos tikslų beatodairiškai. Tačiau turi būti kiek galima geriau suderinti aplinkosauginiai, socialiniai ekonominiai ir kiti valstybės ir visuomenės grupių interesai, kad nebūtų padaryta didelė žala šalies socialinei aplinkai, ekonomikai ir jos plėtrai. BVPD taip pat labai akcentuoja visuomenės informavimo ir įtraukimo į sprendimų priėmimą svarbą. [11]

A. Margerienės teigimu *Lietuva jau perkėlė BVPD nuostatas į nacionalinę teisinę sistemą. Prasidėjo direktyvos reikalavimų įgyvendinimo procesas. Pagrindiniai pasikeitimai numatomi vandens administravimo struktūros, vandens būklės vertinimo, vandens apsaugos tikslų nustatymo bei priemonių jiems pasiekti srityse.*

Reikalavimas reorganizuoti esamą administraciniu principu paremtą vandens vadybos sistemą Lietuvoje į vandens vadybą, paremtą hidrologinių vienetų – upių baseinų principu – buvo vienas svarbiausių aplinkosaugos pertvarkos uždavinių, Lietuvai siekiant narystės ES.[23]

2.3.1 Administracinė vandens valdymo struktūra

BVPD nustato, kad vandens telkiniai ir vanduo juose turi būti valdomi pagal upių baseinus. Visi hidrologiniai ir su jais susiję hidrocheminiai bei hidrologiniai procesai vyksta ir sąveikauja upių baseinų ribose. Vandens telkinių kiekybinę bei kokybinę būklę praktiškai nulemia tik baseinų teritorijose vykstantys gamtiniai bei antropogeniniai procesai, išskyrus teršalų pernašos atmosfera bei vandens permetimo iš vieno baseinų į kitus atvejais, be to vandens telkinio ribos nesutampa su savivaldybės administruojama teritorija, o apima keletą savivaldybių. Todėl vandens apsaugos, bei vadybos požiūriu bus efektyvios tik priemonės, vykdomos konkrečiaus baseino ribose. Pasak A. Margerienės *vandens valdymas pagal upių baseinus yra pats racionaliausias siektinų vandens būklės rezultatų bei finansinių sąnaudų jiems pasiekti atžvilgiu. Toks valdymas paremtas sisteminė baseino teritorijoje vykstančių gamtinių ir antropogeninių procesų analize, todėl leidžia geriau suderinti skirtingus ir dažnai priešingus visuomenės grupių interesus bei išvengti situacijų, kai vienos problemos sprendimas sukuria kitą problemą kitoje baseino vietoje.*

Pagal BVPD baseinu laikoma tik tų upių vandens surinkimo teritorija, kurios įteka į jūrą. Lietuvos teritorijoje išskiriami 7 upių baseinai (Nemuno, Lielupės, Dauguvos, Ventos, Bartuvos, Šventosios, Priegliaus). Mažų, tiesiogiai į Baltijos jūrą ir Kuršių marias įtekančių upelių baseinai yra apjungti į vieną, Lietuvos pajūrio upių baseiną. Pats valdymas turi būti atliekamas vadinamaisiais upių baseinų rajonais (toliau – UBR), kuriuos gali sudaryti vienas arba valdymo patogumui keli baseinai.[43] Jeigu baseinai driekiasi keliose šalyse ES narėse, turi būti susitarta dėl bendrų tarptautinių UBR sudarymo. Kadangi vanduo neturi sienų koordinavimas kelias šalis apimančiuose baseinuose yra labai svarbus. Jeigu baseino aukštupį apimanti šalis nesirūpins vandens apsauga, tai žemupį apimančiosios šalies vandens apsaugos ir jo būklės gerinimo pastangos gali būti bergždžios. Lietuvai kaip teigė M. Gudas *labai svarbi koordinacija su Baltarusija, kurioje yra visas Nemuno aukštupys. Jau ne kartą buvo situacijų, kai Lietuvos pusėje iš Baltarusijos atitekėjusiame vandenyje nustatytas padidėjęs atskirų medžiagų kiekis. Kitas pavyzdys – Neris upė ir jos vandeningumas Vilniaus m., kuris labai priklauso nuo vandens debito reguliavimo iš Baltarusijoje ant upės pastatytos užtvankos, skirtos aprūpinti vandeniu Minską.*

Atsižvelgiant į šiuos BVPD reikalavimus Lietuvoje patvirtinti 4 tarptautiniai UBR – Nemuno, Ventos, Lielupės ir Dauguvos. Ventos UBR sudaro ne tik Ventos, bet ir Bartuvos bei Šventosios upių baseinai, o Nemuno – be Nemuno dar ir Priegliaus bei pajūrio intakų baseinelių juosta . (žr. 1 pav.)

Šaltinis: Aplinkos apsaugos agentūra

1 pav. Lietuvos upių baseinai ir upių baseinų rajonai Lietuvoje

Kitas svarbus momentas kuriant vandens valdymo sistemą yra paskirti atsakingas institucijas už atitinkamų UBR valdymą administravimą, paskirstyti funkcijas ir užtikrinti bendradarbiavimo ryšius tarp kitų vandens valdyme dalyvaujančių ar jo būklę įtakančių institucijų, organizacijų, įmonių, visuomenės grupių.

M. Gudo teigimu *dėl nepakankamos baseinų principu pagrįstos valdymo patirties Lietuvoje paskirta viena atsakinga institucija už visų keturių UBR administravimą vandensaugos tikslams pasiekti – Aplinkos apsaugos agentūra (toliau – AAA)*. AAA atsakinga už visų BVPD įgyvendinimo tvarkaraštyje numatytus žingsnius – dalį jų pati vykdo, dalį organizuoja, inicijuoja ir/ar jų atlikimą koordinuoja. AAA turi analizuoti aplinką, identifikuoti problemas, analizuoti jau vykdomas aplinkosaugines priemones, įvertinti ir prognozuoti jų poveikį vandens telkinių būklei, pasiūlyti ir parengti papildomas priemones, kurių reikia vandensaugos tikslams pasiekti.).[44] Kad BVPD reikalavimai būtų įgyvendinti ir parengtos tinkamos ir informatyvios ataskaitos Europos komisijai, reikia, kad AAA sėkmingai bendradarbiautų su kitomis institucijomis, kurių kompetencijoje yra sritys (pvz., žemės ūkis, teritorinis planavimas ir kt.), kurias būtina įtakoti siekiant vandensaugos tikslų. [45]

Aplinkos ministro įsakymu paskirstytos funkcijos BVPD įgyvendinimo srityje tarp Aplinkos ministerijos ir jai pavaldžių institucijų. Kuršių marių ir Baltijos jūros būklės vertinimo ir valdymo klausimai didžia dalimi perėjo Jūrinių tyrimų centro žinion, požeminio vandens klausimai – Geologijos tarnybai, ekonominė analizė – Aplinkos ministerijai, hidrologiniai aspektai – Hidrometeorologijos tarnybai, vietinis informacijos rinkimas UBR analizių, problemų

identifikavimo tikslams bei UBR priemonių programų ir valdymo planų įgyvendinimo kontrolė – Regionų aplinkos apsaugos departamentams. Visos šios institucijos vykdydamos savo funkcijas padės Agentūrai rengiant bei įgyvendinant UBR priemonių programas ir valdymo planus. Detaliau Aplinkos ministerijos ir jai pavaldžių institucijų funkcijos baseininio valdymo srityje aprašytos 4 priede. [44]

Siekiant užtikrinti koordinavimą ir bendradarbiavimą tarp skirtingų institucijų 2005 m. buvo numatyta kiekvienam UBR įsteigti koordinavimo tarybas. Pagrindinis jų uždavinys – suderinti valstybės, savivaldybių institucijų ir visuomeninių organizacijų interesus rengiant ir įgyvendinant UBR priemonių programas ir valdymo planus. [47] Nors Tarybų sprendimai bus tik patarimo pobūdžio, tačiau jie padės AAA iš anksto numatyti galimus interesų konfliktus ir išvengti netinkamų sprendimų. Tarybų posėdžiuose dalyvaus pagrindines interesų grupes atstovaujantys nariai. Tuo būdu bus sukurti BVPD taip akcentuojamo visuomenės įtraukimo į vandens ir vandens telkinių valdymą UBR pagrindu sistemos pagrindai. [75]

Kadangi visi Lietuvos UBR yra tarptautiniai, jų valdymo koordinavimui reikalingi tarptautiniai susitarimai. Dar 2003 m. buvo parengta Upių baseinų rajono valdymo plano ir priemonių programos vandensaugos tikslams pasiekti rengimo bei derinimo su užsienio valstybėmis tvarka. [48] M. Gudas pasakojo, *kad įgyvendinant šias reikmes jau pasirašytas Techninis protokolas tarp Latvijos ir Lietuvos aplinkos ministerijų dėl bendradarbiavimo valdant tarptautinius UBR, sukurta tarpvalstybinė darbo grupė, kuri jau kelis kartus buvo susirinkusi. 2007 m. tęstas bendradarbiavimas su Latvijos Respublika pagal AAA (Lietuvos Respublika) ir Aplinkos, geologijos ir meteorologijos agentūros prie Latvijos Respublikos aplinkos ministerijos, susitarimo dėl bendradarbiavimo vykdant monitoringą ir keitimosi informacija apie paviršinių vandens telkinių būklę tarpvalstybiniuose upių baseinų rajonuose, nuostatas. Buvo keičiamasi pasienio vandens telkinių vandens kokybės ir taršos krūvio duomenimis.*

Lietuvai ypač reikalingos sutartys su kaimyninėmis ne ES erdvės šalimis, kurioms BVPD reikalavimai nėra privalomi. Šiuo metu jau parengtas Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos ir Baltarusijos Respublikos gamtos išteklių ir Aplinkos apsaugos ministerijos techninis protokolas dėl bendradarbiavimo stebėsenos ir keitimosi duomenimis apie tarpvalstybinių vandens telkinių būklę srityje. [3]

Per gana trumpą laiką suformuota ir toliau plėtojama administracinė vandens valdymo UBR pagrindu struktūra yra labai svarbus elementas siekiant, kad BVPD nuostatos būtų laiku įgyvendintos. Laiko atžvilgiu Direktyvos įgyvendinimo tvarkaraštis gana ambicingas. Pagal jį iki 2004 m. pabaigos atlikta UBR gamtinė, socialinė, ekonominė ir žmogaus veiklos poveikio vandens

telkiniams analizė, parengta nauja vandens telkinių būklės monitoringo programa. Iki 2009 m. pabaigos kiekvienam UBR jau turi būti parengtos ir patvirtintos priemonių programos bei valdymo planai vandensaugos tikslams pasiekti. Nuotėkų išleidimo į paviršinius vandenis kontrolė taikant “kompleksinį” taršos kontrolės metodą (išduodant leidimą atsižvelgiama ne tik į emisijų standartą, bet ir į vandens telkinio būklę) turi būti pradėta nuo 2013 m. pradžios. Pagal tvarkaraštį gerą vandens būklę reikia pasiekti 2015 m. pabaigoje. [7]

Labai svarbus Direktyvos aspektas yra visuomenės įtraukimas į vandens ir vandens telkinių valdymą. Jau pirmomis Direktyvos įgyvendinimo stadijomis numatoma įtraukti visuomenę – gyventojams svarstyti turi būti pateiktas UBR valdymo planų rengimo tvarkaraštis (darbo planas). Vėliau visuomenė turi būti informuota apie tai, kokios aktualiausios vandens valdymo ir apsaugos problemos buvo nustatytos apibūdinant UBR. Parengtas kiekvieno UBR valdymo plano projektas ir jam sudaryti naudota pagrindžiamoji medžiaga turi būti prieinami visiems žmonėms, jie yra skatinami aktyviai dalyvauti ir teikti pastabas parengtam plano projektui. 10 priede pateikta informacija apie pagrindinius visuomenės informavimo įvykius 2005-2008 m. susijusius su BVPD įgyvendinimu.

Sykiu su nauja BVPD pasikeitė ir ES vandens išteklių valdymo politika - nuo emisijos ir kokybės kontrolės pereita prie labiau integruotos strategijos, kurios pagrindinis tikslas - užtikrinti gerą vandens telkinių ekologinę būklę. Vandens išteklių valdymo priemonės naujoji politika papildė ekonominiais principais. Vienas iš jų - vandens paslaugų išlaidų atsipirkimas. Dėl BVPD numatomų esminių pokyčių jos įgyvendinimas yra didelis uždavinys visoms ES valstybėms narėms.

Šiuos uždavinius papildė vandens išteklių valdymą reglamentuojančių direktyvų - Miestų nuotekų valymo Direktyvos, Maudyklų Direktyvos ir Geriamojo vandens Direktyvos - reikalavimai. Pagrindinė problema per artimiausius keletą metų bus technologinių inovacijų ir būtinų finansinių investicijų diegimas. Kartu būtina didinti regioninio ir vietinio lygio institucijų administracinius gebėjimus siekiant, kad monitoringas ir politikos įgyvendinimas atitiktų keliamus reikalavimus, ir būtų užtikrintas aktyvus visuomenės dalyvavimas sprendimų priėmimo procese. Pirmas teisingas žingsnis šioje srityje - visuomenės informavimo gerinimas.

Užtikrinti pakankamą finansavimą ir nustatyti galimus sinergetinius veiksmus įmanoma tik esant glaudžiam institucijų ir įvairių administravimo lygių bendradarbiavimui, taip pat suteikiant pakankamus įgaliojimus savivaldybėms bei skiriant pakankamai lėšų jų veiksmų programoms, susijusioms su vandens išteklių valdymu ir subalansuota plėtra nacionaliniu lygiu.

Atsižvelgiant į užduotis ir uždavinius, kuriuos turės įvykdyti vietinės ir regioninės valdžios institucijos, galima teigti, kad yra labai didelės galimybės sukurti struktūras, kurios užtikrintų integruotą ir subalansuotą vandens išteklių valdymą ateityje.

2.3.2 Lietuvos vandens telkinių charakteristikų analizė ir vertinimo sistema

2005 m. AAA, Europos komisijai, kaip nustatyta direktyvos reikalavimuose, pateikė 2000 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2000/60/EB, nustatančios Bendrijos veiksmų vandens politikos srityje pagrindus, 5 ir 6 straipsnių ataskaitą.[20] Joje atlikta UBR charakteristikų analizė, aptarta vandens būklės vertinimo sistema, paviršinių bei požeminių vandens telkinių tipologija. Taip pat atlikta reikšmingos žmogaus veiklos poveikio vandens aplinkai analizė, nustatyti reikšmingi stacionarios bei pasklidusios taršos šaltiniai bei teršalai. Ataskaitoje pateikiami duomenys ir apie įvertintą ekonominę bei socialinę vandens naudojimo analizę. Pateiktos išvados bei rekomendacijos tolesniam Direktyvos reikalavimų vykdymui. Atlikus šią analizę paaiškėjo, jog tinkamai įvertinti Lietuvoje esančių telkinių būklę, bei nustatyti vandens gerinimo priemonės gali būti sunku dėl nepakankamai išplėto monitoringo tinklo, ypač rizikos vandens telkiniuose. Taip pat atliekant ekonominę analizę buvo nustatyti įvairių duomenų trūkumai ir neapibrėžtumai bei įvardintos priemonės, kurios padidintų svarbių duomenų surinkimo efektyvumą bei pašalintų neapibrėžtumus.

Šioje ataskaitoje taip pat pateikiama kita reikšminga naujovė – telkinio būklė vertinama pagal ją apibūdinančių elementų reikšmių nuokrypius nuo natūralių, žmogaus veiklos nepaveiktų sąlygų, dar vadinamų etaloninėmis.[20] Įvairiuose vandens telkiniuose dėl specifinių natūralių faktorių etaloninės sąlygos yra skirtingos. Pavyzdžiui, Dzūkijoje tekantis Skroblus iš kitų Lietuvos upių išsiskiria labai padidintomis fosforo koncentracijomis, kurias, manoma, nulemia ne žmogaus įtaka, bet gruntų savybės. Todėl nebuvo galima visiems telkiniams nustatyti vienodų verčių ir vienodų tikslų. Vandens telkiniai buvo suskirstyti į tipus su būdingomis etaloninėmis sąlygomis, nuo kurių skaičiuojami nuokrypiai ir formuojamos tipams būdingos klasifikavimo (vertinimo) sistemos.

Naujos klasifikavimo sistemos turės penkias klases (labai gerą, gerą, vidutinę, blogą ir labai blogą). Kokios vertės atspindės ribas tarp klasių Lietuva turės nusistatyti pati, vadovaudamasi esamais duomenimis, bendromis žiniomis bei patirtimi. Klasių ribas padėjo nustatyti BVPD

nuostatose įtvirtintas reikalavimas iki 2006 m. pabaigos pabaigti vadinamąjį interkalibracijos⁴ procesą.[24] Interkalibracijos proceso metu Lietuva parinko dabar esančias monitoringo stotis, kuriose vandens būklė, atsakingų institucijų specialistų nuomone, atitinka ribas tarp skirtingų klasių ir tuos duomenis tarpusavyje lygina (žr. 2 lentelė). Lietuva priklauso Centrinės Europos geografiniam interkalibraciniam rajonui, kuriame gamtinės sąlygos yra panašios ir kuriame duomenų lyginimo pagalba siekiama nustatyti bendras ribas.

2 lentelė Interkalibracijos upėse ir ežeruose monitoringo stotys [23]

	Upėse	Ežeruose	Iš viso
Lietuvoje	21	6	27
Europoje	874	388	1262

Pagrindinė problema kuriant naują vandens būklės vertinimo sistemą yra duomenų, žinių bei patirties trūkumas. Yra tam tikros bendros fundamentalios žinios, bendrų dėsningumų žinojimas, tačiau trūksta kiekybiškai išreikštų sąryšių tarp chemijos, fizikinių elementų, hidrologijos, morfologijos ir biologijos Lietuvos vandens telkiniuose žinojimo.[23] Tikimasi kad naujoji BVPD reikalavimus atitinkanti monitoringo programa bent iš dalies užpildys šias spragas ir įgalins labiau detalizuoti ir išvystyti dabartinėmis žiniomis vadovaujantis parengtą gana grubią tipologiją bei patikslinti preliminarias etaloninių sąlygų vertes. Šiuo metu upės suskirstytos į 5 tipus, ežerai į 3, tarpiniai vandenys (Kuršių marios) į 3 ir pakrančių vandenys į 2 (žr. 7 priedas). Ateityje, nustačius aiškius sąryšius tarp biologijos ir ją apsprendžiančių natūralių veiksnių, į tipologiją galės būti įtraukti ir kiti BVPD siūlomi kriterijai, pvz., srovės greitis, vagos forma ir daugybė kitų.

Vandens telkiniai

Identifikavus paviršinių vandenų tipus ir įvertinus žmogaus poveikį vandenims, buvo identifikuoti smulkiausi vandens valdymo administraciniai vienetai – **vandens telkiniai**. Būtent jiems ir bus nustatomi vandensaugos tikslai. Vienu vandens telkiniu gali būti tik to paties tipo ir būklės vandens atkarpa. Paviršiniai vandenys šalyje buvo suskirstyti į 1171 vandens telkinį, kurių 877 tenka upėms, 289 – ežerams, 3 – tarpiniams vandenims ir 2 – pakrantės vandenims. [20]

Taip pat preliminariai buvo identifikuoti labai pakeisti vandens telkiniai ir dirbtiniai vandens telkiniai.

⁴ **Interkalibracija**- tai procesas, kai taikomi klasifikacijos rezultatai išreiškiami ekologinės kokybės santykiu. Pvz.: Konkrečiame vandens telkinyje stebimų biologinių parametrų verčių ir etaloninėmis tam telkiniui taikomomis sąlygomis esančių parametrų verčių santykis.

Labai pakeistu vandens telkiniu vadinamas telkinys, kurio fizinė-morfologinė būklė dėl žmogaus veiklos yra stipriai pakitusi. Dėl šių pakitimų tokiuose telkiniuose neįmanoma pasiekti „geros“ biologinės (ekologinės) būklės. Natūralių fizinių savybių gražinimas tokiam telkiniui turėtų didelių neigiamų socialinių ar ekonominių padarinių arba nauda, kurią teikia šios pakeistos telkinių savybės, dėl techninių ar ekonominių priežasčių negali būti pasiekta kitomis aplinkosauginiu požiūriu pažangesnėmis priemonėmis.

Šiuo metu preliminariai nuspręsta Lietuvoje prie labai pakeistų vandens telkinių priskirti Klaipėdos uosto akvatoriją bei $>0,5 \text{ km}^2$ paviršiaus ploto ir $>1,5 \text{ km}$ ilgio tvenkinius. Lietuvoje identifikuoti 64 tokie tvenkiniai.

Dirbtinis vandens telkinys – žmonių sukurtas paviršinis vandens telkinys, išskyrus vandens talpyklas, kuriose esantis vanduo nelaidžiomis medžiagomis atskirtas nuo aplinkos grunto (baseinai, rezervuarai ir pan.). Dirbtiniams vandens telkiniams Lietuvoje priskirti užpildyti vandeniū karjerai, kurių paviršiaus plotas $>0,5 \text{ km}^2$. Viso šalyje (Nemuno UBR) išskirti 2 tokie telkiniai.[20]

2.3.3 Vandens apsaugos tikslų nustatymas

Vadovaudamasi BVPD, Lietuva 2015 m. privalės visuose šalies vandens telkiniuose pasiekti „gerą“ būklę. Vis dėlto, kadangi BVPD taip pat siekia darnaus visuomenės, ūkio ir gamtos išteklių naudojimo vystymo, kuo geriau suderinant vandens apsaugos ir kitus visuomenės poreikius, joje numatyta ir galimybių išimtis. Viena jų - galimybė geros būklės pasiekimo terminą pratęsti (ilgiausiai iki 2027 m.), [84] kai jos laiku pasiekti neleidžia techninės galimybės, neproporcingai dideli kaštai ar gamtinės sąlygos. Kita galima išimtis – galimybė siekti ne tokių griežtų tikslų dėl užterštumo masto, gamtinių sąlygų, neproporcingai didelių kaštų arba kai dėl per didelių sąnaudų kitomis aplinkosauginiu požiūriu pranašesnėmis priemonėmis visuomenė negalima gauti naudos, kurią duoda vandens telkinio nepageidaujama būklė nulemianti žmogaus veikla.[11]

Jeigu vandens apsaugos tikslus pasiekti trukdo telkinyje žmogaus atlikti fiziniai morfologiniai pakeitimai, vandens telkinį galima priskirti prie labai pakeisto su atitinkamai švelnesniais tikslais, tačiau tik tuo atveju, kai dėl neproporcingai didelių kaštų ar labai neigiamo socialinio ekonominio poveikio visuomenei pakitimų atstatymas į pirminį lygį yra nepageidautinas. Tokių tvenkinių Lietuvoje yra 64. [20]

Tad vandens apsaugos tikslų nustatymas yra labai susietas su ekonominiu vertinimu. Prieš juos patvirtinant, reikia gerai išnagrinėti jų pasiekimo kaštus, „teršėjų“ svarbą regiono ar šalies ekonomikai bei socialiniams procesams, alternatyvių gamtosauginius ir ekonominius-socialinius

poreikius geriausiai suderinančių sprendimų suradimo galimybes bei pasiektų tikslų galimą poveikį visuomenei. Tam, pirmiausia, reikalingi duomenys apie regionų ekonominį-socialinį profilį. Jau yra atlikta ekonominė vandens naudojimo analizė, kur šie klausimai išnagrinėti, tačiau, dėl informacijos stokos, duomenys kol kas apibendrinti tik pagal UBR. Ateityje siekiant kokybiškesnių sprendimų reikalinga detalesnė informacija pabaseinių ar netgi vandens telkinių lygiu. Vandensaugos tikslai paviršiniams ir požeminiams vandens telkiniams yra nustatomi upių baseinų rajonų valdymo planuose ir priemonių programose, rengiamose pagal Upių baseinų rajono valdymo plano ir priemonių programos vandensaugos tikslams pasiekti rengimo bei derinimo su užsienio valstybėmis tvarką, patvirtintą Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2003 m. lapkričio 25 d. įsakymu Nr. 591 [48].

Pažymėtina, kad nustatant vandensaugos tikslus itin svarbus visuomenės vaidmuo, jos vertybės, nuostatos. Taip pat vandensaugos tikslai turės būti suderinti su įvairių sektorių – aplinkos apsaugos, sveikatos apsaugos, žemės ūkio, pramonės, rekreacijos ir kt. – institucijomis bei įvairiomis interesų grupėmis.

2.3.4 Vandens apsaugos tikslų siekimas

Vandensaugos tikslų pasiekimui pagal BVPD reikalavimus, šalys narės, turi parengti ir iki 2010 m. patvirtinti upių baseinų rajonų valdymo planus ir priemonių programas. Pastarosios turi būti sudarytos iš ekonominiu, socialiniu ir aplinkosauginiu požiūriu optimalių priemonių. Priemonių pasirinkimas glaudžiai susijęs su vandensaugos tikslų nustatymu, kadangi BVPD nurodomos išlygos siekti prastesnės nei „gera“ vandens telkinių būklės arba atidėti jos pasiekimą, jeigu tokią būklę pasiekti trukdo techninės galimybės, neproporcingai dideli kaštai, gamtinės sąlygos ir kt. Taigi vandensaugos tikslų nustatymas ir priemonių parinkimas turi būti pagrįsti griežtais argumentais. Deja, tiek Lietuvoje, tiek ir kitose ES šalyse itin trūksta informacijos bei tyrimų apie įvairių priemonių aplinkosauginius efektus, kaštus bei technines įdiegimo galimybes, dėl ko apsunkinamas optimalių priemonių parinkimas.

AAA duomenimis iki 2010 m., kol bus pradėti įgyvendinti UBR valdymo planai, pagrindinis vandensaugos tikslas yra neviršyti vandenyse teršalų didžiausių leistinų koncentracijų (DLK), nurodytų šiuose teisės aktuose:

- Aplinkos ministro 2006 m. gegužės 17 d. įsakyme Nr. D1-236 „Dėl nuotekų tvarkymo reglamento patvirtinimo“.[51]

- Aplinkos ministro 2005 m. gruodžio 21 d. įsakyme Nr. D1-633 „Dėl paviršinių vandens telkinių, kuriuose gali gyventi ir veisti gelavandenės žuvys, apsaugos reikalavimų aprašo patvirtinimo“. [53]

Nustačius vandensaugos tikslus kiekvienam UBR bus rengiama priemonių programa ir valdymo planas jiems pasiekti. Priemonės gali būti labai įvairios. Vienos jų fizinės, pavyzdžiui, nuotekų valymo įrenginių statyba, vandens apsaugos juostų apsodinimas, ištiesintų vagų renatūralizavimas. Kita priemonių grupė – teisinio reguliavimo priemonės, kuriomis nustatomi veiklos apribojimai, aplinkosauginis režimas, išduodami leidimai ūkinei veiklai, upių tvėnkimui, tam tikro dydžio emisijoms į vandenį ir kt. Įgyvendinti teisinės priemonės, reikalinga kontrolė ir baudžiamasis mechanizmas, pasireiškiantis finansinėmis sankcijomis, veiklos apribojimu, sustabdymu ir pan. Trečia priemonių grupė jau priskirtina skatinamosioms. Tai šviečiamoji, sąmoningumo kėlimo veikla, skatinant aplinkosauginiu požiūriu pažangesnę praktiką ir elgseną. Skatinančia priemone galima laikyti ir finansinę paramą, mokesčių nuolaidą už aplinkos apsaugos priemonių taikymą.[11]

Nuo 2004 m. pradžios įsigaliojo vadinamųjų taršos integruotos kontrolės ir prevencijos leidimų sistema, pagal kurią visų stambesnių ar labiau taršių įmonių emisijų ribinės vertės turi būti nustatomos atsižvelgiant į atitinkamu laiku esamus geriausius prieinamus gamybos būdus ir jų dėka įmanomas pasiekti mažiausias teršalų emisijas. [29]

Pasklidusios taršos iš žemės ūkio šaltinių sumažinimas yra daug sunkiau pasiekiamas tikslas lyginant su koncentruotos taršos kontrole, nes teršalai patenka ne iš aiškių taškų, kuriuose būtų galima pamatuoti emisijas ir koncentruoti visas aplinkosaugines priemones. Jau yra įteisinti apribojimai ir reikalavimai žemės ūkio veiklai - gyvulių tankiui, mėšlo laikymui, dirvų tręšimui, augalų sėjomainoms. Kontroliuoti šių reikalavimų laikymąsi nėra lengva, dėl to iš biudžeto ir ypač ES fondų yra numatyta finansinė parama ūkininkams už šių ir kitų aplinkosauginiu atžvilgiu pažangių sąlygų vykdymą, infrastruktūros (mėšlidžių ir kt.) plėtrą. Tarp kitų remiamų veiklų yra dirbamos žemės užsodinimas mišku, pakrantės apsaugos juostų apželdinimas, tvarkymas ir kt. Paramą gauti norintys ūkininkai yra apmokomi žinių geros žemdirbystės praktikai. [54]

Taigi, BVDP nustatė daug naujų ir ambicingų reikalavimų, kurių įgyvendinimas bus iššūkis ne tik Lietuvai, bet ir kitoms šalims narėms. Tačiau BVDP yra įtvirtintos pažangios nuostatos, kurių įgyvendinimas garantuos švaresnį vandenį Lietuvos vandens telkiniuose neužkertant kelio socialinei ir ekonominei gerovei kilti.

3. EUROPOS SAJUNGOS PARAMOS PANAUDOJIMAS ĮGYVENDINANT BENDRAJĄ VANDENS POLITIKOS DIREKTYVĄ

Pagrindinė ES struktūrinės politikos ir finansavimo atsiradimo priežastis – didelis atotrūkis tarp turtingiausių ir skurdžiausių ES valstybių narių ar atskirų jų regionų išsivystymo lygio. Struktūrinės paramos fondai visų pirma siekia padėti sunkumus išgyvenantiems regionams prisitaikyti prie besikeičiančių ekonominių ir socialinių sąlygų. Iš jų finansuojami projektai, padedantys sunkiai besiverčiančioms organizacijoms ir darbuotojams imtis kitos, perspektyvesnės, veiklos. Kita galimybė – didinti krizę išgyvenančių ūkio šakų ekonominės veiklos efektyvumą ir padėti joms atlaikyti konkurencinį spaudimą, pavyzdžiui, mokyti bedarbius, kad jie įgytų perspektyvesnių specialybių [6]

1993 m. lapkričio 1 d. įsigaliojusios ES (Mastrichto) sutarties XIV skyriuje „Ekonominė ir socialinė sanglauda“ teigiama, kad Bendrija per ES struktūrinius fondus (Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondo orientavimo skyrių, Europos socialinį fondą, Europos regioninės plėtros fondą, Žuvininkystės orientavimo finansinę priemonę, Europos investicijų banką) ir kitas esamas finansų įstaigas stiprina ekonominę ir socialinę sanglaudą siekdama sumažinti įvairių regionų išsivystymo lygio skirtumus.[25]

Tame pačiame skyriuje nurodoma, kad Bendrijos Taryba Europos Komisijos siūlymu, gavusi Europos Parlamento pritarimą ir pasikonsultavusi su Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu bei Regionų komitetu, vienbalsiai nustato ES struktūrinių fondų uždavinius, prioritetinius tikslus bei organizaciją, taip pat pagrindines ES struktūriniams fondams taikomas taisykles ir nuostatas, ES struktūrinių fondų tarpusavio koordinavimą ir jų koordinavimą su kitomis finansų institucijomis. Europos Sąjungos sutartyje taip pat nurodoma, kad Tarybos įsteigtas Sanglaudos fondas teiks finansinę paramą projektams aplinkos apsaugos srityje ir transeuropiniams tinklams transporto infrastruktūros srityje.[55]

ES struktūriniai fondai turi tiek politinę, tiek ekonominę paskirtį. Viena vertus, jų teikiama parama yra grindžiama politiniais susitarimais, ji demonstruoja tam tikrą ES šalių solidarumą ir šitaip stiprina naujųjų Europos valstybių piliečių pasitikėjimą Europos Sąjunga kaip bendru projektu. Kita vertus, struktūrinių fondų parama skiriama tam, kad mažiau ekonomiškai išplėtoti regionai galėtų pasivyti toliau pažengusius regionus – tiek konkrečios šalies viduje, tiek pačioje ES. Taigi struktūriniai fondai reikalingi tam, kad papildomomis investicijomis būtų galima paremti tuos, kurie atsilieka integracijos procese. [28] Be to, ES lėšos investuojamos ne tik siekiant mažinti ekonominio išsivystymo skirtumus tarp regionų, bet ir finansuojant tokius tiesioginės finansinės

naudos nenešančius projektus kaip investicijos į infrastruktūrą bei aplinkos apsaugą, kurios užtikrina darnaus vystymosi uždavinių įgyvendinimą.

3.1 Pasirengimo narystei Europos Sąjungoje struktūrinės politikos priemonės

Svarbių projektų įgyvendinimui skatinti Vidurio ir Rytų Europos šalyse kandidatėse buvo sukurtos pasirengimo narystei ES struktūrinės politikos priemonės tokios kaip PHARE, SAPARD, ISPA. Didžioji dalis šių programų lėšų buvo panaudota dar prieš BVDP patvirtinimą, tačiau Lietuvai kaip šaliai besirengiančiai stojimui į ES ir siekiančiai įgyvendinti visus priisimtus ir dar planuotus priiimti išipareigojimus tai buvo be galo svarbi ir savalaikė finansinė parama. Toliau trumpai bus aptarti pasirengimo narystei finansinei instrumentai bei jų indėlis įgyvendinant BVDP nuostatas.

3.1.1 PHARE programa

PHARE (Poland and Hungary Aid for Restructuring the Economy) pagalba visų pirma buvo skirta reformoms Lenkijoje ir Vengrijoje remti, ypač projektams, kurių tikslas ekonominė restruktūrizacija, finansuoti arba dalyvauti jų finansavime. Pradiniame etape PHARE pagalbos dėmesio centre buvo ūkio perorientavimas į rinkos ekonomiką. Vėliau pagalbos vaidmuo kito, priklausomai nuo vykusių politinių pokyčių. Pamažu PHARE programa buvo išplėtota finansiniu, politiniu ir geografiniu požiūriu ir 1997 m. buvo imta iš esmės orientuoti į stojimą, ir tai buvo tarsi atsakas į Liuksemburge Europos Viršūnių Tarybos pradėtą dabartinį plėtros procesą. Dabar PHARE fondo dėmesys yra visiškai sutelktas į pasirengimo narystei prioritetus, kurie apibūdinti kiekvienos valstybės stojimo partnerystės programoje. [78]

Lietuvai ES finansinė parama per PHARE programą pradėta teikti nuo 1991 m. Aplinkos apsaugos srityje PHARE programos pagrindinis tikslas – padėti Lietuvai pakelti aplinkos apsaugos standartus, kad šie atitiktų ES reikalavimus, ir taip padėti pamatus šalį tausojančiai plėtrai ir aukštų aplinkos, sveikatos ir higienos apsaugos standartų sukūrimui visoje šalyje. Jos dėka buvo formuojamos aplinkos apsaugos politikos kryptys ir stiprinamos aplinkos apsaugos institucijos. Šiuo laikotarpiu iš viso per PHARE programas aplinkos sektoriui buvo skirta apie 65 mln. eurų, iš kurių 47,4 mln. eurų buvo investuota į vandentvarką ir atliekų tvarkymą, o likusi dalis skirta aplinkos apsaugos institucijoms stiprinti ir ES teisinei bazei perkelti į Lietuvos teisę. [56]

Dar prieš patvirtinus BVDP, vandens išteklių apsaugai buvo nustatyti prioritetai remiantis, dabar dukterinėmis BVDP direktyvomis tapusių, Miestų nuotekų Geriamo vandens ir kt. direktyvų

nuostatomis. Pasak A. Margerienės *Nuo 1992 iki 2003 m. valstybės aplinkos apsaugos prioritetai ir pagrindinės investicijos buvo orientuotos į vandentvarkos objektų statybą bei rekonstravimą. Dalis PHARE paramos buvo skirta nuotekų valymo įrenginių bei vandens tiekimo sistemų rekonstrukcijai ir statybai įvairiuose Lietuvos rajonuose.* PHARE programos lėšomis buvo vykdyta Lietuvos vasaros kurorto, Palangos, nuotekų tinklų slėginės magistralės statyba. Šio projekto tikslas - pagerinti aplinką ir sveikatos situaciją jautrioje pajūrio zonoje, užkertant kelią taršai, sukeliama atsitiktinių nuotekų išsiliejimų į atvirus vandens telkinius arba į požeminius vandenis. Dažni nuotekų tinklų gedimai didindavo gruntinių vandenų ir Baltijos jūros taršą, todėl pradėto vykdyti projekto paskirtis buvo pakeisti 4 km esamų ir nusidėvėjusių tinklų, nauju vamzdynu, kuris sujungtų Palangos miestą su naujai pastatyta Būtingės nuotekų valymo įmone. Projektą sėkmingai užbaigus 2000 m. rugpjūčio mėn. buvo užtikrintas patikimas nuotekų padavimas į valymo įrenginius. Taip pat buvo investuota 750 tūkst. eurų iš PHARE lėšų į Varėnos vandenvalos įmonę. Parengti investiciniai projektai Kauno vandens valymo įrenginių modernizavimui.

Didžiausią indėlį PHARE programa, besiruošiant įgyvendinanti BVPD reikalavimus teisiniame lygmenyje, turėjo rengiant projektus institucinių ir administracinių gebėjimų stiprinimui bei nacionalinės teisės aktų derinimui su ES *Acquis communautaire*. Nacionalinės teisės suderinimas su ES teisės aktais ir pasiruošimas jų įgyvendinimui buvo pagrindinės narystės ES sąlygos bei pagrindiniai PHARE finansinės paramos prioritetai. Institucinių ir administracinių gebėjimų stiprinimas buvo įgyvendinamas per "dvynių" ir/arba techninės pagalbos projektus. Kaip pasakojo M. Gudas *"Dvynių" projektų esmė – glaudus bendradarbiavimas tarp Lietuvos institucijų ir kurios nors ES valstybės giminingos institucijos. ES valstybės narės institucija deleguodavo savo atstovus dirbti Lietuvos institucijoje. Tokiu būdu ES valstybės tarnautojai, dirbdami su savo kolegomis Lietuvoje, dalinosi savo patirtimi bei padėjo Lietuvos institucijoms pasiruošti įgyvendinti ES Acquis communautaire. Buvo rengiami įvairūs seminarai, ruošiamos įvairios metodikos bei teikiami patarimai dėl atitinkamų teisės aktų rengimo bei interpretacijos.* ES PHARE dvynių projekto Nr. LI99/IB/EN/01 „Aplinkos monitoringo gebėjimų stiprinimas Lietuvoje“ metu atlikta ES ir Lietuvos reikalavimų vandens monitoringo srityje skirtumų analizė, parengti pasiūlymai dėl mėginių ėmimo vietų parinkimo, parametrų, stočių skaičiaus, mėginių ėmimo dažnumo, matavimo būdų. Be to nupirktą įrangą jūrinės aplinkos monitoringui atlikti Lietuvos laboratorijoms.

ES šalyse kai kurių aplinkosauginių funkcijų vykdymas ir priežiūra nėra valstybinių institucijų kompetencijoje, taip pat kartais šių institucijų darbuotojai negalėdavo suteikti reikiamų paslaugų, pavyzdžiui, sukurti kompiuterines programas, ar atlikti tam tikrus tyrimus, studijas, strategijas ir kt., todėl iš PHARE programos buvo vykdomi techninės pagalbos projektai, kuriuos

įgyvendindavo privačios ES ar vietinės kompanijos. AAA duomenimis 1998-1999 m. buvo vykdomas projektas, kurio metu parengta Lietuvos vandens išteklių valdymo teisės normų derinimo su ES įstatymais ir ES reikalavimų įgyvendinimo programa. Projekto partneriai Soil & Water Ltd. (Suomija). Finansavo PHARE DISAE programa. Taip pat finansuotas Skirvytės žiočių reguliavimo galimybių studijos parengimas. Projekto partneriai Regionų plėtros agentūra (Lietuva). PHARE lėšomis finansuotas nuotekų valymo įrenginių, kanalizacijos tinklų ir geriamojo vandens tiekimo sistemų rekonstrukcijos ir išplėtimo Plungėje, numatomų finansuoti ISPA lėšomis, dokumentacijos parengimas. Projekto partneriai ANTEA konsorciumas (Italija). Parengtas Lielupės-Ventos upių baseino bendrasis planas. Projekto partneriai ANTEA konsorciumas (Italija). Buvo skirtas PHARE programos finansavimas kelių šalių demonstracinio projektui, skirtam tarpvalstybinių upių Baltijos regione (Ventos ir Lielupės upių baseinų) apsaugai ir valdymui. Projekto metu parengtos 10 ataskaitų ir išanalizuota daugybė įvairių klausimų, susijusių su BVPD reikalavimais. Be to, buvo atliktas vandens kokybės ir taršos iš sutelktųjų taršos šaltinių vertinimas, parengta institucinė upių baseinų valdymo tarpvalstybinėse upėse struktūra ir veiksmų planas (*Aplinkos apsaugos agentūros pateikti duomenys*).

Kaip matome Lietuvoje įgyvendinta nemažai projektų, kurių metu įgyta daug vertingų žinių ir gauta naujos informacijos. Šių projektų rezultatais ir patirtimi bus pasinaudota įgyvendinant tolesnius BVPD nuostatų įgyvendinimo žingsnius, panaudojant ES paramą.

Iš PHARE programos (ši programa pasibaigė 2003 m.), kurios bendra parama siekė apie 84 mln. lt, lėšų buvo įgyvendinti šie projektai:

- Jurbarko vandenvėlos įrenginių statyba ir nuotekų surinkimo sistemos išplėtimas.
- Klaipėdos aplinkosauginis projektas.
- Panevėžio aplinkosauginis projektas (dumblo aikštelės, nuotekų valymo įrenginių rekonstrukcija).
- Anykščių vandens tiekimo ir nuotekų valymo sistemos plėtra.
- Kazlų Rūdos vandens tiekimo ir nuotekų valymo sistemos plėtra.
- Kretingos vandens tiekimo ir nuotekų valymo sistemos plėtra. [1]

3.1.2 SAPARD programa

Europos Taryba, atsižvelgdama į Europos bendrijos steigimo sutartį, ypač į jos 308 straipsnį, 1999 m. birželio 21 d. patvirtino reglamentą (EB) Nr. 1268/1999 dėl Bendrijos paramos pasirengimo stojimui priemonėms žemės ūkio ir kaimo plėtros srityse Vidurio ir Rytų Europos

šalims kandidatėms pasirengimo stojimui laikotarpiu.[80] Remiantis šiuo dokumentu, šalims kandidatėms 2000 – 2006 m. laikotarpiu numatyta teikti finansinę paramą pagal Specialiąją žemės ūkio ir kaimo plėtros paramos programą **SAPARD (angl. Special accession programme for agriculture and rural development)**. Dalyvaujant šioje programoje šalims kandidatėms sukuriama galimybė geriau susipažinti su ES vykdoma žemės ūkio ir kaimo paramos politika (palaipsniui priderinant vykdomą nacionalinę politiką prie ES kaimo plėtros politikos), taisyklėmis ir procedūromis. Šios programos pagrindinis tikslas remti narystei ES besirengiančių šalių žemės ūkio modernizavimą, konkurencingumo didinimą, ES taikomų aplinkosaugos, veterinarinių ir higienos standartų perėmimą, kaimo plėtrą ir alternatyvių pajamų kaimo vietovėse skatinimą.

SAPARD programos lėšos, kaip ir ES struktūrinių fondų lėšos, skiriamos tuo pačiu principu, tai yra per daugiametes programas ir subsidijų forma. Tokių programų rengimas bei lėšų panaudojimas suteikė šaliai kandidatėi galimybę narystės siekimo laikotarpiu išmokti dirbti su struktūrinių fondų tipo programomis. SAPARD programa Lietuvoje įgyvendinama remiantis Specialiąja nacionaline žemės ūkio ir kaimo plėtros programa 2000–2006 m., oficialiai patvirtinta 2000 m. lapkričio 27 d. ES Komisijos sprendimu Nr. 3329. Šią programą, remiantis 1999 m. gegužės 10 d. Žemės ūkio ministro įsakymu Nr. 198 “Dėl prioritetų SAPARD programos kaimo plėtros planui rengti patvirtinimo” parengė Žemės ūkio ministerija. Tarp Baltijos šalių pagal SAPARD programą Lietuvai buvo skiriama didžiausia parama maždaug po 30 mln. eurų (apie 109 mln. litų) kasmet. [86]

Pagal kryptį “Kaimo infrastruktūros tobulinimas” SAPARD teikiama parama padarė teigiamą poveikį aplinkosaugai bei pasiruošimui įgyvendinti, didelių investicijų reikalaujančių ES direktyvų, reikalavimams Lietuvoje. Vienas iš šios krypties finansuojamų sektorių buvo vandentvarkos sistemos tobulinimas kaimo vietovėse. SAPARD fondas finansavo apie 26 km. naujo vandentiekio bei 5,5 km. pagerinto vandentiekio tiesimą, 21 artezinio gręžinio įrengimą, 145 km. naujų ir 3 km. atnaujintų nuotekų tinklų įrengimą. SAPARD parama pasiekė 164 Lietuvos kaimo vietoves, kurių vandentvarkos sistemoms tobulinti buvo skirta beveik 92 mln. litų.[86]

3.1.3 ISPA fondas

Nuo 1992 iki 2003 m. valstybės aplinkos apsaugos prioritetai ir pagrindinės investicijos buvo orientuotos į vandentvarkos objektų statybą bei rekonstravimą. Vienas pagrindinių finansavimo šaltinių, ypač iki pagalbos iš ES programų pradžios, buvo valstybės biudžetas. Apie

99 % valstybės biudžeto išlaidų aplinkos apsaugos sektoriuje buvo skirtos vandens ūkio tvarkymui ir tik 1 % atiteko buitinių atliekų tvarkymui.

ISPA (Instrument for Structural policies for Pre-accession) yra pasirengimo narystei ES struktūrinės politikos priemonė, kuri kaip ir PHARE, SAPARD, yra skirta kitų finansinių išteklių panaudojimui bei ypač svarbių projektų įgyvendinimui, kurie skatina regioninės atskirties mažėjimą Vidurio ir Rytų Europos šalyse kandidatėse. Taigi ISPA finansinės paramos programa yra skirta padėti minėtoms šalims priartinti aplinkosaugos ir transporto būklę prie ES šalių būklės. [55]

ISPA finansinės paramos programos tikslas- prisidėti prie stojimo partnerystės tikslų įgyvendinimo kiekvienoje paramą gaunančioje šalyje ir prisidėti siekiant atitikti nacionalinius aplinkosaugos sektoriaus plėtros ir kokybės gerinimo tikslus. [77] ISPA programa buvo įsteigta remiantis „Darbotvarkėje 2000“ išdėstyta ES plėtros strategija, pagal kurią buvo numatytos naujos finansinės priemonės valstybėms kandidatėms pasirengti narystei. 1999 m. birželio 21 d. Taryba priėmė sprendimą įsteigti ISPA programą. [8] ISPA tai tarsi Sanglaudos fondo prototipas, įsteigtas 2000–2006 metų laikotarpiui Europos Tarybos 1999 m. birželio 21 d. reglamentu Nr.1267/1999, parengiančiu struktūrinės pasirengimo narystei politikos instrumentą. Viena iš ISPA programos lėšomis finansuotų sričių buvo aplinkosauga. Aplinkos srityje parama iš ISPA teikiama ES aplinkosaugos politikai įgyvendinti. Remiamos aplinkosaugos priemonės, kuriomis šalys kandidatės siekia atitikti Bendrijų aplinkosaugos reikalavimus ir stojimo partnerystės tikslus.

ISPA lėšos taip pat galėjo būti panaudotos techninės paramos priemonėms finansuoti, pavyzdžiui, parengiamosioms studijoms, techninei dokumentacijai rengti, taip užtikrinant pasiruošimą tinkamam projektų rengimui, kokybiškų bei naudingų veiklų įgyvendinimui.

Europos Komisijos ISPA lėšų paskirstymas tarp Vidurio ir Rytų Europos šalių kandidačių nustatytas atsižvelgiant į panašius kriterijus kaip ir vėliau Sanglaudos fondui taikytus, tai yra: gyventojų skaičių, BVP dalį, tenkančią vienam gyventojui ir teritorijos plotą. Vadovaujantis nurodytais kriterijais, galima parama Lietuvai sudarė nuo 4 % iki 6 % viso ISPA biudžeto, tai yra kasmet numatant 42–61 milijoną eurų paramos. ISPA paramos dalis galėjo sudaryti ne daugiau kaip 75 % projekto vertės. Tik techninės paramos priemonės galėjo būti finansuojamos iš ISPA lėšų iki 100 proc. jų vertės. [55]

Lietuvoje ISPA programos finansuoti projektai buvo labai dideli. Mažiausio ISPA programos projekto vertė galėjo būti 5 mln. eurų. Projektus valdyti buvo sudėtinga, dėl jų dydžio, apimties bei specifikos. ISPA programos biudžetas sudarytas iš valstybių narių mokamų įnašų, iš ES mokesčių mokėtojų lėšų. Todėl Europos sąjungos institucijos stengiasi kiek įmanoma prižiūrėti ir kontroliuoti, kaip ES mokesčių mokėtojų pinigai panaudojami. Tai viena iš priežasčių, kodėl ES

skiriamų lėšų panaudojimas ir valdymas yra griežtai reglamentuotas tiek ES, tiek nacionalinės teisės. Valstybės – paramos gavėjos, gaudamos paramą iš ES, privalo sukurti ir reglamentuoti ES lėšų valdymo sistemas siekiant įdiegti skaidrų finansų valdymo mechanizmą.[87]

Įgyvendinant ISPA programos projektus buvo taikomi tik Lietuvos teisės aktai, atitinkamų projektų finansiniai memorandumai⁵, Europos komisijos PFARE, ISPA ir SAPARD sutarčių sudarymo procedūrų vadovas, bei statybos darbų atveju, tarptautinis inžinierių konsultantų konfederacijos sutarčių sudarymo ir jų valdymo dokumentų rinkinys (FIDIC).

Atsižvelgiant į investicijų aplinkos apsaugos sektoriuje poreikį ir ES paramos galimybes bei jos teikimo sąlygas, 2000 m. buvo parengta ir Europos Komisijos patvirtinta Nacionalinė ISPA strategija aplinkos sektoriui. Pagal šią strategiją buvo planuojamas investicijų projektų, remiamų iš ES ISPA programos lėšų, įgyvendinimas 2000–2006 metų laikotarpiu. 2000–2006 m. investicinio laikotarpio prioritetai buvo suteikti daugiausia lėšų reikalaujantiems ES direktyvų reikalavimams įgyvendinti visuomeniniame sektoriuje. Strategijoje buvo apskaičiuota, kad ES aplinkos apsaugos reikalavimams įgyvendinti iki 2010 metų reikia apie 1 mlrd. eurų. Didžiausia šių investicijų dalis buvo skirta nuotekų valymui, nuotekų tinklų renovacijai bei plėtrai ir buitinių atliekų tvarkymui.

Pasak Vido Stašausko remiantis ISPA strategijoje nurodytais prioritetiniais projektais, 2000–2003 metų laikotarpiu Lietuva parengė ir pateikė Europos Komisijai tvirtinti 19 ISPA projektų, iš kurių 17 yra investicijų (8 – atliekų ir 9 – vandenvalos sektoriuose) ir 2 techninės paramos bei institucinio stiprinimo projektai, o jų bendra vertė yra 256 mln. eurų. Per visą šį laikotarpį ISPA parama aplinkos apsaugos sektoriui sudarė 182 mln. eurų, arba apie 26 mln. eurų per metus

Vidas Stašauskas taip pat teigė, kad 2000–2003 m. laikotarpiu buvo įgyvendinta keletas institucinių reformų ir pereita prie regioninio aplinkos apsaugos problemų sprendimo principo atliekų tvarkymo bei vandentvarkos srityse. Vandentvarkos srityje 2003 m. buvo pateiktas paskutinis atskiras investicijų projektas, kurio vertė buvo didesnė nei 5 mln. eurų. Nuo 2004 m. buvo pereita prie investicijų į vandentvarkos ūkį valdymo baseinų pagrindu.

2000-2004 m. laikotarpiu siekiant įgyvendinti BVPD reikalavimus buvo svarbu ne tik sukurti efektyvią vandens išteklių apsaugos ir valdymo sistemą, kuri leistų kuo racionaliau naudoti ES paramos lėšas, bet ir įgyvendinti dar iki įstojimo į ES prisiimtus įsipareigojimus susijusius su Miestų nuotekų bei geriamojo vandens direktyva. Todėl ISPA finansavimo laikotarpiu daug

⁵ Finansinis memorandumas - tai daugiametė finansavimo sutartis, kurioje numatoma visos finansavimo sąlygos. Iki Lietuvai tapus pilnateise ES šalimi buvo sudaromos tiesioginio paramos skirimo sutartys tarp Lietuvos (kuriai atstovavo LR Finansų ministerija) ir Europos komisijos.

dėmesio buvo skiriama vandenų taršai komunalinėmis nuotekomis mažinti bei centralizuotoms vandens tiekimo sistemoms renovuoti ir plėsti. ISPA finansinės priemonės dėka, 2003 m. baigti investiciniai projektai - Klaipėdos, Panevėžio, Šiaulių, Jurbarko, Skuodo, Prienų miestų nuotekų valymo įrenginių, kurių bendra vertė 264 mln. Lt. ISPA fondo lėšomis taip pat buvo pasinaudota vykdant 6 vandenvalos projektus Druskininkų, Jonavos, Kauno, Neringos, Vilniaus, Radviliškio savivaldybėse, kurių bendra vertė – beveik 347 mln. Lt, iš jų ISPA parama – 186 mln. Lt. (*Aplinkos projektų valdymo agentūros duomenimis*). Šiame laikotarpyje daugiausiai dėmesio skirta Geriamojo vandens Direktyvos ir Miestų nuotekų Direktyvos, kurios yra nurodytos BVPD VI priede į priemonių programas įtrauktinų priemonių sąrašė, įgyvendinimui. Taigi šių teisės aktų reikalavimų įgyvendinimas turėjo tiesioginę įtaką BVPD nuostatų vykdymui.

Aplinkos ministerija buvo pagrindinė institucija, atsakinga už ISPA projektų identifikavimą, projektų dokumentacijos rengimo koordinavimą, investicijų planavimą ir ES paramos administravimą bei priežiūrą. 2000 m. pradžioje Aplinkos ministerija sukūrė ISPA koordinacinę tarybą, kuriai pirmininkavo aplinkos ministras ir kurioje dalyvavo Finansų, Ūkio, Vidaus reikalų ministerijų, Lietuvos žaliųjų judėjimo, Savivaldybių asociacijos atstovai. Pagrindinė Tarybos paskirtis buvo patarti Aplinkos ministerijai sudarant kiekvienų metų ISPA investicijų prioritetinių projektų sąrašą bei tvirtinant strateginius ISPA paramos panaudojimo dokumentus.

Kaip teigė Saulius Vasiliauskas *dalis funkcijų, susijusių su projektų įgyvendinimo organizavimu, sutarčių pasirašymu, įgyvendinimo priežiūra ir mokėjimais, 2002 m. buvo perduota prie Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos įkurtai ISPA programos įgyvendinimo agentūrai, kuri užtikrino racionalų ISPA lėšų panaudojimą ir veiksmingą programų įgyvendinimą. 2004 m. agentūra pervadinta į Aplinkos projektų valdymo agentūrą (toliau –APVA). Nuo 2004 m. gegužės 1 d. Lietuvai įstojus į ES, administruoja aplinkosaugos projektus finansuojamus iš ES Sanglaudos fondo ir struktūrinių fondų, taip pat toliau prižiūri, kaip vykdomi ISPA fondo finansuojami projektai.*

Pasirengimo narystei instrumentai ISPA PHARE, SAPARD turėjo didelę reikšmę rengiantis priimti Struktūrinių fondų parama. Jie sudarė sąlygas išbandyti naujas veikimo metodikas, padėjo paramos programų įgyvendintojams įgyti žinių apie ES finansinius instrumentus bei procedūras, projektų atrankos ir vertinimo kriterijus, prioritetų nustatymą remiantis strateginiais poreikiais, vertinimo ir stebėjimo aspektus ir kt.

Pagrindinės problemos susijusios su šio periodu- tai nepakankamas savų lėšų turėjimas bei projektų, finansuojamų iš ES, administravimo patirties stoka. Kylant pragyvenimo lygiui bei gerėjant ekonominėms sąlygoms Lietuvoje, planuojamas lėšų poreikis nuolat kito. Dėl pabrangusių įkainių, tekdavo atsisakyti vykdyti kai kurias veiklas arba planuotas priemones keisti

paprastesnėmis. Lėšų poreikio problemą iš dalies eliminavo, gerėjančios ekonomikos sąlygomis, supaprastinta kreditavimo ir paskolų gavimo tvarka. Bankai didino skolinimosi limitus tiek savivaldybėms tiek ir vandens ūkį tvarkančioms įmonėms.

3.2 Kitų Europos Sąjungos šalių finansinė parama įgyvendinant Bendrąją vandens politikos direktyvą

Be paramos pasiruošimui stoti į ES, Lietuva sėkmingai vykdė projektus aktyviai bendradarbiaujant su Danijos, Suomijos, Švedijos, Vokietijos, Jungtinės Karalystės ir kitų ES šalių vyriausybėmis. Per praėjusį dešimtmetį iki 2003 metų Lietuvai buvo suteikta 42 mln. eurų investicinė ir techninė parama Valstybinėje aplinkos apsaugos strategijoje nustatytiems prioritetiniams sektoriams. (M. Gudas, 2008).

1995–2002 m. laikotarpiu dalis iš valstybės biudžeto ar minėtų dvišalių ir daugiašalių donorų paramos lėšų finansuojamų projektų įvairiomis proporcijomis buvo bendrai finansuojami iš tarptautinių finansų institucijų paskolų su valstybės garantija. Aktyviausiai buvo bendradarbiauta su Tarptautiniu rekonstrukcijos ir plėtros banku (TRPB), Šiaurės investicijų banku, Europos rekonstrukcijos ir plėtros banku (ERPB), Europos investicijų banku (EIB), kurių bendra kreditinė parama sudarė apie 70 mln. eurų.[5]

AAA duomenimis prie BVPD nuostatų perkėlimo bei pasirengimo įgyvendinti šios Direktyvos nuostatas daugiausiai prisidėjo Danijos aplinkos apsaugos agentūra. Bendradarbiaujant su šia agentūra, konsultuojantis bei naudojantis jų turimais ištekliais buvo įgyvendinti svarbūs projektai BVPD srityje. Projekto, „ES Bendrosios vandens politikos direktyvos perkėlimas ir Lietuvos nacionalinės vandens išteklių valdymo strategijos parengimas“, metu buvo parengtos techninės ataskaitos apie techninius klausimus, susijusius su BVPD nuostatų perkėlimu ir įgyvendinimu, perkelti BVPD reikalavimai į nacionalinę teisinę bazę, sukurtas internetu ir GIS paremtos integruotos vandens išteklių valdymo informacinės sistemos prototipas. (M. Gudas, 2008)

Kartu su Danijos aplinkos apsaugos agentūra buvo apibūdinti paviršiniai ir požeminiai vandenys: parengta tipologija, atlikta žmogaus veiklos poveikio analizė, nustatyti vandens telkiniai, atlikta vandens naudojimo ekonominė analizė, pasiūlytos etaloninės sąlygos ir geros būklės kriterijai, taip pat parengta monitoringo programa ir informacija apie visuomenės dalyvavimą upių baseinų valdyme. Pabaigus projektą „ES Bendrosios vandens politikos Direktyvos 2000/60/EB 2000-2006 m. nustatytų reikalavimų įgyvendinimas Lietuvoje“ buvo parengta 2005 m. ataskaita EK dėl BVPD 5 ir 6 straipsnių reikalavimų įvykdymo.

Padedant Danijos aplinkos apsaugos agentūrai AAA, Lietuvos geologijos tarnyba prie Aplinkos ministerijos, buvo aprūpintos modeliavimo programavimo įranga bei apmokyti ja dirbti šių institucijų darbuotojai.

Nemažai prisidėjo ir kitų ES šalių vyriausybės. Švedijos aplinkos apsaugos agentūros finansuoto projekto „Bendrosios vandens politikos direktyvos įgyvendinimas Lietuvoje“ metu atlikta Lielupės baseino problemų analizė, pasiūlytos preliminarios galimos priemonės šioms problemoms spręsti, gerinant vandens telkinių būklę, sustiprinti Lietuvos aplinkos apsaugos agentūros, kitų institucijų bei organizacijų gebėjimai vandens valdymo UBR pagrindu srityje. Vokietijos federalinės aplinkos apsaugos ministerijos finansuoto projekto „BVPD įgyvendinimas tarpvalstybiniame upės baseine Lietuvoje ir Kaliningrado regione (Rusijos federacijoje)“ metu daugiausiai dėmesio skirta BVPD 5 straipsnio analizei bei pasiūlymų dėl priemonių programos rengimui.

3.3 Europos Sąjungos Sanglaudos fondo parama įgyvendinant Bendrąją vandens politikos direktyvą

Lietuvai tapus ES šalimi nare ISPA fondą pakeitė Sanglaudos fondas. Dar 1994 m. gegužės 16 d. vadovaudamasi ES sutarties nuostatomis, Europos Bendrijos Taryba reglamentu Nr. 1164/94, įsteigiančiu Sanglaudos fondą, kurio pakeitimai buvo atlikti Tarybos 1999 m. birželio 21 d. reglamentu Nr. 1264/1999, iš dalies pakeičiančiu Reglamentą Nr. 1164/94, įsteigiantį Sanglaudos fondą, ir 1999 m. birželio 21 d. reglamentu Nr. 1265/1999, iš dalies pakeičiančiu Reglamentu Nr. 1164/94, įsteigiančio Sanglaudos fondą, II priedą, įsteigė Sanglaudos fondą. [55]

Sanglaudos fondo keliamas tikslas – prisidėti prie Bendrijos ekonominės ir socialinės sanglaudos stiprinimo mažinant skirtumus tarp mažiau išvystytų bei aukštą išsivystymo lygį pasiekusių ES regionų.

Minėtas reglamentas taip pat nustato Sanglaudos fondo remtinas priemones, galimas paramos formas, dydžius ir sąlygas bei pagrindinius projektų tvirtinimo, įgyvendinimo, priežiūros ir vertinimo principus.

Detaliau Sanglaudos fondo valdymo ir kontrolės sistemą apibrėžia Europos Komisijos 2002 m. liepos 29 d. reglamentas Nr. 1386/2002, nustatantis išsamias Tarybos reglamento Nr. 1164/94 įgyvendinimo taisykles dėl Sanglaudos fondo paramos valdymo ir kontrolės sistemų bei finansinių koregavimų atlikimo tvarkos, o išlaidų priemonėms, kurios iš dalies finansuojamos iš Sanglaudos fondo, tinkamumo sąlygos pateikiamos Europos Komisijos 2003 m. sausio 16 d. reglamente Nr.

16/2003, nustatančiame specialias Tarybos reglamento Nr. 1164/94 įgyvendinimo taisykles dėl išlaidų priemonėms, kurias iš dalies finansuoja Sanglaudos fondas, tinkamumo. [21]

Nors finansavimo pagal ISPA paramos programą taisyklės yra labai panašios į Sanglaudos fondo, galima išskirti tokius pagrindinius šių priemonių skirtumus:

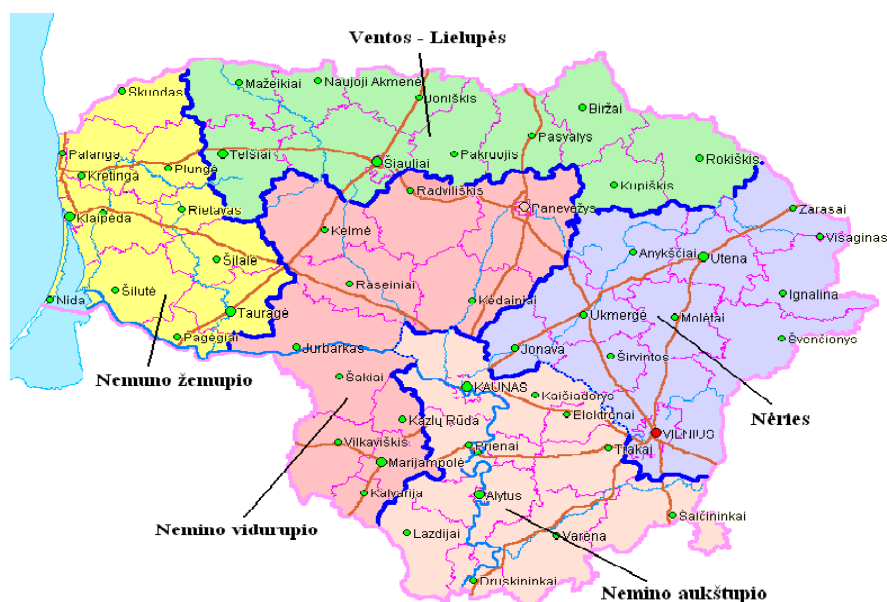
- ISPA finansuojami projektai galėjo būti mažesni, tai yra projekto vertė turėjo būti ne mažesnė kaip 5 mln. eurų. Tuo tarpu iš Sanglaudos fondo finansuojamų projektų vertė turėjo sudaryti mažiausiai 10 mln. eurų;
- ISPA paramos dalis negalėjo būti didesnė kaip 75 % bendros projekto vertės, iš Sanglaudos fondo skiriamos lėšos galėjo sudaryti iki 85 % projekto vertės;
- Sanglaudos fondo ir ISPA įgyvendinimo sistemos taip pat yra šiek tiek skirtingos. ISPA programa įgyvendinama pagal Decentralizuotą įgyvendinimo sistemą (DIS). Pagal šią sistemą Europos Komisija tikrina viešųjų pirkimų dokumentus iš anksto bei atlieka labai nuodugnią projektų priežiūrą. Sanglaudos fondo valdymas yra visiškai decentralizuotas, o Europos Komisijos kontrolė atliekama tik visiškai įgyvendinus projektą. Taip pat vykdant sanglaudos fondo projektus tiesiogiai taikomos ne tik Lietuvos, bet ir ES teisės normos, t.y. reglamentai, sprendimai, o Europos komisijos PFARE, ISPA ir SAPARD sutarčių sudarymo procedūrų vadovą pakeitė LR Viešųjų pirkimų įstatymas. [55]

Parama iš sanglaudos fondo buvo teikiama aplinkosaugos sektoriuje projektams, kuriais siekiama ES sutartyje apibrėžtų ES aplinkos politikos tikslų ir kurie yra susiję su ES aplinkosaugos direktyvų reikalavimų įgyvendinimu. Be to, šie projektai turi atitikti Darnaus vystymosi veiksmų programos prioritetus. Lietuva planuojant įgyvendinti vandens apsaugos sektoriaus priemones 2004–2006 m., nusprendė ES finansinės paramos priemonių panaudojimo prioritetus skirti tokių Direktyvų kaip Miestų nuotekų valymo direktyvos (91/271/EEB), Geriamojo vandens Direktyvos (98/83/EB) ir kitų Direktyvų reikalavimams, kuriems įgyvendinti reikia didelių investicijų. Šių direktyvų reikalavimų išpildymas yra įvardijamas kaip pagrindinės priemonės taikomos BVPD įgyvendinime. (Direktyvos VI priedas A dalis). [11] Taigi dar net neparengus atskirų UBR valdymo planų bei priemonių planams vykdyti, Lietuva pradėjo įgyvendinti BVPD.

Sanglaudos fondo finansuotų projektų paskirtis vandens ūkio srityje – bendrai per ekonominį mechanizmą išspręsti vandentvarkos ūkio problemas Lietuvoje, nes atskirų investicijų projektų įgyvendinimas miestuose dalinai išsprendžia aplinkos taršos problemą, tačiau neleidžia pasiekti darnaus ūkio vystymosi tikslų.[55] Pagrindinį investicijų poreikį vandens išteklių apsaugos

srityje formavo šie tikslai: pagerinti geriamojo vandens kokybę; sumažinti paviršinio vandens taršą buitinėmis nuotekomis; sumažinti požeminio vandens taršą; sumažinti taršą lietaus nuotekomis.

Pagal suderintą su Europos Komisija investicijų projektų įgyvendinimo grafiką siekiant atitikti ES direktyvų reikalavimus nuotekų tvarkymo srityje iki 2009 m. gruodžio 31 d. reikės investuoti apie 320 mln. eurų (1,1 mlrd. litų). Todėl Aplinkos ministerija skirstant ISPA programos lėšas, identifikavo 5 gamtiniu principu suformuotus upių baseinus: *Nemuno žemupio*, *Nemuno vidurupio*, *Nemuno aukštupio*, *Neries ir Ventos – Lielupės* (žr. 2 pav.). Kiekvienas baseinas apima 11-13 savivaldybių. 2003 m. buvo užbaigti rengti šių 5 upių baseinų investicijų vandentvarkos planai 20 metų laikotarpiui, įvertintas kiekvienos gyvenvietės, kurioje yra daugiau kaip 500 gyventojų, poveikis baseino vandens kokybei ir investicijų poreikis.

Šaltinis: LR Aplinkos ministerija

2 pav. Nemuno žemupio, Nemuno vidurupio, Nemuno aukštupio, Neries ir Ventos – Lielupės upių baseinai kurių pagrindu buvo sudarinėjami „Master“ planai.

Remiantis šiais planais kiekviename baseine buvo formuojami 3 investicijų paketai:

- *1-ojo etapo investicinio paketo* įgyvendinimas apima Miesto nuotekų valymo Direktyvos (91/271 EEB) [51] reikalavimų įgyvendinimą gyvenvietėse > 10 000 gyventojų (GE) (tiksliau – apibrėžiamas gyventojų ekvivalentas GE į kurį įskaitoma ir pramonės tarša) iki 2007 m. gruodžio 31d. Minėtos Direktyvos reikalavimai numato pastatyti ar rekonstruoti nuotekų valymo įrenginius, kuriuose šalinamas fosforas ir azotas taip pat išplėsti nuotekų surinkimo sistemas miestuose ir gyvenvietėse, kuriose gyvena daugiau nei 2000 gyventojų (GE);

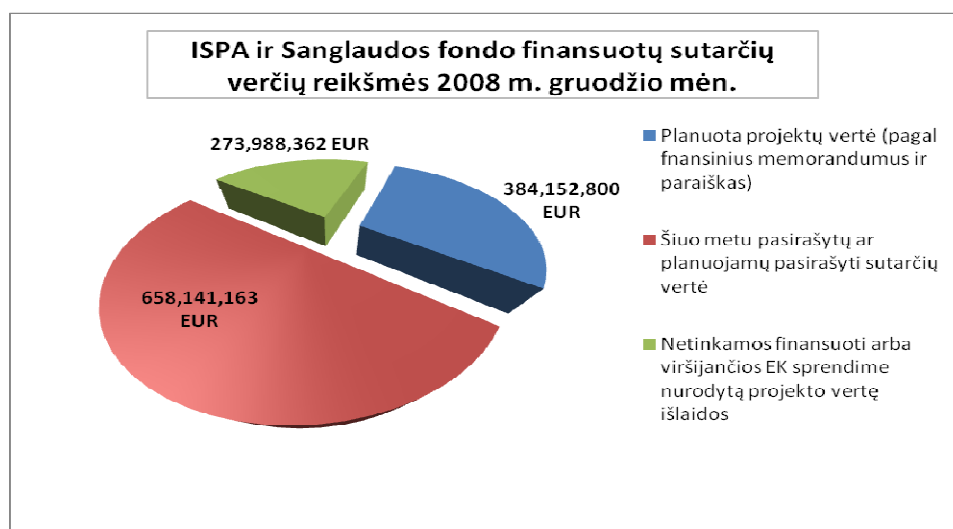
- *2-ojo etapo investicinio paketo* įgyvendinimas apima Miesto nuotekų valymo direktyvos (91/271 EEB) [51] reikalavimų įgyvendinimą gyvenvietėse, kuriose gyvena 2000 iki 10 000 gyventojų (GE) iki 2008 m. gruodžio 31d. Minėtos Direktyvos reikalavimai nustato pastatyti ar rekonstruoti biologinio nuotekų valymo įrenginius taip pat išplėsti nuotekų surinkimo sistemas miestuose ir gyvenvietėse, kuriose gyvena daugiau nei 2000 gyventojų (GE);
- *3-ojo investicinio paketo* įgyvendinimas – mažose gyvenvietėse virš 500 GE.

Pirmieji visų 5 baseinų investiciniai paketai nustatyto prioriteto tvarka buvo teikiami ISPA ir Sanglaudos fondo finansavimui gauti. Pirmųjų paketų vertė sudarė apie 50–60 mln. eurų. Investicijos apima ne tik nuotekų valymo įrenginių statybą ir rekonstrukciją, bet ir nuotekų bei geriamo vandens tinklų renovaciją bei plėtrą, geriamo vandens gerinimo įrenginių statybą ir rekonstrukciją bei dumblo tvarkymą. Todėl tikėtina, kad investicijų poreikis į 5 baseinus per 20 metų laikotarpį viršys ankstesnį įvertinimą, nes tuo metu skaičiuotas lėšų poreikis apėmė tik gyvenvietes virš 2 000 gyventojų.[55]

Remiantis Aplinkos projektų valdymo agentūros ataskaitų duomenimis buvo suformuotas šiuo metu vykdomų ir įvykdytų projektų sąrašas (8 priedas). Sąraše pateikiami ir projektai pradėti finansuoti ISPA lėšomis, kadangi didžioji jų dalis nebuvo užbaigti iki stojimo į ES ir pasikeitus politinei situacijai buvo pakeistas finansavimo šaltinis. Finansiniai įsipareigojimai t.y. ISPA periodo metu suderėta projektams skirtų išlaidų suma nesikeitė Sumos nustatytos finansiniuose memorandumuose liko tos pačios, keitėsi tik jų administravimo sąlygos. Taip pat remiantis galimybių studijų bei įvairių tyrimų parengtų ISPA programos lėšomis, duomenimis buvo tvirtinami naujų projektų biudžetai. Toliau pateikiama projektų apžvalga.

Projektai prasidėję dar iki Lietuvos narystės ES buvo formuojami remiantis aglomeraciniu skirstymu. Ruošiantis įgyvendinti projektus, ir siekiant kuo tiksliau nustatyti investicijų poreikį teritorijoms, buvo sudaryti vadinamieji „Master“ planai, kuriuose buvo suformuotas lėšų paskirstymas pagal tam tikrus upių baseinus (žr. 2 pav.). Upių baseinų rajonai (žr. 1 pav.), kurių pagrindu yra vykdomas vandens išteklių apsaugos valdymas buvo parengti šiek tiek vėliau, tačiau turi tarpusavio panašumų. Skirtumas tas, jog „Master“ planų sudarymui didesnę įtaką nei gamtiniai procesai turėjo politiniai ir finansiniai motyvai. ISPA programos lėšomis buvo finansuojami didžiųjų miestų vandentvarkos infrastruktūros plėtros projektai. 2004-2006 m. daugiausiai dėmesio buvo skiriama antram investiciniam etapui, todėl siekiant kad projektai pasiektų jų finansavimo minimumą, buvo grupuojami pagal „Master“ planus ir vykdomi mažesniuose miestuose (žr. 8 priedas- nuo Nr. 9).

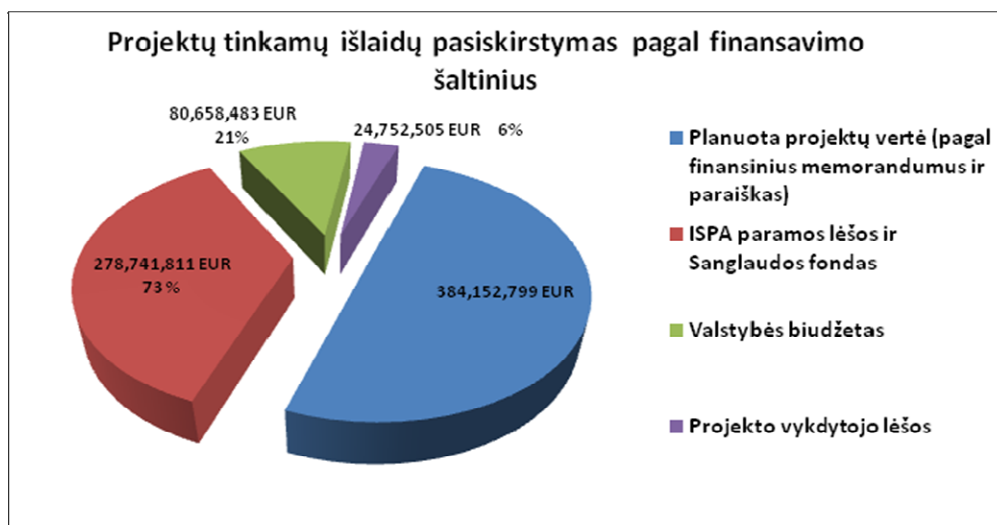
Siekiant įvertinti skiriamos paramos dydį bei įsisavinimo intensyvumą 3 paveikslėlyje pavaizduota ISPA ir Sanglaudos fondo finansuotų sutarčių pagal projektus, verčių pasiskirstymas.

(Pagal APVA gruodžio mėn. ataskaitą)

3 pav. ISPA ir Sanglaudos fondo finansuotų sutarčių verčių reikšmės 2008 m. gruodžio mėn.

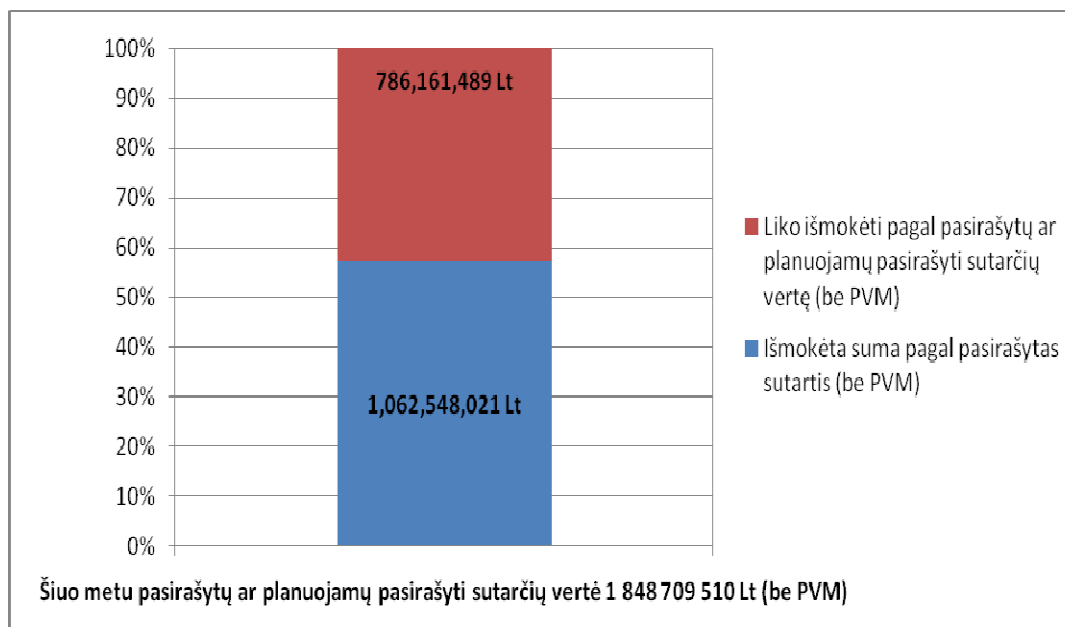
Remiantis aplinkos projektų valdymo agentūros duomenimis 2008 m gruodžio mėn. ISPA programos bei Sanglaudos fondo lėšomis finansuojamų, sutarčių pasirašyta už 658 141 163 EUR (2 272 429 807 Lt). Planuota pasirašyti už 384 152 800 EUR, tiek preliminariai sudarė planuotas projektų biudžetas. Dėl ekonomikos kilimo laikotarpyje išaugusių kaštų, suma beveik padvigubėjo. Tinkamos finansuoti išlaidas sudaro 384 152 799 EUR. Sanglaudos fondo lėšos sudaro 278 741 811 EUR. Likusią dalį sudaro valstybės biudžeto lėšos 80 658 483 EUR ir nuosavų lėšų dalis 24 752 505 EUR. 4 paveikslėlyje pateikta tinkamų finansuoti išlaidų pasiskirstymas pagal finansavimo šaltinius.

(Pagal APVA gruodžio mėn. ataskaitą)

4. pav. Projektų tinkamų išlaidų pasiskirstymas pagal finansavimo šaltinius

Kaip matome 3 paveikslėlyje, yra susidariusi didelė netinkamų finansuoti arba viršijančių, Europos Komisijos sprendime, nurodytą projekto vertę, išlaidų- 273 988 362 EUR. Viena iš priežasčių ta, kad dalis projekto vykdytojų yra PVM mokėtojai, todėl dalį šių išlaidų sudaro netinkamas finansuoti pridėtinės vertės mokestis, kurį iki 2008 m. gruodžio 31 d. numaćiusi dengti Lietuvos valstybė iš savo biudžeto. Projekto vykdytojams, kurie turi teisę pagal Lietuvos Respublikos įstatymus susigrąžinti PVM mokestį ši galimybė finansuojant projektus iki šiol buvo eliminuota. Nuo kitų metų projektų vykdytojai netinkamų išlaidų dalį, kurią sudaro PVM mokestis, turės pasidengti savo lėšomis. Kita priežastis kai kurie projektai pagal kuriuos yra vykdomi darbai buvo ruošiami iš ISPA paramos lėšų 2000-2004 m., o rangos darbų pirkimai vykdomi jau 2004-2006 m. Tuo laikotarpiu pabrangusi darbo jėga, statybinės medžiagos ir kiti statybos darbų kaštai sąlygojo išaugusį lėšų poreikį projektams finansuoti. Dar viena išlaidų padidėjimo priežastimi tapo pati ES parama. Paradoksalu, tačiau būtent didžiulės ES paramos piniginės injekcijos į Lietuvos rinką iš dalies sąlygojo statybinių bendrovių užimtumą ir eliminavo konkurencijos principo teikiamą naudą. Statybinės bendrovės dalyvaudamos viešuose pirkimuose neengdavo dirbtinai „išpūsti“ rangos darbų įkainius, tačiau nuo to rangos darbų kokybė negerėdavo, neatmetama ir kartelinių susitarimų galimybė.

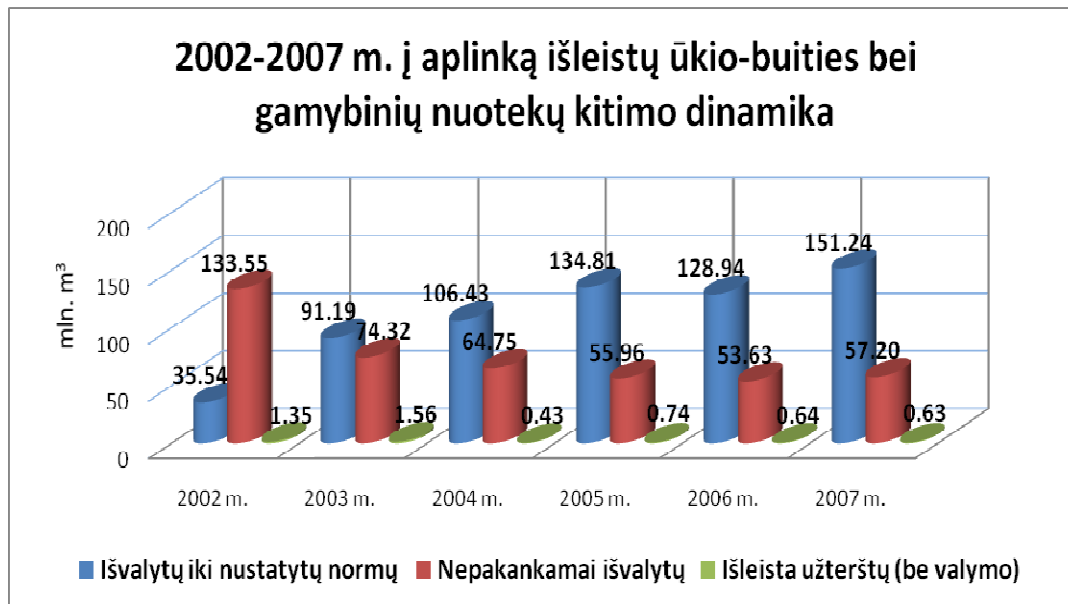
(Pagal APVA gruodžio mėn. ataskaitą)

5 pav. Išmokėtų lėšų ir finansinių įsipareigojimų

Iki 2008 m. gruodžio mėnesio pagal sutartis išmokėta 1,062,548,021 Lt. be PVM. Tai sudaro apie 57,5% finansinių įsipareigojimų pagal pasirašytas sutartis. Nors Sanglaudos fondo parama, finansų ministerijos duomenimis įsisavinama pakankamai sparčiai tai yra įvykdoma N+2 taisyklė (einamaisiais metais skirta pinigų suma turi būti įsisavinta per ateinančius du metus),[70] tačiau siekiant įsisavinti ES skiriamas lėšas pamirštama kita šio medalio pusė. Šiai dienai, Lietuvos valstybė turi šimtamilijoninius įsipareigojimus, kurių finansavimo galimybės vis dar lieka neaiškios. Siekiant spartaus lėšų įsisavinimo, pamiršamas skiriamos paramos tikslas, parenkamų priemonių efektyvumas bei sukuriama nauda. Įsipareigojimai laiku įsisavinti lėšas, politikų spaudimas, sumažina kontroliuojančių įstaigų, poveikio priemonių diapazoną, kadangi institucijos priverstos taikstyti su rinkos dalyvių spaudimu. Taip mažiau užtikrinamos kontrolės funkcijos bei didėja rizika panaudotų lėšų netikslingumui.

Pagrindiniai rodikliai apibūdinantys sanglaudos fondo finansuojamų projektų pažangą yra naujų nuotekų valymo bei vandens gerinimo įrenginių statyba (vnt.), naujų vandentiekio bei nuotekų tinklų tiesimas (km.), esamų rekonstravimas (km.) bei siurblių skaičius (vnt.). Remiantis APVA duomenimis per visą laikotarpį įgyvendinus visus 16 projektų, planuojama įrengti 44 naujus nuotekų valymo įrenginius, 18 naujų vandens gerinimo įrenginių, bus nutiesta 740 km naujų nuotekų bei 558 km vandentiekio tinklų, rekonstruota 100 km. ir 157 km. esamų. Iki 2010 m. bus įrengtos 355 siurblinės. Sanglaudos fondo finansuojami vandenvėlos projektai turi didelę reikšmę Lietuvos

paviršinių vandens telkinių kokybei. Kiekvienais metais nuotekų išvalomų iki nustatytų normų kiekiai sparčiai didėja (žr.6 pav.) .

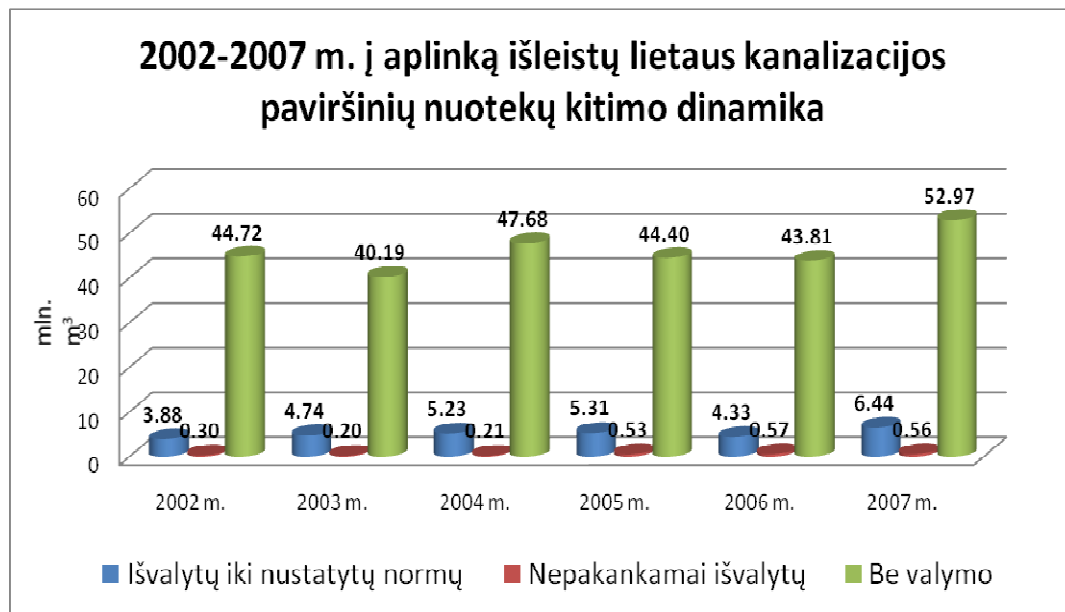
(Pagal AAA duomenis: <http://aaa.am.lt/VI/index.php#/1682>)

6 pav. 2002-2007 m. į aplinką išleistų ūkio-buities bei gamybinių nuotekų kitimo dinamika

Interviu su AAA upių baseinų valdymo departamento direktoriumi M. Gudu metu, paprašius pakomentuoti šią tendenciją, jis patvirtino, *jog naujų valymo įrenginių statyba finansuota ISPA paramos lėšomis 2000-2004 m. turėjo reikšmingą poveikį nuotekų išvalymo iki nustatytų reikalavimų rodiklio gerėjimui*. Tuo tarpu nepakankamai išvalytų nuotekų rodiklis per visą šį laikotarpį kito nežymiai. To priežastis- nuotekų valymo įrenginių būvis periferijoje, kuriam 2000-2004 m. skirstant ES paramos lėšas, vandens ūkio tvarkymui, nebuvo skiriamas pakankamas dėmesys. Situacija turėtų keistis ateityje, kadangi lėšų paskirstymas iš Sanglaudos fondo paramos 2004-2006 m. numatytas upių baseinų principu ir didesnis dėmesys skirtas *2-ojo etapo investicinio paketo* įgyvendinimui, kas leis ir mažesniuose miesteliuose įrengti naujus ar modernizuoti senus valymo įrenginius.

Situacija su kita nuotekų dalimi – lietaus kanalizacijos paviršinėmis nuotekomis - kiek sudėtingesnė. Remiantis surinktais duomenimis nuo 2002 m. situacija menkai tesikeičia (žr. 7 pav.). Nors išvalytų iki nustatytų normų nuotekų kiekis nežymiai kilo, tačiau be valymo išleidžiamų nuotekų kiekis kito sparčiau, netgi stebimas būklės blogėjimas. Lietaus kanalizacijos paviršinių nuotekų surinkimui bei valymui neskiriamas pakankamas dėmesys, nors vandens būklės blogėjimui šios nuotekos turi reikšmingą įtaką. Finansinė parama nei 2004-2006 m. nei 2007-2013 m. tiesiogiai

šios problemos sprendimui nebuvo ir nebus skiriama.[55,76] Galimybė taikyti priemones šiam sektoriui numatyta per kitas vandens būklės gerinimo priemones, tačiau prioritetai tiek valstybės tiek savivaldos mastu skiriami kitiems vandentvarkos sektoriams.

(Pagal AAA duomenis: <http://aaa.am.lt/VI/index.php#/1682>)

7 pav. 2002-2007 m. į aplinką išleistų lietaus kanalizacijos nuotekų kitimo dinamika

Administracinių gebėjimų trūkumas formulavo neigiamą visuomenės požiūrį į nepakankamai sparčiai įsisavinamą ES paramą. Tačiau spaudimas kuo intensyviau įsisavinti milijardinę ES paramą turi ir neigiamą pusę. Į palyginti nedidelę Lietuvos rinką išleidžiami didžiuliai pinigai, o kokybiškas paslaugas ir darbus atliekančių specialistų Lietuvoje nėra daug. Tai sudaro sąlygas likusiems rinkos dalyviams, kurie atitinka jiems keliamus kvalifikacinius bei techninius reikalavimus piktnaudžiauti esama padėtimi ir dalyvaujant konkursuose siūlyti 3-4 kartus didesnę kainą nei tie darbai ar paslaugos vertos. Kadangi pati valstybė turi iš dalies prisidėti savo lėšomis, pabrangę darbai sąlygoja valstybės išsiskolinimus. Nereikia pamiršti to fakto, jog Lietuva kaip ir kitos valstybės narės moka įmokas į ES biudžetą, 2006 m. Lietuvos įmokos į ES biudžetą sudarė 0,2 proc. (0,8 mlrd. Lt) visų ES biudžeto pajamų.

Vidas Stašauskas interviu metu pažymėjo, kad *vandens ir nuotekų tinklų plėtrai ES parama buvo panaudota prasčiau nei valymo įrenginių statybai ir renovacijai. Programų pradžioje projektai atitiko direktyvų reikalavimus, tačiau vėliau prasidėjo neatitikimai. Pagrindinės priežastys, neaiškios aglomeracijų ribos, kurios pasislinkdavo priklausomai nuo politinių jėgų spaudimo, taip pat dar planavimo stadijoje, nepakankamai atsižvelgta į miestų plėtrą, gyventojų*

skaičiaus kitimą. Saulius Vasiliauskas įvardija kitą problemą- *vykdant pirkimus centralizuotai buvo neapskaičiuotos darbų apimtys, kas sąlygojo užsitęsusių projektinės dokumentacijos rengimo etapus. Užsitęsęs darbų pirkimams išaugo jų kaštai.* Daugelis Sanglaudos fondo finansuojamų projektų buvo ISPA programos tęsinys. Pieš prasidedant naujam periodui, nebuvo atlikta išsami ISPA programos analizė ir vertinimas, kas sąlygojo buvusių problemų persikėlimą į naująjį 2004-2006 m. periodą.

3.4 Europos Sąjungos struktūrinių fondų parama įgyvendinant Bendrąją vandens politikos direktyvą

Kitą dalį ne mažiau svarbių aplinkos apsaugos priemonių, kurių neapima Sanglaudos fondas, buvo numatoma finansuoti daugiausia per Europos regioninės plėtros fondą (toliau- ERPF) ir Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondą (toliau- EŽŪOGF). Šių ES struktūrinių fondų parama Lietuvai 2004 – 2006 m. buvo teikiama pagal Lietuvos 2004 – 2006 m. Bendrąjį programavimo dokumentą (toliau –BPD), patvirtintą LR Vyriausybės 2004 m. rugpjūčio 2 d. nutarimu Nr. 935 ir Europos Komisijos 2004 m. birželio 18 d. sprendimu C(2004)2120. BPD buvo parengtas atsižvelgiant į pagrindinius Lietuvos strateginio planavimo dokumentus: Valstybės ilgalaikės raidos strategija iki 2015 m.; Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 m. ilgalaikė strategija; Nacionalinio susitarimo, siekiant ekonominės ir socialinės pažangos nuostatomis. Pagrindinis 2004–2006 m. BPD tikslas yra sustiprinti nacionalinio ūkio ilgalaikio konkurencingumo plėtotės prielaidas, paspartinti perėjimą prie žinių ekonomikos, kuriai būdingas didėjantis BVP ir aukštas gyventojų užimtumo rodiklis, stiprinti žinių ekonomikos plėtrą, kuri lemia aukštesnį gyvenimo lygį ir visų Lietuvos gyventojų gerovę. [57]

BPD nustatyti penki investicijų prioritetai: Socialinės ekonominės infrastruktūros plėtros, žmogiškųjų išteklių, gamybos plėtros, kaimo plėtros ir žuvininkystės, techninės paramos. Šiems prioritetams įgyvendinti skiriama apie 3,09 mlrd. litų ES ir 1,07 mlrd. Lt Lietuvos Respublikos lėšų.

BPD prioritetai finansuojami iš keturių pagrindinių ES struktūrinių fondų (ERPF, EŽŪOGF, Žuvininkystės orientavimo finansinis instrumentas- ŽOFI, Europos socialinio fondo- ESF). Įgyvendinant BVPD 2004-2006 m. laikotarpiu, daugiausiai įtakos turėjo finansavimas iš **Europos regioninės plėtros fondo.**

I prioritetą - socialinės ir ekonominės infrastruktūros plėtra. Remiantis APVA kasmetine ataskaita šio prioriteto įgyvendinimui buvo skirta 1585,213 mln. Lt., iš kurių 1198,324 mln. Lt. ES lėšų dalis. Vienas iš pagrindinių šio plėtros plano prioritetų yra investicijos į fizinę infrastruktūrą siekiant skatinti socialinę ir ekonominę plėtrą. Tinkamai išplėtotą infrastruktūrą sudarytų prielaidas

plėtoti nacionalinį ūkį ir padėtų tinkamai panaudoti šiame plane minimų potencialių investicijų galimybes. [57]

BVPD įgyvendinimas šiame programavimo periode daugiausiai siejasi su I prioriteto 3 priemone „Aplinkos kokybės gerinimas ir žalos aplinkai prevencija“, kurios tikslas – mažinti vandens, oro ir dirvos užterštumą ir jo potencialią grėsmę Lietuvos regionams, užtikrinti visuomenės teisę į saugią ir švarią aplinką, siekti išvengti ūkininkavimo ir kitos veiklos neigiamo poveikio aplinkai (ar jį sumažinti), išlaikant gamtinių išteklių darnų naudojimą ir formuojant atsakingą visuomenės požiūrį į gamtinę aplinką.

Bene didžiausią įtaką BVPD tikslų pasiekimui pagal šią priemonę turėjo dvi veiklų grupės: „Geriamojo vandens tiekimas ir nuotekų tvarkymas“ bei „Praeities taršos ir jos teritorijų nustatymas ir išvalymas“. Pagal veiklą Geriamojo vandens tiekimas ir nuotekų tvarkymas buvo finansuojama geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sistemų plėtra mažose, daugiausia kaimo, gyvenamosiose teritorijose, kuriose gyvena mažiau kaip 500 gyventojų ir, kurie dėl šios priežasties nebuvo įtraukti į upių baseinų investicinius paketus ir sąrašą projektų, numatomų finansuoti Sanglaudos fondo lėšomis. Ši veiklos grupė apėmė investicijas, skirtas spręsti pagrindines geriamojo vandens užterštumo problemas, intensyvios žemės ūkio veiklos rajonuose, kur maždaug milijonui Lietuvos kaimo gyventojų šuliniai yra pagrindinis vandens šaltinis. Vandens tiekimo ir nuotekų surinkimo sistemų statyba čia buvo viena iš svarbiausių sąlygų, galinčių pritraukti privatų verslą į kaimo vietas, visų pirma – į blogiau išsivysčiusias. Ši veiklos grupė skirta vandens ir nuotekų valymo įmonėms, kurių savininkės yra savivaldybės, todėl nebuvo priemonių dubliavimo remiamų pagal 4 prioritetą (Kaimo plėtra ir žuvininkystė).

Remiantis Struktūrinių ir Sanglaudos fondų monitoringo informacine sistema (SFMIS⁶) Šios veiklos įgyvendinimui nuo BPD 1.3 priemonės pradžios buvo pasirašyta 18 sutarčių už 45 828 628,59 Lt. 2007-2008 m. laikotarpyje papildomai skirta 0,935 mln. Lt. paramos dėl padidėjusių statybos darbų, žaliavų bei darbo jėgos kaštų. Nuo BPD 1.3 priemonės pradžios iki 2008 m. gruodžio 8 d. šiai veiklai išmokėta 40 916 602,84 Lt. Tai sudaro apie 90 % skiriamų lėšų. Paramos lėšos išmokėtos šioms savivaldybėms: Biržų, Akmenės, Raseinių, Pasvalio, Kupiškio, Ukmergės, Lazdijų, Mažeikių, Alytaus, Švenčionių, Vilkaviškio, Kėdainių, Kretingos. Įvardytos savivaldybės, įvykdė projektuose numatytas veiklas ir šiuo metu prie vandens tiekimo ir nuotekų tinklų sistemų prijungtų gyventojų skaičius siekia 1669, pagal BPD planuota buvo pasiekti 1000 gyventojų skaičių.

⁶ SFMIS - ES struktūrinių fondų ir Sanglaudos fondo informacinė kompiuterizuota valdymo ir priežiūros sistema, skirta minėtų fondų finansuojamų projektų administravimui ir priežiūrai.

Taigi rodiklis įgyvendintas 166,9 %. Sauliaus Vasiliausko teigimu, *tokiu būdu struktūrinių fondų lėšomis įgyvendinti projektai prisidėjo prie bene sunkiausiai įgyvendinamų ES direktyvų tokių kaip Miestų nuotekų bei Geriamojo vandens reikalavimų vykdymo, tuo pačiu ir prie BVPD tikslų įgyvendinimo*. Projektai finansuoti pagal šią veiklą, padėjo spręsti minėtų rajonų geriamojo vandens užterštumo, gruntinių ir paviršinių vandens telkinių taršos, centralizuotų vandens tiekimo ir nuotekų valymo paslaugų prieinamumo problemas. Iš viso nutiestų ir atnaujintų geriamojo vandens ir nuotekų tvarkymo sistemos tinklų ilgis 108,01 km.

Apibendrinant BPD priemonės fizinių įgyvendinimo rodiklių duomenis⁷ reiktų pažymėti, kad 2004 m. rengiant BPD priedą buvo tikimasi, jog pagal veiklos sričių grupę „Geriamojo vandens tiekimas ir nuotekų tvarkymas“ bus pateikta daugiau paraiškų vien techninės dokumentacijos rengimui, todėl pasiekimo rodiklis - nutiestų/atnaujintų vandens tiekimo/nutekamojo vandens tinklų ilgis siekė tik 25 km. Kvietimas teikti paraiškas pagal veiklos sričių grupę „Geriamojo vandens tiekimas ir nuotekų tvarkymas“ buvo paskelbtas 2005 m. liepos mėnesį. Rengiant gaires pareiškėjams buvo numatyta galimybė į vieną paraišką įtraukti tiek techninio projekto, tiek projekto įgyvendinimui reikalingas investicijas. Padidėjusios galimybės investicijoms padidino realiai planuojamą pasiekti rodiklį. Pagal pasirašytas sutartis buvo planuojama pasiekti 484,88% BPD priede numatyto rodiklio, o nuo 1.3 priemonės įgyvendinimo pradžios iki 2008 m. gruodžio 8 d. pasiekta 432,04 % šio rodiklio. (žr. 6 priedas)

Užterštos vietovės (daugiau kaip 800) Lietuvoje buvo praktiškai nevalomos. Dėl šios priežasties daugelis senų ir apleistų pesticidų sandėlių, karinių miestelių teritorijų kėlė ir iki šiol tebekelia didelę grėsmę aplinkai ir visuomenės sveikatai. Pagal BPD 1.3 priemonę finansuota veikla- „Praeities taršos ir jos teritorijų nustatymas ir išvalymas“ buvo pirmą kartą naudojama priemonė šioms problemoms spręsti. Pirmenybę buvo teikiama toms vietovėms, kurios kelia didžiausią grėsmę aplinkai ir visuomenės sveikatai. Pagrindinis šios veiklos siekis buvo tai, kad išvalytos teritorijos atitiks ES direktyvas, reglamentuojančias gruntinių, paviršinių vandenių ir dirvožemio kokybės reikalavimus ir nebekels pavojaus gretimų teritorijų gyventojams. Šios veiklos finansavimas buvo naudojamas sprendžiant dėl pavojingų atliekų anksčiau atsiradusio užterštumo likvidavimo problemas, taip pat upių, upelių ir ežerų, jų krantų, slėnių ir gruntinio vandens rezervuarų tvarkymo ir valymo problemas. Buvo tikėtasi, kad įgyvendinus projektus, šie regionai taps daug patrauklesni ekonominei plėtrai.

⁷ Fiziniai projektų įgyvendinimo rodikliai yra gaunami remiantis projektų vykdytojų teikiama informacija mokėjimo prašymuose bei tarpinėse ir galutinėse veiklos ataskaitose. Surenkamų duomenų patikimumą užtikrina projektų vykdytojų teikiami duomenis pagrindžiantys bei jų tikrumą įrodantys dokumentai (atliktų darbų/paslaugų perdavimo priėmimo aktų kopijos, įvairios pažymos ir kt. dokumentai).

Pagal šią veiklos grupę buvo pasirašyta daugiausiai (pagal 1.3 priemonę) sutarčių, buvo vykdomi 35 projektai, 24 540 887,39 Lt sumai. Nuo BPD 1.3 priemonės įgyvendinimo pradžios iki 2008 m. gruodžio 8 d. šios veiklos projektams išmokėta 22 158 826,47 Lt. Siekiant išspręsti didžiausią grėsmę aplinkai ir visuomenės sveikatai užterštų teritorijų problemą 2007 m. parengtos 7 upių, upelių, ežerų ir jų slėnių bei gruntinio vandens rezervuarų gamtosauginio tvarkymo bei išvalymo nuo kenksmingų medžiagų galimybių studijos: Šeimenos ir Vilkaujos upių vagų Vilkaviškio mieste valymas (Vilkaviškio r. sav.), Kuršių marių akvatorijos prie Ledų rago (laivų kapinės) išvalymas (Klaipėdos m. sav.), Lėvens upės išvalymas nuo praeities taršos Pasvalio mieste (Pasvalio r. sav.), Kelmės miesto Kražantės tvenkinio bei Kražantės upės dalies išvalymas (Kelmės r. sav.), Pastauninko upelio tvenkinių Kretingos mieste išvalymas (Kretingos r. sav.), Vilkyškių vandens telkinio išvalymas (Pagėgių sav.), Sanžilės upės sutvarkymas (Panevėžio r. sav.). Planuotas pasiekti išvalytų teritorijų plotas 92,12 ha, iki 2008 gruodžio 8 d. pasiektas 90,99 %, išvalyta 83,82 ha teritorija Tikimasi, kad projektais kuriais parengtos studijos teritorijų tvarkymui, paspartins užterštų teritorijų sutvarkymo darbus 2007-2013 m.

Netiesioginę įtaką BVDP įgyvendinimui turėjo ir kita remiama veikla - Aplinkos monitoringo, kontrolės ir prevencijos stiprinimas. Siekiant užtikrinti tinkamą ES direktyvų, tame tarpe ir BVPD, įgyvendinimą reikėjo išplėsti ir išstbulinti monitoringo stočių bei aplinkos apsaugos valdymo sistemų tinklą. Iki įstojant Lietuvai į ES padaryta tikrai nemenka pažanga panaudojus pasirengimo narystei paramą, tačiau atskiruose rajonuose aplinkos stebėjimo pajėgumai yra per menkai išplėtoti. Šios priemonės tikslas – pasiekti, kad aplinkos tyrimų laboratorijos atitiktų ES standartus ir būtų pajėgios operatyviai pateikti tikslią ir patikimą informaciją apie aplinkos būklę ir aplinkai daromą poveikį. Šiame periode, ypač daug dėmesio buvo skiriama žalos aplinkai prevencijai bei operatyviai reakcijai į pažeidimus. 2004–2006 m. buvo tęsiami projektai, susiję su institucijų, atsakingų už aplinkos kontrolę ir monitoringą, stiprinimu, ypač atkreipiant dėmesį į mokymus, informacijos technologijų bei kitų susijusių priemonių įsigijimu. Prieš pradėdant įgyvendinti bet kurią šios veiklos projektą, atsižvelgiant į šią priemonę buvo atliekamas esamos būklės įvertinimas ir suformuluojami pasiūlymai, kokių veikslų reikia imtis. Pagal šią veiklos grupę buvo finansuojami aplinkosaugos valdymo sistemų gerinimo ir plėtros projektai, sustiprinantys aplinkosaugos institucijų, kurios atsakingos už kokybės vertinimą, monitoringą, inspekcinę veiklą ir kontrolę pajėgumus, (apimant priemones, skirtas ekologinių avarių prevencijai ir likvidavimui).

Pagal šią veiklos grupę buvo pasirašytos 5 sutartys. Tai bene sparčiausiai įgyvendinti projektai kuriuos vykdė Aplinkos apsaugos institucijos. Šiai veiklos grupei buvo skirta 12442000,00 Lt. 2007 m. pabaigoje papildomai skirta 0,642 mln. Lt. paramos dėl padidėjusių energetikos,

materialių ir darbo išteklių kainų. Nuo BPD 1.3 priemonės pradžios iki 2008 m. gruodžio 8 d. šiai veiklai išmokėta 12 321 589,02 Lt, kas sudaro 99%. Per 2007 m. regioninėms aplinkos apsaugos agentūroms ir Valstybinei aplinkos apsaugos inspekcijai buvo nupirkti 55 automobiliai su laboratorine įranga aplinkos kokybės kontrolei, baigtas statyti Jūrinių tyrimų centro priestatas ir nupirkti laboratorinė įranga AAA ir Lietuvos hidrometeorologijos tarnybai. Įgytas materialinis turtas sustiprino aplinkos stebėjimo pajėgumus ir sudarė sąlygas operatyviai pasiekti ir atokesnius šalies rajonus. Be to parengus techninius projektus sudaryta galimybė Panevėžio, Utenos bei Marijampolės regionų aplinkos departamentams 2007-2013 m. įsirengti modernias ir ES standartus atitinkančias laboratorijas. Projektų pasiekimų rodikliai planuoti pagal BPD priemonę (sustiprinti 12 aplinkosauginių institucijų) pasiekti 500%, pagal pasirašytas sutartis 86,96 %, tai yra sustiprinta 60 institucijų iš 69 planuotų.

Apibendrinant reiktų pasakyti, kad pateikiami duomenys negalutiniai. Informacija rinkta 2008 gruodžio 8-17 d. iš SFMIS duomenų bazės. Tačiau Aplinkos projektų valdymo agentūros skyriaus vedėjo Sauliaus Vasiliausko teigimu *visi išsipareigojimai bus įvykdyti laiku. Išlaidų tinkamumo periodas buvo pratęstas pakeitus projekto finansavimo gaires iki 2008-12-31, o projektų, kurie finansuojami išlaidų kompensavimo būdų net iki 2008 kovo mėn. Taigi visa planuota finansinė parama pagal šias veiklas bus įsisavinta laiku.* Galutiniai duomenys apie projektų vykdytojų pasiektus projekto rodiklius bus gauti su galutinėmis projekto įgyvendinimo ataskaitomis, todėl galutiniai duomenys apie projekto veiklą įgyvendinimą, visuomenei bus pavišinti tik 2009 pavasarį. Kai kurie projekto rezultato rodikliai (pvz.: prie vandens tiekimo ir nuotekų tinklų sistemų prijungtų gyventojų skaičius) bus pasiekti tik praėjus tam tikram laikui po projekto užbaigimo.

3.5 Europos Sąjungos finansinė parama 2007-2013 m.

Lietuvos 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategija, yra nuosekliai suderinta su įvairiais ES ir Lietuvos strateginiais dokumentais.[71] Visų pirma tai 2005 m. pavasario ES Vadovų Tarybos susitikime atnaujinta Lisabonos strategija, kurioje, siekiant paversti Europą dinamiška ir konkurencinga erdve, patrauklia investuoti ir dirbti, dabar daugiau dėmesio teikiama ūkio augimui ir darbo vietų kūrimui. Lisabonos strategijai įgyvendinti buvo parengtos ir patvirtintos Jungtinės ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo gairės (2005–2008 m.), kuriose numatytos veiklos kryptys makroekonomikos, mikroekonomikos ir užimtumo srityse. Remdamasi šiomis gairėmis Lietuva parengė Nacionalinę Lisabonos strategijos įgyvendinimo

programą. Nacionalinėje programoje nustatyti nacionaliniai prioritetai, tikslai ir uždaviniai bei priemonės tikslams pasiekti ir uždaviniams išspręsti. [59]

Šiuo metu Lisabonos strategijos tikslų Lietuvoje siekiama įgyvendinant Valstybės ilgalaikės raidos strategiją (iki 2015 m.), patvirtintą Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. lapkričio 12 d. nutarimu Nr. IX-1187, [58] taip pat Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 12 d. nutarimu Nr. 853 patvirtintą Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 m. ilgalaikę strategiją ir Nacionalinę Lisabonos strategijos įgyvendinimo programą.[59] Taigi Lietuvos 2007–2013 metų ES struktūrinės paramos panaudojimo strategija yra nuosekliai suderinta su paminėtais strateginiais dokumentais, jų prioritetais.

Atsižvelgiant į minėtus strateginius dokumentus **Lietuvos 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategijoje** numatyta, kad ekonomikos augimas ilguoju laikotarpiu gali būti stabilus ir tvarus tik turint tvirtą pagrindą, kurį garantuoja integruota visuomenė bei tinkamas dėmesys aplinkai. Todėl šis prioritetas skirtas– socialiniams ir ekonominiams skirtumams tarp žmonių, jų grupių, šalies regionų, miesto ir kaimo vietovių mažinti. **Sanglauda** yra svarbus plėtros prioritetas ir Lietuvos, ir ES lygiu: gerovės kūrimo procese dalyvauti ir naudą gauti turi visos valstybės teritorijos bei visuomenės grupės.

Šios strategijos plėtros tikslų bus siekiama investuojant į tris esmines šios strategijos įgyvendinimo prioritetines kryptis:

- Produktyvūs žmogiškieji išteklių žinių visuomenei.
- Konkurencinga ekonomika.
- *Gyvenimo kokybė ir sanglauda.*[71]

Siekiant aukštesnės gyvenimo kokybės ir didesnės sanglaudos, kurios sudarytų pagrindą stabiliam ir darniam ūkio augimui ilguoju laikotarpiu, daugiausia bus siekiama esminių pokyčių trijose srityse. Pirma, siekiama sudaryti visas reikalingas prielaidas vietos plėtros potencialui sustiprėti ir būti efektyviai išnaudojamam ūkio plėtros procese. Antra, norima užtikrinti aukštos kokybės ir prieinamas esmines viešąsias paslaugas, pirmiausia švietimo, sveikatos priežiūros, darbo rinkos orientavimo srityse. Trečia neatsiejama gyvenimo kokybės dalis yra geresnė aplinkos kokybė.

Svarbus siekiamos gyvenimo kokybės aspektas, sudarantis prielaidas ilgalaikiam darniam ūkio vystymuisi, yra *aplinkos kokybės gerinimas ir racionalus gamtos išteklių naudojimas*. Būtent ši strategijos kryptis, turi esminę įtaką BVPD priemonių įgyvendinimui.

2007-2013 m. struktūrinės paramos panaudojimo strategijoje nustatyta, kad siekiant atkurti ir išsaugoti gerą vandens išteklių būklę bei užtikrinti visuomenės poreikius tenkinantį, saugų ir

subalansuotą jų naudojimą, būtina įgyvendinti BVPD bei kitų vandens apsaugą ir naudojimą reglamentuojančių Direktyvų nuostatas. Įgyvendinant Miestų nuotekų valymo Direktyvos 91/271/EEB bei Geriamo vandens Direktyvos 98/83/EC reikalavimus, numatoma tęsti Sanglaudos fondo strategijoje numatytą vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo ūkio plėtrą. Sėkmingas minėtos strategijos įgyvendinimas užtikrins, kad nuo 2008 m. bus tinkamai valomos visos didesnių kaip 10000 GE aglomeracijų nuotekos, o nuo 2010 m. bus visiškai įgyvendintos ir visos kitos Lietuvai suteikto pereinamojo laikotarpio Miestų nuotekų valymo direktyvai įgyvendinti sąlygos. Tačiau, pažymėta, kad gerai vandenų būklei pasiekti vien taršos mažinimo priemonių nepakaks. Būtina pašalinti praeities poveikio padarinius ir sukurti efektyvią vandens išteklių valdymo sistemą. Užterštų teritorijų sutvarkymas ir išvalymas taip pat padės pagerinti požeminio vandens kokybę bei sumažinti grėsmę žmonių sveikatai. Šie strateginiai prioritetai perkelti į finansavimo veiksmų programas. Taigi, kaip matome, akcentuojamas didžiųjų investicinių projektų, kurie įgyvendintų Miestų nuotekų valymo, Geriamo vandens Direktyvų reikalavimus, poreikis. Šių Direktyvų įgyvendinimas iš spartina BVPD uždavinių pasiekimą

3.5.1 Sanglaudos skatinimo veiksmų programa

Ši veiksmų programa atitinka trečiąjį Lietuvos 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategijos prioritetą „Gyvenimo kokybė ir sanglauda“. Veiksmų programa bus bendrai finansuojama Europos regioninės plėtros fondo ir Sanglaudos fondo (aplinkos apsaugai) lėšomis. Įgyvendinant Sanglaudos skatinimo veiksmų programą, bus siekiama geriau išnaudoti vietos potencialą, teikti kokybiškas ir prieinamas viešąsias paslaugas, išsaugoti ir gerinti aplinkos kokybę. Šiai programai bus skirta 38,68 % struktūrinių fondų lėšų, gaunamų pagal konvergencijos tikslą.

Pagrindinis strateginis vandens telkinių apsaugos ir racionalaus naudojimo tikslas (vandensaugos tikslas) nustatytas Sanglaudos skatinimo veiksmų programoje, užtikrinti, kad visi vandens telkiniai (paviršiniai ir požeminiai) iki 2015 m. pabaigos būtų geros ekologinės būklės. Taigi vandens telkinyje esantis vanduo turi būti artimos natūraliai cheminės sudėties (negali būti užterštas), vandens telkinyje esančios ir su vandens telkiniu susijusios ekosistemos turi būti geros būklės (bioįvairovė, biomasė), kiekybiniai vandens rodikliai (ištekuliai, vandens lygis, srautas) ir vandens telkinio hidromorfologinės savybės (dugno reljefas, krantai) negali būti pakeistos. Šie uždaviniai buvo ir ankstesnėse programose, pagal kurias buvo formuojami finansavimo srautai. Tačiau iki šiol dauguma taikytų priemonių (miestų nuotekų valymas, nuotekų surinkimo sistemų plėtra, taršos pavojingomis medžiagomis mažinimas, integruotos taršos prevencijos ir kontrolės

principų diegimas) buvo nukreiptos tik cheminei vandens telkinių būklei pagerinti (užterštumui sumažinti). Deja ir šioje srityje dar ne viskas padaryta. Kai kurių vandens telkinių būklė bloga dėl praeities taršos padarinių (dažniausiai dėl per didelio biogeninių medžiagų kiekio sukeliama vandens telkinių užžėlimo, dumblo kaupimosi, deguonies koncentracijos sumažėjimo). Taip pat kai kuriais atvejais iki šiol taikytos taršos mažinimo priemonės (pvz., miestų nuotekų valymas) nėra pakankamos dėl didelio vandens telkinių jautrumo taršai, gamtinių procesų inertiškumo bei kitų aspektų (pvz.: pasklidoji tarša). [85]

Sprendžiant minėtas problemas gali tekti taikyti griežtesnius taršos mažinimo reikalavimus nei nustatyti bendrieji reikalavimai Miestų nuotekų, Nitratų, Pavojingų medžiagų ir kitose Direktyvose ir/arba imtis papildomų būklės gerinimo ir apsaugos priemonių. Vandens telkinių būklės gerinimo priemonės pagal BVPD turės būti planuojamos ir įgyvendinamos taikant ES reikalavimus atitinkančius baseino valdymo principus. Pagerinus vandens telkinių būklę bus sudarytos sąlygos spartesnei vietinei plėtrai ir visų pirma rekreacijos (vandens sporto, vandens turizmo, maudyklų tinklo, mėgėjiškos žūklės, poilsio prie vandens) bei spartesniam kaimo turizmo vystymui. Ne mažiau svarbus rezultatas būtų ir tas, kad pagerinus pažeistų vandens telkinių būklę ir pradėjus juos naudoti visuomenės poreikiams, sumažės nepažeistų vandens telkinių naudojimo intensyvumas, o tai labai pagerins jų išsaugojimo galimybes. Todėl vertinant vandensaugos projektus vienas pagrindinių kriterijų – reikšmė visuomenei bei svarba rekreacijai. [76]

Norint ES nustatytais terminais ir optimaliomis sąnaudomis pasiekti vandensaugos tikslų, artimiausiu metu turės būti detalai įvertintas antropogeninis poveikis vandens telkinių būklei, nustatytos nepatenkinamos būklės priežastys, nustatyti detalūs vandensaugos tikslai bei parengtos ir įgyvendintos priemonių programos vandensaugos tikslams pasiekti. Taip pat, numatoma finansuoti ir dėl praeities ūkinės veiklos pažeistų vandens telkinių būklės gerinimo priemonės: dėl taršos susidariusių dugno nuosėdų pašalinimą ir sutvarkymą, šiukšlių valymą iš vandens telkinių, dėl eutrofikacijos atsiradusios vandens augmenijos pašalinimą, pakrančių valymą, sureguliuotų upelių renatūralizavimą, nenaudojamų užtvankų ir kitų vandens telkiniuose esančių statinių/įrenginių pašalinimą, rekreacinių savybių gerinimą.[76]

Apibendrinant aplinkosauginius tikslus, susijusius su vandens išteklių apsauga, kurie nustatyti Sanglaudos veiksmų programoje, galima teigti, kad svarbiausi prioritetai panaudojant 2007-2013 m. struktūrinių fondų paramą vandens išteklių apsaugai ir valdymui yra šie: modernizuoti vandentvarkos ūkį, sukurti veiksmingą valdymo institucijų sistemą regioniniu pagrindu, siekiant užtikrinti tinkamą geriamojo vandens kokybę, parengti ir pradėti įgyvendinti požeminio vandens išteklių įvertinimo ir naudojimo geriamajam vandeniui tiekti programą. Taigi

matome, jog BVPD nuostatų įgyvendinimui 2007-2013 m. periodu skiriamas didelis dėmesys, pagrindiniai direktyvos reikalavimus įgyvendinantys uždaviniai išdėstomi, strateginiuose, ES paramos paskirstymo prioritetus nustatančiuose dokumentuose.

Lietuvoje aplinkos apsaugos sektoriui 2007-2013 m., struktūrinės paramos lėšos bus skiriamos pagal patvirtintos Sanglaudos skatinimo veiksmų programos (patvirtinta 2007 m. liepos 30 d. Europos Komisijos sprendimu) 1 ir 3 prioritetus.[76,69]

1 prioritetas „Vietinė ir urbanistinė plėtra, kultūros paveldo ir gamtos išsaugojimas bei pritaikymas turizmo plėtrai“ apima visą kompleksą veiksmų, siekiant paskatinti efektyvų vietos potencialo panaudojimo ūkio plėtrai. Jame išskiriami tokie uždaviniai:

- Sumažinti pagrindinių ir likusių šalies miestų gyvenimo aplinkos ir kokybės skirtumus ypatingą dėmesį skiriant būsto sąlygų pagerinimui probleminėse vietovėse.
- Sudaryti prielaidas spartesnei ūkinės veiklos diversifikacijai kaimo vietovėse.
- Skatinti atvykstamąjį ir vietos turizmą, tinkamai išnaudojant gamtos išteklius, kultūros paveldą bei sukuriant palankesnes sąlygas aktyviam poilsiui.
- Paskatinti gamtos išteklių (visų pirma vandens išteklių bei kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės) išsaugojimą, sudarant sąlygas efektyviam jų pritaikymui gyventojų ir ūkio reikmėms. [76]

Visi šie uždaviniai yra tarpusavyje glaudžiai susiję, nes pagrindinių ir likusių šalies miestų gyvenimo aplinkos ir kokybės skirtumų mažinimas teigiamai veiks ūkinės veiklos diversifikaciją aplinkinėse kaimo vietovėse. Tuo tarpu išsaugotas gamtos, kultūros ir istorijos paveldas yra neatsiejamas gyvenimo kokybės elementas. Jo, kartu ir išsaugotų gamtos išteklių pritaikymas ekonominei veiklai, visų pirma turizmui, bus svarbus ekonominės veiklos skurdesnėse šalies vietovėse gaivinimo šaltinis.

BVPD koncepcija ir šis prioritetas panašūs tuo, kad formuojamas integruotas ir kompleksinis požiūris į gamtos išteklių apsaugą. Aplinkos apsaugos priemonės neturi būti traktuojamos kaip papildomos išlaidos ekonomikos sąskaita, o turėtų būti sukurti ekonominiai ir organizaciniai mechanizmai, didinantys ekonominį aplinkosauginių priemonių efektyvumą ir skatinantys vietinę plėtrą. ES darnaus vystymosi strategijoje numatyta, kad ekonominis augimas turi spartinti socialinę pažangą ir gerinti aplinkos būklę, socialinė politika turi stimuliuoti ekonominį augimą, o aplinkos apsaugos politika turi būti ekonomiškai efektyvi. Tik tokia sinergetinė sąveika gali užtikrinti sėkmingą pagrindinių šios veiksmų programos uždavinių įgyvendinimą valstybiniu ir vietiniu lygmenimis.

Formuojant aplinkosauginius uždavinius daugiausia remiamasi 4–tuoju prioriteto uždaviniu: skatinti gamtos išteklių išsaugojimą, sudarant sąlygas efektyviam jų pritaikymui gyventojų ūkio reikmėms. Įgyvendinant 1 prioriteto 4 uždavinį pasitelkiamos priemonės, kuriomis yra nuosekliai ir aiškiai aprašyta, kokie darbai ir kaip turi būti atliekami norit gauti užsibrėžtą rezultatą.

Geresnės aplinkos kokybės bus siekiama, įgyvendinant šiuos uždavinius:

1. Gerinti vandens telkinių būklę;
2. Gerinti biologinės įvairovės ir kraštovaizdžio apsaugą;
3. Sutvarkyti ir išvalyti užterštas teritorijas;
4. Stiprinti aplinkos kokybės institucinio valdymo pajėgumus;
5. Gerinti visuomenės informavimą ir švietimą, sudaryti sąlygas aktyvesniam visuomenės dalyvavimui priimant aplinkosauginius ir darnaus vystymosi sprendimus.

1 prioriteto „Vietinė ir urbanistinė plėtra, kultūros paveldo ir gamtos išsaugojimas bei pritaikymas turizmo plėtrai“, yra išskirtos šios priemonės:

- PRIEMONĖ „VP3-1.4-AM-01-V Vandens apsaugos ir valdymo priemonių nustatymas“;
- PRIEMONĖ „VP3-1.4-AM-02-V Biologinės įvairovės ir kraštovaizdžio apsauga“;
- PRIEMONĖ „VP3-1.4-AM-03-V Užterštų teritorijų poveikio vertinimas“;
- PRIEMONĖ „VP3-1.4-AM-04-R Vandens telkinių būklės gerinimas“;
- PRIEMONĖ „VP3-1.4-AM-05-V Pajūrio tvarkymas“;
- PRIEMONĖ „VP3-1.4-AM-06-R Praeityje užterštų teritorijų tvarkymas“;
- PRIEMONĖ „VP3-1.4-AM-07-V Aplinkos monitoringo, kontrolės ir prevencijos stiprinimas“;
- PRIEMONĖ „VP3-1.4-AM-08-V Visuomenės informavimo apie aplinką sistemos sukūrimas ir plėtra“;
- PRIEMONĖ „VP3-1.4-AM-09-K Visuomenės informavimo ir švietimo apie aplinką priemonių įgyvendinimas“.

Priemonės „VP3-1.4-AM-01-V Vandens apsaugos ir valdymo priemonių nustatymas“ tikslas – įgyvendinant 2000 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvos 2000/60/EB, nustatančios Bendrijos veiksmų vandens politikos srityje pagrindus, reikalavimus, nustatyti vandensaugos tikslus ir priemones tiems tikslams pasiekti. Pagal 2008 m. spalio 8 d LR Aplinkos ministro įsakymu Nr. D1-523 patvirtintą aprašą remiama veikla – Nemuno, Ventos, Lielupės ir Dauguvos upių baseinų rajonų valdymo planų, priemonių programų ir kitų reikiamų dokumentų

vandensaugos tikslams nustatyti pagal BVPD reikalavimus parengimas. Pagal šį aprašą teikiamoms paraiškoms dėl projektų finansavimo numatoma skirti iki 12,74 mln. Lt, iš jų 10,83 mln. Lt – Europos regioninės plėtros fondo lėšos, 1,91 mln. Lt – bendrojo finansavimo lėšos. Be šio patvirtinto aprašo planuojama, parengti dar vieną projektų finansavimo sąlygų aprašą priemonės veiklai „Nemuno, Ventos, Lielupės ir Dauguvos upių baseinų rajonų preliminarus potvynių rizikos įvertinimas, potvynių grėsmės ir rizikos žemėlapių bei potvynių rizikos valdymo planų parengimas“.[63]

Pagal 2008 m. spalio 22 d. LR Aplinkos ministro įsakymą Nr. D1-551 „Dėl priemonės Nr. VP3-1.4-AM-01-V „Vandens apsaugos ir valdymo priemonių nustatymas“ valstybės projektų sąrašo Nr. 01 patvirtinimo“ yra numatomas projektas - „Nemuno, Lielupės, Ventos ir Dauguvos upių baseinų rajonų valdymo planų ir priemonių programų parengimas“. Projekto, kurį vykdo AAA, kartu su Lietuvos geologijos tarnyba, metu planuojama parengti 11 galimybių studijų, kuriose bus atlikta konkrečių upių baseinų detali analizė, pateiktos rekomendacijos ir metodikos leisiančios tinkamiau parengti visų keturių upių baseinų rajonų valdymo planus bei priemonių programas. Pasak M. Gudo *projektas, kurio metu bus parengti Upių baseinų valdymo planai bei priemonių programos, bus vykdomas lygiagrečiai rengiant galimybių studijas. Tokiu būdu bus užtikrintas savalaikis ir kokybiškas BVPD uždavinių įgyvendinimas*. Preliminari projekto vertė 12,74 mln. Lt. Veiklos pagal šią priemonę tiesiogiai įgyvendina BVPD nuostatas. Vertinant paraiškas pagal šią priemonę yra išskirtas projekto tinkamumo finansuoti kriterijus tai, kad būtina įsitikinti, kad projekte numatytos priemonės įgyvendina 2000 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2000/60/EB, nustatančios Bendrijos veiksmų vandens politikos srityje pagrindus, nuostatas ir joms neprieštarauja.

Pagal šią priemonę planuojamas pasiekti rodiklis „Parengti upių baseinų rajonų valdymo planai ar jų dalis“. Apskaičiuojant rodikli bus remiamasi tuo, kad Upių baseinų rajonų valdymo planas – tai dokumentas, kuriame pateikiamas upių baseinų rajono apibūdinimas, žmogaus veiklos poveikio analizės rezultatai, informacija apie rizikos vandens telkinius, vandensaugos tikslus ir jų pagrindimą, priemonės vandensaugos tikslams siekti ir kita informacija. Parengtas upių baseino rajono valdymo planas – rodiklis laikomas pasiektu pasirašius galutinį paslaugos priėmimo–perdavimo aktą. Parengta upių baseino rajono valdymo plano dalis – rodiklis laikomas pasiektu ir skaičiuojamas, pasirašius galutinį paslaugos priėmimo–perdavimo aktą, dėl upių baseino rajono valdymo plano dalies, kuri yra trūkstama plano parengimui užbaigti (kai kitų dalių parengimas nebuvo finansuojamas 2007–2013 m. ES fondų lėšomis). [63]

PRIEMONĖ „VP3-1.4-AM-03-V Užterštų teritorijų poveikio vertinimas“ Tai kita priemonė jau netiesiogiai įgyvendinanti BVPD nuostatas. Šiai priemonei yra parengtas vienintelis projektų finansavimo sąlygų aprašas, kurio tikslas atlikti galimai užterštų teritorijų inventorizaciją ir nustatyti jų užterštumo, pavojingumo aplinkai ir žmonių sveikatai lygį. Pagal Aprašą remiamos veiklos rūšys:

- galimai užterštų teritorijų inventorizacija;
- užterštų teritorijų pavojingumo vertinimas;
- ekogeologiniai tyrimai.

Pagal aprašą teikiamoms paraiškoms dėl projektų finansavimo numatoma skirti 4,25 mln. Lt Europos regioninės plėtros fondo lėšų. Projektai yra atrenkami valstybės projektų planavimo būdu⁸ ir vienintelis pareiškėjas gali būti Lietuvos geologijos tarnyba prie Aplinkos ministerijos. Pagal projektų sąrašą patvirtintą Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2008 m. spalio 22 d. įsakymu Nr. D1-550 planuojamas vykdyti vienas projektas „Užterštų teritorijų poveikio vertinimas“, kurio metu bus atlikta galimai užterštų teritorijų inventorizacija 39 savivaldybėse, 100 preliminarių ekogeologinių tyrimų ir 50 išsamių ekogeologinių tyrimų. Tokiu būdu iš dalies bus prisidėta prie požeminio vandens kokybės užtikrinimo ar bent jau pasiruošimo vykdyti konkrečias priemones.[64]

PRIEMONĖ „VP3-1.4-AM-04-R Vandens telkinių būklės gerinimas“ Ši priemonė tiesiogiai prisideda prie vandens telkinių būklės gerinimo, o tai savo ruožtu turi reikšmingą įtaką BVPD nuostatų įgyvendinimui Lietuvoje. Projektų finansavimo sąlygų aprašas patvirtintas Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2008 m. lapkričio 14 d. įsakymu Nr. D1-611. Šios priemonės tikslas - pagerinti paviršinių vandens telkinių ekologinę ir (arba) cheminę būklę. Pagal parengtą aprašą remiama veikla yra - vandens telkinių (tarpinių vandenu, upių ir ežerų) būklės gerinimo priemonių (valymas ir tvarkymas; artimo natūraliam hidrologinio režimo atstatymas; teršalų prietakos į telkinius mažinimo priemonių taikymas; gamtosauginis pakrančių valymas ir sutvarkymas) įgyvendinimas. Pagal patvirtintą aprašą šiai priemonei skiriama iki 100 mln. Lt Europos regioninės plėtros fondo lėšų, tačiau ne mažiau kaip 17 647 059 Lt turės prisidėti savivaldybės. Tai viena iš dviejų priemonių kurių projektų atranka vykdoma regionų projektų planavimo būdu⁹. Šiuo metu esant nestabiliai Lietuvos ekonomikos padėčiai, kyla pagrįsta rizika, kad savivaldybės neturėdamos

⁸ **Valstybinė projektų atranka** naudojama viešųjų investicijų ir viešųjų paslaugų teikimo atveju, kai vadovaujantis nacionaliniais strateginio planavimo dokumentais yra galima skaidriai ir pagrįstai sudaryti projektų ir paramos gavėjų sąrašą. Projektai ir jiems skirtos lėšos turi būti numatyti nacionaliniuose strateginio planavimo dokumentuose arba institucijų strateginės veiklos planuose.

⁹ **Regioninė projektų atranka** naudojama viešųjų investicijų ir viešųjų paslaugų teikimo atveju, kai remiantis regioniniais strateginio planavimo dokumentais yra galima skaidriai ir pagrįstai sudaryti projektų ir paramos gavėjų sąrašą. Projektai ir jiems skirtos lėšos turi būti numatyti regionų ir (ar) savivaldybių plėtros planuose.

pakankamai nuosavų finansinių išteklių bei ribotas skolinimosi galimybes skirs savo prioritetus kitiems tikslams įgyvendinti. [65]

Kadangi AAA atsakinga už bendrą BVDP įgyvendinimo priežiūrą bei veiksmų koordinavimą, buvo glaudžiai bendradarbiaujama rengiant projektų finansavimo sąlygų aprašą. Daugelis galimų veiklų numatytų apraše yra pasiūlytos AAA, kaip priemonės gerinti vandens telkinių būklę Lietuvoje. Pagal aprašą projekte gali būti numatytos įvairios vandens telkinių būklės gerinimo priemonės (žr.9 priedas).

Šių priemonių taikymui yra nustatyti papildomi kriterijai. Tam, kad būtų finansuojama tam tikra veikla, reikalinga išpildyti specifinius reikalavimus (pvz.: jeigu projekte numatoma taikyti vandens telkinio valymo ir tvarkymo priemonės nurodytas 9 priede pateikto sąrašo 1 punkte, teikdamas paraišką dėl projekto finansavimo pareiškėjas turi patvirtinti, kad nėra reikšmingos teršalų prietakos į vandens telkinį, dėl kurios vandens telkinys tapo valytinu ir (arba) tvarkytinu (vandens telkinys paveiktas praeities taršos, jau sėkmingai įgyvendintos taršos prietakos mažinimo priemonės)). Papildomi kriterijai įvesti vadovaujantis BVDP nustatytais reikalavimai vykdomoms priemonėms, bei remtasi iki šiol vykdytų tyrimų bei atliktų galimybių studijų rezultatais. Pagrindiniai teisės aktai nustatant prioritetus yra Paviršinių rizikos vandens telkinių sąrašas, patvirtintas Aplinkos apsaugos agentūros direktoriaus 2008 m. spalio 31 d. įsakymu Nr. AV-183.[2] Paviršinių vandens telkinių ekologinės būklės vertinimo tvarkos aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2007 m. balandžio 12 d. įsakymu Nr. D1-210, Nuotekų tvarkymo reglamentas, patvirtintas aplinkos ministro 2007 m. spalio 8 d. įsakymu Nr. D1-236, [51] Paviršinių vandens telkinių, kuriuose gali gyventi ir veisti gėlavandenės žuvys, apsaugos reikalavimų aprašas, patvirtintas aplinkos ministro 2005 m. gruodžio 21 d. įsakymu Nr. D1-633 [53] Lietuvos aplinkos apsaugos normatyvinis dokumentas LAND 85-2007 „Lietuvos žuvų indekso apskaičiavimo metodika“, patvirtintas aplinkos ministro 2007 m. balandžio 4 d. įsakymu Nr. D1-197. [60] Šiuo metu rengiami detalesni metodiniai nurodymai vertinti telkinių būklę bei tikimasi, kad dar iki projektų sąrašų sudarymo bus parengtos metodikos leisiančios tiksliau nustatyti telkinius, kuriems būtinos taikyti apraše numatytos priemonės.

Šių projektų sąrašus tvirtins Regioninės plėtros tarybos, sudarytos iš aukščiausių apskrities ir savivaldybių pareigūnų. Deja iki šiol nėra žinoma kokiais kriterijais bus remtasi vertinant projektų naudą bei kokybę. Bendrų kriterijų vertinant projektų naudą ir kokybę nebuvimas, gali lemti tai, kad bus tvirtinamos ne prioritetinės veiklos. Gali būti siekiama įgyvendinti neveiksmingas arba nesusijusias su BVDP priemonės. Išlieka rizika bandymams finansuoti projektus neatitinkančius apraše numatytiems tikslams bei uždaviniams. Projekto tinkamumo finansuoti etape bus siekiama

eliminuoti tokius neatitikimus. Skiriant finansavimą projektui pagal šią priemonę bus privaloma įsitikinti, ar projektas atitinka Stebėsenos komiteto patvirtintus, specialiuosius atitikties kriterijus: ar projektu prisidedama prie BVDP nustatyto siekio apsaugoti, gerinti ir atnaujinti paviršinius vandens telkinius; ar regiono plėtros plane ir (arba) savivaldybės strateginiame plėtros plane (arba savivaldybės sprendime dėl projekto) ketinamas valyti ir (ar) tvarkyti vandens telkinys yra įvardytas kaip svarbus rekreaciniu požiūriu. Bendraujant su potencialiais projekto vykdytojais, bus siekiama skatinti tarp institucinį bendradarbiavimą su atsakingomis institucijomis už BVDP įgyvendinimą, taip užtikrinant koordinuotą ir tikslingą vandens telkinių apsaugą.

Pagal priemonės aprašą yra nustatyti du siektini rodikliai:

- Rezultato rodiklis- vandens telkiniai, kuriems taikytos būklės gerinimo priemonės (Vandens telkinys laikomas kaip vienetas, kai jo būklei pagerinti pritaikytos priemonės vykdant veiklą pačiame vandens telkinyje, jo atkarpoje, dalyje, apsaugos zonoje).
- Produkto rodiklis- vandens telkinių būklės gerinimo priemonėmis sutvarkytas plotas. Būklės gerinimo priemonės – tai priemonės, padedančios pasiekti „gerą“ vandens telkinio ekologinę būklę¹⁰. [65]

Pažymėtina, kad šiais rodikliais įvertinamas tik bendras veiksmų programos įgyvendinimas, tačiau menkai atspindi taikytinų veiklų efektyvumą. Pagrindiniai argumentai lėmę abstrakčių rodiklių pasirinkimą yra tokie, kad po projektinės veiklos išsamesnė analizė padidintų projekto kaštus, dėl kurių gali sumažėti pačios veiklos mastas, be to Lietuvoje atliekamas vis platesnis vandens būklės stebėjimas, sudaro prielaidas, kad po priemonių įgyvendinimo bus atlikta išsami vandens telkinio analizė.

Apibendrinant aprašytąją priemonę, reiktų paminėti, kad numatytų veiklų taikymas turės tiesioginę įtaką BVDP nuostatų įgyvendinimui. Tinkamas tarp institucinis bendradarbiavimas, priemonių taikymo bei prioritetinių vandens telkinių pasirinkimo klausimais yra svarbiausias aspektas efektyviai panaudoti ES paramos lėšas. Savivaldos institucijos priims lemiančius sprendimus dėl priemonių įgyvendinimo, todėl šiame etape svarbiausias uždavinys koordinuotai priimami sprendimai. APVA uždavinys, bendradarbiaujant su AAA, atsižvelgiant į teisės aktus padėti, potencialiems projekto vykdytojams, pasiręngti projekto vykdymui dar prieš projektiniame etape, taip pat kvalifikuotai atlikti projekto tinkamumo finansuoti vertinimą.

¹⁰ Gera ekologinė būklė – tokia paviršinio vandens telkinio būklė, kai jame esančias ekosistemas apibrėžiančių parametrų vertės atitinka vertes, būdingas žmogaus ūkinės veiklos nepaveiktiems tokio tipo paviršiniams vandens telkiniams (LR vandens įstatymas).

PRIEMONĖ „VP3-1.4-AM-06-R Praeityje užterštų teritorijų tvarkymas“ Šios priemonės tikslas – sumažinti požeminių ir paviršinių vandenių taršą iš teritorijų, užterštų aplinkai pavojingomis medžiagomis. Projektai pagal šią priemonę skirtingai nei „**Užterštų teritorijų poveikio vertinimo**“ priemonės projektai, gali prisidėti tiesiogiai prie BVPD nuostatų įgyvendinimo. Tačiau tiesioginio reikalavimo prisidėti įgyvendinant direktyvą nėra. Pagal Aprašą remiama veikla – praeityje užterštų teritorijų išvalymas nuo aplinkai pavojingų medžiagų ir būklės atkūrimas.[66] Projektai atrenkami regionų projektų planavimo būdu. Projekte gali būti numatytos tokios praeityje užterštų teritorijų išvalymo nuo aplinkai pavojingų medžiagų ir būklės atkūrimo priemonės:

- pesticidų ir jų atliekų saugojimo vietų likvidavimas ir šiomis atliekomis užterštų teritorijų sutvarkymas;
- naftos produktais užterštų teritorijų išvalymas;
- kitų cheminėmis medžiagomis užterštų teritorijų, kuriose buvo vykdomos veiklos, išvardytos Cheminėmis medžiagomis užterštų teritorijų tvarkymo aplinkos apsaugos reikalavimų 1 priede, išskyrus veiklas, išvardytas minėto priedo 5 punkte, išvalymas.

Minėti cheminėmis medžiagomis užterštų teritorijų tvarkymo aplinkos apsaugos reikalavimai parengti vadovaujantis BVPD nuostatomis. Reikalavimuose nustatomos cheminėmis medžiagomis užterštų teritorijų tyrimų procedūros, dirvožemio, grunto ir požeminio vandens užterštumo ribinės vertės, dirvožemio, grunto užterštumo patikslintų ribinių verčių nustatymo tvarka ir pagrindiniai reikalavimai cheminėmis medžiagomis užterštų teritorijų tvarkymui. Taip pat apraše įtvirtinta nuostata, kad finansavimas projekto įgyvendinimui gali būti skiriamas tik tuo atveju, jeigu teritorijos sutvarkymo išlaidos negali būti išieškotos iš „teršėjo“. Principas „teršėjas moka“ perkeltas į visas tiesioginio poveikio priemones. [66] Kaip tai bus įgyvendinama realiai, pirmiausia vertins APVA atlikdama projektų patikrą vietoje. Pasiruošimo įgyvendinti priemonę etape labai svarbus konstruktyvus visų dalyvaujančių institucijų bendradarbiavimas.

Šios priemonės išskirtinumas tame, kad galimi projekto partneriai, be apskrities viršininko administracijos ir savivaldybių, yra ir juridiniai asmenys, kurie pagal ilgalaikės nuomos arba panaudos sutartį arba patikėjimo teise naudoja valstybės ar savivaldybės žemę. Taip eliminuojamas žemės nuosavybės klausimas, bei sudaroma galimybė juridiniams asmenims įsitraukti į užterštų teritorijų tvarkymą (pvz.: AB „Lietuvos geležinkeliai“). Pagal aprašą įgyvendinamų projektų finansavimo šaltiniai gali būti iki 62 996 180 Lt Europos regioninės plėtros fondo lėšų, Savivaldybės

turi prisidėti ne mažiau kaip 11 116 973 Lt iš savo biudžetų. Taip pat, yra galimybė pritraukti privačias investicijas iš juridinių asmenų, kurie būtų projekto partneriais.

PRIEMONĖ „VP3-1.4-AM-07-V Aplinkos monitoringo, kontrolės ir prevencijos stiprinimas“. Pagal BVPD reikalavimus, vandens būklės monitoringo programos privalo būti sudarytos ir pradėti veikti ne vėliau kaip po 6 metų nuo BVPD įsigaliojimo dienos, o stebėjimai vykdomi pagal direktyvos V priede numatytus reikalavimus. Tam, kad būtų užtikrintas tikslus bei savalaikis duomenų surinkimas reikalinga pagal poreikį išplėtoti monitoringo stebėjimo stočių tinklą, užtikrinti tinkamą mėginių paėmimą ir tyrimus kuo arčiau stebėjimo vietos. Tam reikalingos investicijos į darbuotojų gebėjimų stiprinimą, tyrimų laboratorijų modernizavimą ir pritaikymą prie privalomų vykdyti funkcijų. Priemonės „Aplinkos monitoringo, kontrolės ir prevencijos stiprinimas“ tikslas yra sustiprinti aplinkos apsaugos sistemos institucijas, užtikrinant aplinkos kokybės stebėjimą, kontrolę ir vertinimą pagal ES reikalavimus, aplinkos tyrimų laboratorijų ir tinklų atitiktį ES standartams ir operatyvų tikslios ir patikimos informacijos apie aplinkos būklę ir aplinkai daromą poveikį pateikimą.[67] Numatomos finansuoti priemonės:

- aplinkos oro monitoringo sistemų atnaujinimas ir stiprinimas;
- vandens kokybės ir hidrologinio monitoringo sistemos optimizavimas ir vystymas;
- integruotų požeminio vandens monitoringo stočių upių baseinų rajonuose tinklo plėtra;
- aplinkos apsaugos sistemos laboratorijų modernizavimas;
- meteorologinių stebėjimų tinklo modernizavimas;
- seisminių stebėjimų tinklo įkūrimas;
- dirvožemio monitoringo tinklo stiprinimas;
- krantų pokyčio monitoringo tinklo stiprinimas;
- Baltijos jūros ir Kuršių marių monitoringo sistemos stiprinimas;
- ekotoksiškumo kontrolės sistemos tobulinimas;
- aplinkos kontrolės ir avarijų prevencijos sistemos stiprinimas.

BVPD nuostatų įgyvendinimui bei priemonių parengtų pagal UBR valdymo planų stebėsenai aktualių veiklų tikslai:

- Veiklos „Vandens kokybės ir hidrologinio monitoringo sistemos optimizavimas ir vystymas“ tikslas – išplėsti ir modernizuoti vandens monitoringo sistemos tinklą, siekiant įgyvendinti BVPD reikalavimus.
- Veiklos „Integruotų požeminio vandens monitoringo stočių upių baseinų rajonuose tinklo plėtra“ tikslas – įrengti šiuolaikines integruotas požeminio vandens monitoringo stotis.

- Veiklos „Aplinkos apsaugos sistemos laboratorijų modernizavimas“ tikslas – modernizuoti aplinkos apsaugos sistemos laboratorijų patalpas ir prietaisus.
- Veiklos „Krantų pokyčio monitoringo tinklo stiprinimas“ tikslas – sustiprinti krantų dinamikos monitoringo tinklą.
- Veiklos „Baltijos jūros ir Kuršių marių monitoringo sistemos stiprinimas“ tikslas – sustiprinti Baltijos jūros ir Kuršių marių monitoringo sistemą.

Kaip matome, ne visos planuojamos finansuoti veiklos prisidės tiesiogiai prie vandens telkinių būklės stebėsenos. Tačiau rengiant šią priemonę prioritetas skirtas gerinti vandens telkinių stebėjimo galimybes. Pagal šį Aprašą teikiamoms paraiškoms dėl projektų finansavimo numatoma skirti iki 106 647 059 Lt, iš jų 90 650 000 Lt – Europos regioninės plėtros fondo lėšos, 15 997 059 Lt – bendrojo finansavimo lėšos.[67] Pasak Sauliaus Vasiliausko *tai didžiausio mąsto parama šiam sektoriui, taigi gebėjimai sparčiai ir efektyviai panaudoti paramos lėšas tampa svarbiu aspektu visoms procese dalyvaujančioms institucijoms. Pareiškėjais pagal šią priemonę bus beveik visos aplinkosauginės institucijos: AAA, Lietuvos hidrometeorologijos tarnyba, Lietuvos geologijos tarnyba, Jūrinių tyrimų centras, Valstybinė aplinkos apsaugos inspekcija, Klaipėdos regiono aplinkos apsaugos departamentas, Lietuvos hidrometeorologijos tarnyba, Alytaus, Kauno, Klaipėdos, Marijampolės, Panevėžio, Šiaulių, Utenos, Vilniaus regionų aplinkos apsaugos departamentai.* Tarp institucinis bendradarbiavimas, vėlgi tampa pagrindinių veiksmų galinčiu nulemti efektyvų finansavimo panaudojimą, siekiant numatytų tikslų.

Projektų pagal šį aprašą atranka, buvo vykdoma valstybės projektų planavimo būdu. LR aplinkos ministro 2008 m. spalio 31 d. įsakymu Nr. D1-580 patvirtintame sąraše nustatytos konkrečios institucijos bei veiklos kuriuo bus įgyvendintos. Vertinant paraiškas finansavimui gauti bus vertinama ar projektas suderinamas su konkrečia ES politikos sričių nuostatomis, tai yra ar projektas atitinka: Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvą 2000/60/EB, nustatančią Bendrijos veiksmų vandens politikos srityje pagrindus (Apraše numatytos vandens kokybės ir hidrologinio monitoringo sistemos optimizavimo ir vystymo, aplinkos apsaugos sistemos laboratorijų modernizavimo ir ekotoksiškumo kontrolės sistemos tobulinimo priemonės). Kitų veiklų vykdymą reglamentuoja kiti ES teisiniai dokumentai.

Projekto rezultatai bus vertinami pagal nustatytus priemonei rodiklius:

- Rezultato rodiklis – sustiprintos aplinkos apsaugos monitoringo ir kontrolės institucijos;

- Produkto rodiklis: modernizuotos aplinkos apsaugos sistemos laboratorijos; įrengtos/modernizuotos oro, vandens, dirvožemio ir grunto, priekrantės ir seisminio monitoringo stotys; sustiprintos aplinkos apsaugos kontrolės institucijos.[67]

Nustatyti rodikliai neatspindi realiai atliktos veiklos efektyvumo, o žymi tik projekto bei veiksmų programos įgyvendinimą. Tam, kad būtų matoma konkrečių planuojamų įgyvendinti veiklų nauda 2007-2013 m. periode yra nustatyta nauja paraiškų pateikimo forma. Pildant paraišką finansinei paramai gauti pareiškėjai, turi užpildyti tam tikrą projekto pagrindimo loginę matricą, kurioje nuosekliai nurodomi projekto tikslai, uždaviniai, planuojamos vykdyti veiklos įgyvendinančios uždavinius bei pateikiami planuojami pasiekti rezultato rodikliai. Paraiškos vertinimo metu tikrinama ar numatyti uždaviniai atitinka projekto tikslus, bei ar planuojami pasiekti rodikliai turi reikšmingą įtaką veiksmų programoje numatytiems pasiekti tikslams.

Kadangi BVPD savyje apima daugelį aplinkosauginių reguliavimo sferų, nebūtų klaidinga teigti, kad beveik visos su aplinkosauga susijusios veiklos vienaip ar kitaip paliečia direktyvos nuostatas. Tačiau, kadangi kitos priemonės („VP3-1.4-AM-02-V Biologinės įvairovės ir kraštovaizdžio apsauga“, „VP3-1.4-AM-05-V Pajūrio tvarkymas“, „VP3-1.4-AM-08-V Visuomenės informavimo apie aplinką sistemos sukūrimas ir plėtra“, „PRIEMONĖ „VP3-1.4-AM-09-K Visuomenės informavimo ir švietimo apie aplinką priemonių įgyvendinimas“), finansuojamos pagal 1 prioritetą „Vietinė ir urbanistinė plėtra, kultūros paveldo ir gamtos išsaugojimas bei pritaikymas turizmo plėtrai“, neturi tiesioginės įtakos BVPD nuostatų įgyvendinimui, šiame darbe jos nebus aptartos.

Vienas svarbiausių efektyvaus ES paramos panaudojimo tikslų – užtikrinti, kad ES investicijomis skatinamas ūkio augimas atitiktų darnaus vystymosi principus. Spartaus ekonomikos augimo derinimas su sveikos aplinkos išsaugojimu yra nelengvai išsprendžiamas uždavinys ir dažniausiai visuomenė linkusi pagrindinį prioritetą suteikti ekonominių problemų sprendimui, o tai paprastai padaroma aplinkos kokybės sąskaita. Dabartiniame Lietuvos raidos etape itin svarbu laiku įgyvendinti efektyvias aplinkos apsaugos priemones ir mažinti neigiamą energijos ir gamtos išteklių naudojimo bei ūkinės veiklos poveikį aplinkai, nes susikaupusių aplinkos problemų sprendimas kainuoja daug brangiau nei jų prevencija ir anksčiau ar vėliau pradeda stabdyti patį ekonomikos augimą. **3 prioritetą „Aplinka ir darnus vystymasis“** bus finansuojamas Sanglaudos fondo lėšomis. Siekiant užtikrinti geresnę aplinkos kokybę ir darnų vystymąsi, investuojant šiam prioritetui skirtas Sanglaudos fondo paramos lėšas, daugiausia dėmesio numatoma skirti šių uždavinių sprendimui:

- Vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sistemų renovavimas ir plėtra.

- Šiuolaikinės atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas.
- Oro kokybės gerinimas.
- Energijos gamybos ir vartojimo efektyvumo bei atsinaujinančių energijos išteklių vartojimo didinimas.

Kadangi šiame darbe apžvelgiamas BVDP nuostatų įgyvendinimas panaudojant ES paramos lėšas, toliau bus analizuojami 1- ojo uždavinio sprendiniai.

Vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtra labai atsilieka nuo būsto ir ūkio plėtros tempų bei viešųjų vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų poreikio augimo. Apie 1 mln. gyventojų naudoja gruntinį kastinių šulinių arba individualių gręžinių vandenį, kuris dažnai yra užterštas ir neatitinka reikalavimų. Šiuo metu centralizuoto nuotekų surinkimo ir tvarkymo paslauga prieinama tik 62% visų gyventojų. Dalis komunalinių nuotekų surinkimo sistemomis surenkamų nuotekų (ypač mažuose miesteliuose ir kaimuose) valomos nepakankamai, o kai kuriais atvejais dėl priimančių vandens telkinių jautrumo, siekiant vandensaugos tikslų, Miestų nuotekų valymo direktyvos minimalius reikalavimus atitinkančiose nuotekų valyklose reikės diegti gilesnio nuotekų išvalymo priemones. Labai blogai išvystyta paviršinių (lietaus) nuotekų tvarkymo infrastruktūra, todėl didelė jų dalis į paviršinius vandens telkinius patenka nevalytos ir daro didelį poveikį vandens telkinių būklei. [76]

Iki 2013 metų numatoma, kad reikalavimus atitinkančių į aplinką išleidžiamų nuotekų sudarys ne mažiau kaip 97% bendro nuotekų srauto. Planuojama, kad įgyvendinus numatytus vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo plėtros planus, centralizuotai tiekiamo vandens ir nuotekų tvarkymo paslaugų vartotojų skaičius miestuose padidės 3%., o kaimo vietovėse – 20% Pagrindinės vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sistemų renovavimo ir plėtros priemonės, kurias numatoma finansuoti pagal šią programą, yra viešajam vandens tiekimui ir nuotekų tvarkymui (nuotekų surinkimui, transportavimui, valymui, išleidimui, apskaitai, kontrolei, pirminiam dumblo ir valymo metu susidarančių atliekų tvarkymui) skirtos infrastruktūros modernizavimas ir plėtra, paviršinių nuotekų valymo infrastruktūros plėtra, nuotekų valymo metu susidarančio dumblo tvarkymo infrastruktūros kūrimas. Siekiant pagerinti vandens telkinių būklę ir ES nustatytais terminais įgyvendinti vandensaugos tikslus numatytus BVDP, numatoma finansuoti aglomeracijų nuotekų valymo įrenginių, iš kurių nuotekos išleidžiamos į taršai jautrius vandens telkinius, išvalymo efektyvumo didinimo priemonių įgyvendinimą (tose aglomeracijose, kurių nuotekos valomos iki Miestų nuotekų Direktyvoje nustatytų minimalių reikalavimų, tačiau to nepakanka vandensaugos tikslams pasiekti (reikalingas papildomas valymas)).[85]

Daugiausia investuoti numatoma į baseininių vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtros investicinių programų įgyvendinimo užbaigimą, tai yra viešajam vandens tiekimui ir nuotekų tvarkymo paslaugų teikimui skirtos vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros renovaciją ir plėtrą miestuose ir miesteliuose. Ne mažiau dėmesio numatoma skirti ir kaimo bei mažų gyvenviečių aprūpinimo tinkamos kokybės geriamuoju vandeniu ir tinkamo nuotekų tvarkymo infrastruktūros kūrimui.[76] Sprendžiant paviršinių nuotekų tvarkymo problemas numatoma finansuoti savivaldybėms (savivaldybių valdomoms įmonėms) priklausančiomis esamomis paviršinių nuotekų surinkimo sistemomis surenkamų nuotekų valymo įrenginių statybas

Įgyvendinant šio prioriteto Vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sistemų renovavimas ir plėtra uždavinį yra numatyta priemonė - „VP3-3.1-AM-01-V Vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sistemų renovavimas ir plėtra“. [69]

Pagal šią priemonę Jau 2008 m. liepos 29 d. LR aplinkos ministro įsakymu Nr. D1-401 buvo patvirtintas aprašas projektų finansavimui. Apraše nurodytos planuojamos finansuoti veiklos: nuotekų valymo įrenginių renovavimas ir statyba; nuotekų ir vandentiekio tinklų renovavimas ir plėtra; vandens gerinimo įrenginių rekonstravimas ir statyba

Remiamų veiklų prioritetai:

- nuotekų valymo įrenginių rekonstravimas ar statyba aglomeracijose pagal išsipareigojimus ES (direktyvų reikalavimus);
- nuotekų tinklų plėtra aglomeracijose pagal išsipareigojimus ES (direktyvų reikalavimus);
- vandentiekio tinklų plėtra tik plečiant lygiagrečiai su nuotekų surinkimo sistemų plėtra;
- vandens gerinimo įrenginių rekonstravimas ar statyba;
- vandentiekio tinklų plėtra, kuri vykdoma atskirai nuo nuotekų surinkimo sistemų plėtros;
- vandentiekio ar nuotekų surinkimo sistemos rekonstravimas.[68]

Šios priemonės tikslas yra modernizuoti ir išplėsti vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūrą aglomeracijose pagal nustatytus paslaugų kokybės, aplinkosaugos ir sveikatos apsaugos reikalavimus. Projektams kurie įvykdytų pagrindinį priemonės uždavinį- renovuoti ir išplėsti vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sistemas, numatoma skirti iki 1 487 748 839,00 Lt, iš jų 1 331 143 697,95 Lt – Sanglaudos fondo lėšos, 156 605 141,05 Lt – bendrojo finansavimo lėšos. Šiuo metu patvirtintas tik vienas iš dviejų aprašų reglamentuojančių priemonę „Vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sistemų renovavimas ir plėtra“. Taip pat yra patvirtintas projektų sąrašas, kuriame numatoma įgyvendinti 63 vandenvalos projektus. Išskiriamos dvi paraiškų priėmimo datos- projektai bus vykdomi dviem etapais. Pirmasis etapas prasidėjo 2008 m. gruodžio 01d., sekantis

etapas prasidės 2009 m. gegužės 01d. Numatoma pagal sąrašą preliminari projektų vertė yra 1653,821 mln. Lt (pareiškėjai savo lėšomis prisideda 330,764 mln. Lt).[68]

Remiantis APVA stebėsenos ataskaitų duomenimis, Pradedant nuo 2000 m. aplinkosaugai ir vandens apsaugai skiriamas vis didesnis dėmesys. 2000-2006 m. iš ISPA programos ir Sanglaudos fondo aplinkosaugai buvo skirta 2511 mln. Lt, iš jų vandentvarkai skirta 1326,4 mln. Lt kas sudaro 53 % visos teiktos paramos aplinkosaugai. 2004-2006 m. Pagal BPD 1.3 prioriteto - „Aplinkos kokybės gerinimo ir žalos aplinkai prevencijos“ priemonės, projektų būklės ataskaitą viso priemonei skirta 139,49 mln. Lt suma, iš jų tiesiogiai su vandens būklės gerinimo priemonėmis susijusioms programoms skirta- 45,82 mln. Lt (veiklos grupė „Geriamojo vandens tiekimas ir nuotekų tvarkymas“) ir 24,54 mln. Lt (veiklos grupė- „Praeities taršos ir jos teritorijų nustatymas ir tvarkymas“) kas sudaro 50 % visos priemonei skiriamos sumos. 2007-2013 m. pagal finansinę paramą aplinkosaugai skiriama pagal I ir III prioritetus. Tiesiogiai aplinkosaugai skiriama parama sudaro – 3363,55 mln. Lt iš jų vandens būklės gerinimo priemonėms ir BVDP reikalavimų įgyvendinimui skiriama – 2340,66 mln. Lt, kas sudaro apie 70% visų aplinkosaugai skiriamų lėšų.

3.5.2 Kitos finansavimo priemonės įgyvendinat Bendrąją vandens politikos direktyvą

ES struktūrinių fondų lėšų apimtį papildė Europos žemės ūkio fondas kaimo plėtrai, su kurio pagalba sprendžiami žemės, maisto ir miškų ūkio konkurencingumo ir struktūrinės problemos kaime bei kaimo plėtros klausimai palaikant žemdirbių ir kaimo gyventojų pajamų lygį. Taip pat Europos žuvininkystės fondas, skirtas Lietuvos žvejybos laivynui modernizuoti, subalansuoti su esamais ištekliais, žvejų darbo sąlygoms bei produkcijos kokybei gerinti, akvakultūros bei žuvų perdirbimo pramonei modernizuoti, siekiant padidinti žuvininkystės sektoriaus konkurencingumą.

Pasak M. Gudo *pasklidoji tarša turi kur kas didesnę įtaką vandens telkinių būklei*. Dėl šios priežasties, didelę reikšmę BVDP įgyvendinimui turės 2007-2013 m. strategijoje nustatytas siekis sumažinti didelę priklausomybę nuo žemės ūkio ir žuvininkystės ekonominės veiklos bei mažinti gyvenimo kokybės skirtumus tarp miesto ir kaimo Strategijoje numatyta, jog bus siekiama sudaryti sąlygas žemės ūkyje ir žuvininkystėje dirbančių asmenų aktyvesniam perėjimui prie ne žemės ūkio ar žuvininkystės ekonominės veiklos, padidinti bendrą kaimo gyventojų verslumą. Pagrindinis kaimo diversifikacijos tikslas – sudaryti sąlygas naujų darbo vietų kūrimui ne žemės ūkio veiklose kaimo vietovėse, kartu gerinant kaimo viešąją infrastruktūrą, skirtą gyventojų verslumui skatinti ir užimtumui didinti. Šios priemonės leis sumažinti žemės ūkio įtaką vandens telkinių būklės blogėjimui.

Žemės ūkio priemonių finansavimas vykdomas remiantis **Lietuvos kaimo plėtros 2007 – 2013 m. programa**. Programoje numatytos prioritinės kaimo plėtros programos kryptys bei priemonės 2007-2013 m. Prie BVPD įgyvendinimo daugiausiai prisideda antrosios kaimo plėtros programos krypties „Aplinkos ir kraštovaizdžio gerinimas“ dvi priemonės:

- Agrarinės aplinkosaugos išmokos
- NATURA 2000 išmokos susijusios su Direktyva 2000/60/EB

Pirmąją „Aplinkos ir kraštovaizdžio gerinimo priemone siekiama užtikrinti subalansuotą šalies teritorijos plėtrą, kurti ir išsaugoti sveiką ir harmoningą žmonių gyvenamąją aplinką, natūralius kraštovaizdžio elementus ir užtikrinti bendrą ekologinį stabilumą. Šiai priemonei 2007-2013 m. planuojama skirti - 364 916 304 EUR. Iš jų- 291 933 043 EUR. finansuos bendrija, o 72 983 261 EUR. - sudaro nacionalinis finansavimas.

Šios priemonės tikslas – skatinti subalansuotą žemės naudojimą, sustabdyti biologinės įvairovės nykimą bei ekosistemų degradavimą, saugoti natūralius upių ir ežerų krantus, išsaugoti ir tinkamai tvarkyti natūralias ir pusiau natūralias pievas bei ekstensyviai naudojamas šlapynes, rekreacinę aplinką, optimaliai naudoti gamtos išteklius, apsaugoti kraštovaizdį bei biologinę įvairovę, mažinti neigiamą žemės ūkio veiklos poveikį aplinkai. Priemonės programoje nurodyta, kad nacionaliniai teisės aktai riboja trąšų ir pesticidų naudojimą vandens telkinių pakrančių apsaugos juostose. Tačiau intensyvi žemės ūkio veikla, kurioje naudojami dideli pesticidų ir trąšų kiekiai, kelia pavojų, kad šios medžiagos pateks į vandens telkinius. Siekiant mažinti tokią vandens taršą, numatomos šios veiklos sritys: „Vandens telkinių pakrančių apsaugos juostos tvarkymas pievose“, „Vandens telkinių pakrančių apsaugos juostų apsauga nuo taršos ir dirvos erozijos dirbamoje žemėje“, „Melioracijos griovių tvarkymas“, ir programa „Rizikos“- vandens telkinių būklės gerinimas“.

Agrarinės aplinkosaugos išmokos mokamos pareiškėjams, savanoriškai prisiėmusiems agrarinės aplinkosaugos įsipareigojimus, kurie nėra privalomi, tačiau naudingi aplinkai. Išmokos mokamos kasmet ir padengia dėl prisiimtų įsipareigojimų patirtas papildomas išlaidas bei prarastas pajamas, taip pat sandorių išlaidas.

Vandens telkinių pakrančių apsaugos juostos tvarkymas pievose. Šios veiklos tikslai yra du: biologinės įvairovės išsaugojimas pakrančių apsaugos juostose ir vandens telkinių apsauga nuo taršos.

Ši veikla gali būti vykdoma pievoje ar ganykloje prie bet kurio natūralaus ar dirbtinio vandens telkinio, o jos svarbiausias tikslas – formuoti palankią vandens telkinių pakrančių apsaugos juostų augalijos struktūrą. Vandens telkinių pakrančių juostose gyvena ir maitinasi daugiausia rūšių.

Pakrančių juostos yra rūšių migracijos koridoriai. Tvarkymo veikla vykdoma pakrantės apsaugos juostoje, privalomoje pagal teisės aktų reikalavimus, ir papildomai išskirtoje 5 m pločio juostoje. Pakrančių juostos nuo 1 iki 10 m. pločio yra privalomos prie visų didesnių vandens telkinių pagal Saugomų teritorijų įstatymą. Juostos plotis priklauso nuo vandens telkinio dydžio ir jo kranto nuolydžio. Jeigu pagal teisės aktus pakrantės apsaugos juosta neišskiriama, veikla vykdoma tik 5 m. pločio juostoje. Nacionalinės teisės aktai draudžia naudoti trąšas ir pesticidus privalomose apsaugos juostose, bet nereikalauja tvarkyti augmenijos jose pagal aplinkosaugos poreikius. Pagal šią veiklos sritį parama skiriama už vėlyvą šienavimą arba ekstensyvų pakrantės augalijos nuganyimą. Toks pat tvarkymas papildomai nustatytoje 5 metrų pločio apsaugos juostose sustiprins šios svarbios buveinės kokybę ir funkcijas. Įsipareigojimas nenaudoti trąšų, pesticidų ir kalkinimo medžiagų papildomai įrengtoje 5 m. pločio juostoje pagerins atvirų vandens telkinių vandens kokybę. Paramos intensyvumas- 98 EUR/ha.

Vandens telkinių pakrančių apsaugos juostų apsauga nuo taršos ir dirvos erozijos dirbamoje žemėje. Šios veiklos tikslai taip pat yra du. Pirmas - vandens telkinių apsauga nuo taršos ir dirvožemio erozijos, skatinant aplinkai palankius ūkinės veiklos metodus ir ekonominę veiklą derinant su gamtosaugos reikalavimais vietovėse, kuriose yra didelė dirvos erozijos ir vandens taršos rizika. Antras - laukinių augalų ir gyvūnų buveinių apsaugos plotų įrengimas vietovėse, kuriose intensyviai dirbama žemė.

Pagal šią veiklos sritį bus remiamas papildomos pakrantės apsaugos juostos įrengimas prie bet kurio natūralaus ar dirbtinio vandens telkinio, besiribojančio su ariama žeme. Tvarkymo veikla turi būti vykdoma privalomoje pagal įstatymus apsaugos juostoje ir papildomai įrengtoje 5 m. pločio juostoje, kuriose ariama žemė verčiama ekstensyvaus naudojimo daugiamete pieva. Papildoma pakrantės apsaugos juosta taps apsaugos zona nuo maistinių medžiagų išplovimo į vandens telkinius. Kadangi ariamos žemės pakraštys prie žemės telkinių paprastai būna nuokalnėje, pakrantės juostos įrengimas ir tinkamas tvarkymas padės išvengti dirvos erozijos. Vėlyvas šienavimas ar ekstensyvus ganymas vasaros pabaigoje pagerins struktūrinę pakrantės augalijos sudėtį, sukurs naujų vietų paukščių lizdavietėms ir prieglobstį kitiems gyvūnams.

Paramos intensyvumas - papildomai įrengtų vandens telkinių pakrančių apsaugos juostų tvarkymas –100 EUR/ha; privalomų pagal nacionalinės teisės aktus pakrančių apsaugos juostų tvarkymas – 109 EUR/ha;

Melioracijos griovių tvarkymas Šios veiklos tikslas yra apsaugoti vandens telkinius nuo taršos ir saugoti biologinę įvairovę. Siekiant apsaugoti melioracijos griovius nuo erozijos ir taršos iš žemės ūkio veiklos, juos reikėtų tinkamai tvarkyti. Paramos intensyvumas- 100 EUR/ha.

Programa „Rizikos“ vandens telkinių būklės gerinimas“ Programos tikslas – padėti pasiekti gerą būklę vandens telkiniuose, kurie dėl ypač didelio neigiamo žemės ūkio veiklos poveikio (vandens taršos maistinėmis ir organinėmis medžiagomis) yra priskirti telkiniams, kurių geros būklės gali nepavykti pasiekti iki 2015 m. pabaigos (kaip reikalaujama pagal Bendrosios vandens politikos direktyvą 2000/60/EB ir LR Vandens įstatymą). [11]

Žemės ūkis- viena iš didžiausių poveikį vandens telkiniams turinčių veiklos sričių Lietuvoje. Iš 790 Lietuvoje išskirtų telkinių, kurių gera būklė gali nebūti pasiekta iki 2015 m. pabaigos („rizikos“ vandens telkinių), 22% atvejų riziką sudaro neigiama žemės ūkio įtaka – vandens tarša maistinėmis ir organinėmis medžiagomis, patenkančiomis iš dirbamų laukų dėl intensyvios gyvulininkystės ir žemdirbystės. „Rizikos“ vandens telkinių dalis nustatyta remiantis apytikriais duomenimis ir prielaidomis, taigi reikia patikrinti šį dydį. Patikslintas „rizikos“ vandens telkinių dėl žemės ūkio veiklos ir jų baseinų teritorijų sąrašas buvo parengtas ir patvirtintas 2008 m. spalio 31 d. AAA direktoriaus įsakymu Nr. AV-183. [2] Ypač didelį neigiamą poveikį vandens telkiniams daro dideli maistinių medžiagų (fosforo ir azoto) kiekiai, patekantys iš dirbamų laukų. „Rizikos“ vandens telkinių baseinai, kuriuos įtakoja žemės ūkio veikla, užima beveik ketvirtadalį šalies teritorijos. Norint pasiekti gerą šių vandens telkinių būklę, reikia skirti daugiau dėmesio šiai teritorijai. Žemės ūkis yra vienas iš pasklidusios taršos šaltinių, kurį daug sunkiau kontroliuoti negu koncentruotos taršos šaltinius. Efektyviai žemės ūkio taršos kontrolei reikia daug lėšų ir žmogiškųjų išteklių, todėl daug perspektyvesnis yra finansinis ūkininkų skatinimas mažinti šią taršą.

„Rizikos“ vandens telkinių būklės gerinimo programą sudaro priemonė „Ariamos žemės vertimas daugiamete ganykla (pieva)“. Ji skirta mažinti į rizikos vandens telkinius patenkančius azoto ir fosforo kiekius dėl dirvožemio erozijos ir tręšimo. Tyrimais nustatyta, jog azoto išsiplovimo į vandens telkinius iš ariamos žemės kiekis yra kelis kartus didesnis negu iš daugiamečių ganyklų. Kiekvieno vandens telkinio būklė daugiausia priklauso nuo jo baseine vykdomos veiklos, todėl įgyvendinant programą bus gerinama „rizikos“ vandens telkinių būklė ir sėkmingiau įgyvendinami BVPD vandenių apsaugos tikslai. Kadangi, įgyvendinant programą, sumažės maistinių medžiagų patekimas į Baltijos jūrą, tas padės mažinti Baltijos jūros eutrofikaciją, kurią HELCOM įvardijo kaip pagrindinę Baltijos jūros ekologinę problemą. „Rizikos“ vandens telkinių nustatymo kriterijai patvirtinti 2005 m. gegužės 23 d. Aplinkos ministro įsakymu Nr. D1- 256 „Dėl paviršinių vandens telkinių tipų aprašo, paviršinių vandens telkinių kokybės elementų etaloninių sąlygų rodiklių aprašo ir kriterijų dirbtiniams, labai pakeistiems ir rizikos vandens telkiniams išskirti aprašo patvirtinimo“.[61] Tačiau šie nustatyti kriterijai, kaip ir patys „rizikos“ vandens telkiniai, nėra galutiniai, juos reikia patikslinti. Nustačius galutinį „rizikos“ vandens telkinių dėl žemės ūkio

poveikio sąrašą, bus nustatytos ir išskirtos jų baseinų teritorijos. Nustačius rizikos vandens telkinius ir jų baseinų teritorijas, programa bus pradėta įgyvendinti nuo 2008 m. Patvirtinus upių baseinų tvarkymo planus ir nustačius išsamias paramos pagal Bendrosios vandens politikos direktyvą taisykles, ši priemonė bus patikslinta.

Už prarastas pajamas, pavertus ariamą žemę daugiamete ganykla (pieva), skiriama 118 EUR/ha parama.

Pagal BVPD 6 straipsnį Valstybės narės užtikrina, kad būtų sudarytas registras ar registrai, kuriuose būtų registruojamos visos teritorijos, esančios kiekviename upės baseino rajone, kurioms numatyta reikalinga speciali apsauga vadovaujantis Bendrijos teisės aktais dėl paviršinio ir požeminio vandens apsaugos ar dėl buveinių ir rūšių, tiesiogiai priklausomų nuo vandens, išsaugojimo. [11] Pagal KPP 2007-2013 m. programos „**Aplinkos ir kraštovaizdžio gerinimas**“ krypties, septintąją priemonę **NATURA 2000 išmokos susijusios su direktyva 2000/60/EB**, ūkininkai gaus metines kompensacijas už papildomai patirtas išlaidas ir prarastas pajamas dėl direktyvų 79/409/EEB, 92/43/EEB, 2000/60/EB įgyvendinimo atitinkamose vietovėse. „Natūra 2000“ išmokos žemės ūkyje dydis yra 40 EUR/ha ir atitinka vidutines prarandamas pajamas 1 ha dėl įvairių apribojimų „Natūra 2000“ teritorijose.[62]

Šiame darbe apžvelgiami pagrindiniai finansiniai instrumentai įtakojantys BVPD įgyvendinimą Lietuvoje. Pagrindiniai 2007-2013 m. finansavimo šaltiniai, kurie panaudojami siekiant tiesioginių ar netiesioginių BVPD tikslų, iš ES, Lietuvą pasiekia per Europos regioninės plėtros, Sanglaudos bei Europos žemės ūkio fondą kaimo plėtrai. Kiti finansiniai instrumentai Europos žuvininkystės fondas, LIFE+ programa ir kt. šiame darbe aptarti nebuvo, nes panaudojant šių priemonių lėšas nėra daroma reikšminga įtaka BVPD nuostatų įgyvendinimui ar šių programų finansavimas šiuo metu nėra pakankamai tiksliai reglamentuojamas.

IŠVADOS

1. Atitinkami teisės aktai užtikrina, kad ne tik LR Aplinkos ministerijos reguliavimo sferai priklausančios, bet ir kitos valstybės įstaigos bei vietos savivaldos institucijos turi keistis informacija, reikalinga UBR valdymo planams, priemonių programoms ir ataskaitoms Europos Komisijai rengti. Siekiant skatinti institucijas bendradarbiauti ir įtraukti visuomenę rengiant UBR planus ir priemonių programas, yra sudarytos upių baseinų koordinavimo tarybos. Tokiu būdu suderinami valstybės, savivaldos institucijų ir nevyriausybinių organizacijų interesai, nustatant vandensaugos tikslus, rengiant ir įgyvendinant upių baseinų rajonų priemonių programas ir valdymo planus.
2. Lietuvai teikta speciali tikslinė finansinė parama ne tik sustiprino institucinį pasiruošimą įgyvendinti BVPD priemones, bet ir padėjo įvykdyti didžiąją dalį reikalavimų. Laiku įgyvendinti visi išipareigojimai susiję su BVPD reikalavimais iki šio periodo:
 - BVPD nuostatos perkeltos į nacionalinę teisę;
 - Nustatyti upių baseinai bei sudaryti upių baseinų rajonai;
 - Atlikti administraciniai pertvarkymai, paskirtos atsakingos institucijos;
 - Surinkta reikiama informacija (atlikta UBR charakteristikų, žmogaus veiklos poveikio ir ekonominė analizė);
 - Parengta vandenų ir saugomų teritorijų monitoringo programa.Ateityje panaudojant ES paramos lėšas planuojama:
 - Parengti upės baseinų valdymo planus ir priemonių programas iki 2010 m.
 - Įgyvendinti upės baseinų valdymo planuose numatytas vandens būklės gerinimo priemones iki 2013 m.
 - Pasiiekti nustatytus aplinkosaugos tikslus iki 2016 m.
3. Finansuojant projektus, įgyvendinančius BVPD reikalavimus, ypatingą prasmę įgauna galutinių paramos gavėjų ir institucijų, kurios atsakingos už projektų savalaikį įgyvendinimą, tarpusavio efektyvaus bendradarbiavimo užtikrinimas, patirties ir išskylančių problemų analizė bei jų veiklos vertinimas ir tobulinimas.
4. Pagrindinių priemonių, numatytų BVPD nuostatose, reikalavimai perkelti į 2007-2013 m. Sanglaudos skatinimo veiksmų programą. Taip užtikrintas finansavimas dar prieš pradėdant įgyvendinti priemonių programas. Tačiau, vykdant priemones, lygiagrečiai priemonių rengimui,

iškyla rizika, kad bus įgyvendintos veiklos neatitinkančios upių baseinų valdymo planuose iškeltų tikslų.

5. Nuo 2000 m. aplinkosaugai ir vandens išteklių apsaugai skiriamas vis didesnis dėmesys. 2007-2013 m. finansinė parama aplinkosaugai skiriama pagal Sanglaudos skatinimo veiksmų programos I ir III prioritetus. Tiesiogiai aplinkosaugai skiriama parama sudaro 3363,55 mln. Lt. Iš jų vandens būklės gerinimo priemonėms ir kitų BVPD reikalavimų įgyvendinimui skiriama 2340,66 mln. Lt, kas sudaro apie 70% visų aplinkosaugai skiriamų lėšų.
6. Sanglaudos skatinimo veiksmų programos, vandens išteklių apsaugos, tikslai ir uždaviniai, atitinka tiek šalies ūkio plėtros, tiek ir aplinkosaugos strategines nuostatas. Jeigu veiksmų programos priemonės, skirtos vandens apsaugai nebus įgyvendintos, sparčiai auganti ekonomika gali padaryti neigiamą poveikį vandens aplinkai- gali nukentėti saugomos teritorijos, pablogėti tiek paviršinių tiek ir požeminių vandens telkinių būklė. Vandens tiekimo, nuotekų šalinimo kainos didėtų, tačiau negerėtų šių paslaugų ir aplinkos kokybė.

REKOMENDACIJOS IR PASIŪLYMAI

1. Siekiant Sanglaudos skatinimo veiksmų programoje iškeltų aplinkosauginių tikslų, būtina veikti koordinuotai tarp aplinkosauginių (AAA, Regionų aplinkos apsaugos departamentų kitų valstybės įstaigų ir vietos savivaldos institucijų) ir už ES finansuojamų projektų savalaikį įgyvendinimą atsakingų institucijų (APVA, LR Finansų ministerija), siekiant pašalinti kvalifikacijos trūkumus kuruojamose srityse.
2. 2007-2013 m. ES struktūrinės paramos periodu dauguma numatomų finansuoti veiklų, susijusių su BVDP reikalavimais, sutampa su Lietuvos 2004-2006 m., ERPF ir Sanglaudos fondo finansuotais aplinkosauginiais prioritetais. Todėl būtina tęsti pradėtus projektus, kurie buvo išskirstyti etapais ar minėtu laikotarpiu trūko lėšų. Taip pat, kurių metu buvo parengtos galimybių studijos ar kiti prieš projektiniai tyrimai.
3. Siekiant, kad ES parama, netaptų per didele našta Lietuvos Respublikos biudžetui (ypač krizės laikotarpiu), kvietimus teikti paraiškas projektams finansuoti, būtina išskirstyti etapais, galutinių paramos gavėjų uždavinys, tinkamai suplanuoti lėšų pasiskirstymą laike ir perduoti šią informaciją atsakingoms institucijoms.
4. AAA būdama atsakinga už tinkamą ir savalaikį BVDP nuostatų įgyvendinimą, turi stebėti ar taikomos priemonės atitinka iškeltus tikslus, teikti rekomendacijas už projektų vykdymo priežiūrą atsakingoms institucijoms. Siekiant įvertinti vykdomų priemonių efektyvumą ir nustatyti jų trūkumus, AAA turėtų sekti priemonių įgyvendinimą, nustačiusi savo stebėsenos rodiklius.
5. Vertinant paraiškas, pagal kurias planuojama finansuoti vandens būklės gerinimo priemonės 2007-2013 m. periodu, APVA turi užtikrinti glaudų bendradarbiavimą su AAA ir kitomis institucijomis, atsakingomis už BVDP įgyvendinimą, dėl projektų atitikties BVDP reikalavimams.
6. Regioninių projektų planavimas bei finansavimas turi būti vykdomas atsižvelgiant ne tik į teritorijos dydį bei kitus demografinius regiono rodiklius, turi būti atsižvelgta ir į konkrečių projektų ar taikytinų priemonių poreikį. Turi būti suteikta galimybė, pagal poreikį keistis finansiniais ištekliais tarp regionų.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Aplinkos apsaugos agentūros ataskaita, 2006 m., „Visuomenės informavimas apie nuotekų ir dumblo tvarkymą“ // <http://aaa.am.lt/VI/files/0.118164001153461097.doc> prisijungimo laikas: 2008-09-26;
2. Aplinkos apsaugos agentūros direktoriaus 2008 m. spalio 31d. įsakymas Nr. AV-183 “Dėl paviršinių rizikos vandens telkinių sąrašo patvirtinimo“ // <http://aaa.am.lt/vi/index.php#a/4016> prisijungimo laikas: 2008-12-02;
3. Aplinkos apsaugos agentūros 2007 m. veiklos ataskaita // http://aaa.am.lt/VI/rubric.php3?rubric_id=1659#r/1862 prisijungimo laikas: 2008-10-18;
4. Bubnienė R., Dudutytė Z., Greimas E. ir kt. Europos Sąjungos aplinkos apsaugos politika ir jos įgyvendinimas Lietuvoje – Vilnius: 2002;
5. Finansų ministerijos informacija apie daugiašales programas // http://www.finmin.lt/finmin.lt/failai/pasirengimas_narystei/Daugiasales_programos.pdf prisijungimo laikas: 2008-01-28;
6. Gečas K., Jakubavičius A., Vijeikis D. Struktūrinių fondų parama verslui: Galimybės. Metodai. Patarimai. Vilnius: Pačiolis, 2004 m.
7. Gudas M., Bendroji vandens politikos direktyva ir jos įgyvendinimas Lietuvoje, Žemėtvarka ir hidroenergetika, Nr. 1, Vilnius: ŽŪM 2005;
8. Griekienis R., Maniokas R. Ir kiti Europos Sąjunga: Enciklopedinis žinynas. Vilnius: Eugrimas, 2002 m.;
9. Gražulevičienė R. Aplinkos politika. – Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2004;
10. Europos Sąjungos finansinė parama Lietuvai, Aplinkos ministerija // <http://www.am.lt/VI/index.php#r/1044> prisijungimo laikas 2008-02-05
11. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2000/60/EB 2000 m. spalio 23 d. nustatanti Bendrijos veiksmų vandens politikos srityje pagrindus // <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:2000L0060:20080321:LT:PDF> prisijungimo laikas: 2008-08-05;
12. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2006/44/EB „Dėl gėlojo vandens, kuriam reikalinga apsauga arba kurį reikia gerinti, kad jame galėtų gyventi žuvis, kokybės“ // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:264:0020:0031:LT:PDF> prisijungimo laikas: 2008-08-09;

13. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2006/7/EB „Dėl maudyklų vandens kokybės valdymo, panaikinanti Direktyvą 76/160/EEB“//
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:064:0037:0051:LT:PDF>
prisijungimo laikas: 2008-08-10
14. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva „Dėl žmonėms vartoti skirto vandens kokybės 98/83/EB“ // Specialusis leidimas, 2004-12-30, Nr. 1,
http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_id=18612&p_query=&p_tr2=
prisijungimo laikas: 2008-08-12;
15. Europos Parlamento ir Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 1083/2006 „Nustatantis bendrąsias nuostatas dėl Europos regioninės plėtros fondo, Europos socialinio fondo ir Sanglaudos fondo bei panaikinantis reglamentą (EB) Nr. 1260/1999“//
<http://eur-lex.europa.eu/lexuriserv/lexuriserv.do?uri=oj:l:2006:210:0025:0078:lt:pdf>
prisijungimo laikas: 2008-09-20;
16. Europos Parlamento ir Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 1080/2006 „Dėl Europos regioninės plėtros fondo ir panaikinantis reglamentą (EB) Nr. 1783/1999“//
<http://eur-lex.europa.eu/lexuriserv/lexuriserv.do?uri=oj:l:2006:210:0001:0011:lt:pdf>
prisijungimo laikas: 2008-09-20;
17. Europos Parlamento ir Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 1084/2006 „Įsteigiantis Sanglaudos fondą ir panaikinantis reglamentą (EB) Nr. 1164/94“//
<http://eur-lex.europa.eu/lexuriserv/lexuriserv.do?uri=oj:l:2006:210:0079:0081:lt:pdf>
prisijungimo laikas: 2008-09-21;
18. Europos aplinkos apsaugos agentūros informacinio centro duomenų bazė //
<http://cdr.eionet.europa.eu/lt/eea> prisijungimo laikas:2008-05-09;
19. Europos aplinkos apsaugos agentūros Europos vandens informacinė sistema//
http://www.eea.europa.eu/themes/water/status-and-monitoring/state-of-bathing-water?set_language=en prisijungimo laikas: 2008-05-09;
20. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvos 2000/60/EB, nustatančios Bendrijos veiksmų vandens politikos srityje pagrindus, 5 ir 6 straipsnių ataskaita //
http://aaa.am.lt/VI/rubric.php3?rubric_id=1659#r/1658 prisijungimo laikas: 2008-10-20;
21. Komisijos Reglamentas (EB) Nr. 1386/2002 „Nustatantis išsamias Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 1164/94 įgyvendinimo taisykles dėl Sanglaudos fondo paramos valdymo ir kontrolės sistemų bei finansinių koregavimų atlikimo tvarkos

- http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/regulation/content/lt/02_pdf/00_6_cf_4_lt.pdf prisijungimo laikas: 2008-03-04;
22. Kadūnas K. „Aplinkos apsauga“ „Požeminio vandens apsauga ES ir Lietuvoje“
http://www.lgt.lt/lgs/GA/files/2007_02_60-66.pdf prisijungimo laikas: 2008-09-11;
 23. Kibildytė K. „Naujosios vandens politikos įgyvendinimas Lietuvoje“. Žaliasis pasaulis, 2006 m. vasario 2 d., Nr. 5 Vilnius: 2006;
 24. Komisijos sprendimas 2005/646/EB: „Dėl vietų, sudarančių interkalibracinį tinklą, registro sukūrimo pagal Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2000/60/EB“ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32005D0646:LT:HTML> prisijungimo laikas: 2008-10-18;
 25. Konsoliduota Europos Bendrijos steigimo sutartis // Valstybės žinios, 2004-01-03, Nr. 2-2
 26. Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr.33-1014;
 27. Lietuvos Respublikos Seimo 1996 m. rugsėjo 25 d nutarimas Nr. I-1550 „Dėl valstybinės aplinkos apsaugos strategijos patvirtinimo“ //Valstybės žinios, 1996-10-25, Nr. 103-2347
 28. Lietuvos verslo darbdavių konfederacija, Europos Sąjungos aplinkos apsaugos politika informacinė medžiaga PHARE verslo paramos programos įgyvendinimui paruošė: HWK Koblenz (Vokietija) išvertė: Lietuvos verslo darbdavių konfederacija, Vilnius 2001
<http://www.ueapme.com/business-support/training%20tools/lithuania/lt-smeca%20european%20environmental.pdf> prisijungimo laikas: 2008-12-12
 29. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2002 m. vasario 27d įsakymas Nr. 80 „Dėl taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimų išdavimo, atnaujinimo ir panaikinimo taisyklių patvirtinimo // Valstybės žinios, 2002-09-03, Nr. 85-3684
 30. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. lapkričio 10 d. nutarimas Nr. 1305 „Dėl nacionalinės Acquis priėmimo programos patvirtinimo, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. rugsėjo 6 d. nutarimo Nr. 1049 dalinio pakeitimo bei 1997 m. spalio 31 d. nutarimo Nr. 1202 2 punkto pripažinimo netekusiu galios“ // Valstybės žinios, 1998-11-19, Nr. 101-2803
 31. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. rugpjūčio 17 d. nutarimas Nr. 935 „Dėl Lietuvos Respublikos derybinių pozicijų derybose dėl narystės Europos Sąjungoje patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2000, Nr.70-2075;
 32. Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas, Valstybės žinios, 1992, Nr. 5-75
 33. Lietuvos Respublikos vandens įstatymas // Valstybės žinios. 1997, Nr. 104-2615; 2003, Nr. 36-1544,;

34. Lietuvos Respublikos aplinkos monitoringo įstatymas // Valstybės žinios. 2006, Nr.57-2025;
35. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. vasario 7 d. nutarimas Nr. 130 „Dėl Valstybinės aplinkos monitoringo 2005–2010 metų programos patvirtinimo“ Valstybės žinios Nr. 2005, Nr. 19-608
36. Lietuvos ežerų ir upių monitoringo sistema Baseinų valdymo skyriaus informacija // http://aaa.am.lt/VI/rubric.php3?rubric_id=1664 prisijungimo laikas:2008-10-09;
37. Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios. 2005, Nr.84-3105
38. Lietuvos Respublikos jūros aplinkos apsaugos įstatymas // Valstybės žinios. 1997, Nr.108-2731;
39. Lietuvos Respublikos 2001 m. liepos 10 d geriamojo vandens įstatymas Nr. IX-433// Valstybės žinios, 2001-07-25, Nr. 64-2327
40. Lietuvos Respublikos geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymas // Valstybės žinios. 2006, Nr.82-3260;
41. Lietuvos Respublikos žemės gelmių įstatymas // Valstybės žinios. 1995, Nr.63-1582;
42. Lietuvos respublikos aplinkos ministro 2005 m. birželio 29 d įsakymas Nr. D1-330 „Dėl aplinkos ministro 2002 m. vasario 27 d. įsakymo nr. 80 „Dėl taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimų išdavimo, atnaujinimo ir panaikinimo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo“ // Valstybės žinios, 2005-08-25, Nr. 103-3829;
43. Lietuvos upių baseinų rajonai , Baseinų valdymo skyriaus informacija // http://aaa.am.lt/VI/rubric.php3?rubric_id=1659 prisijungimo laikas: 2008-10-16;
44. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymas „Dėl upių baseinų rajonų sudarymo ir institucijos, atsakingos už jų administravimą vandensaugos tikslams pasiekti, paskyrimo“// Valstybės žinios, 2003-10-22, Nr. 99-4467;
45. Lietuvos respublikos aplinkos ministro įsakymas „Dėl informacijos apie vandens apsaugą ir valdymą surinkimo iš valstybės bei savivaldybių institucijų, kitų viešųjų juridinių asmenų ir ataskaitų Europos Bendrijų Komisijai rengimo tvarkos patvirtinimo // Valstybės žinios, 2004-01-15, Nr. 8-191;
46. Lietuvos respublikos aplinkos ministro įsakymas „Dėl upių baseinų rajonų sudarymo ir institucijos, atsakingos už jų administravimą vandensaugos tikslams pasiekti, paskyrimo, // Valstybės žinios, 2003-10-22, Nr. 99-4467;

47. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl Dauguvos, Lielupės, Nemuno ir Ventos upių baseinų rajonų koordinavimo tarybų sudėties ir nuostatų patvirtinimo“ Valstybės žinios, 2005, Nr. 35-1142;
48. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymas „Dėl upių baseinų rajono valdymo plano ir priemonių programos vandensaugos tikslams pasiekti rengimo bei derinimo su užsienio valstybėmis tvarkos patvirtinimo“ // Valstybės žinios, 2003-12-05, nr. 114-5170;
49. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2003 m. lapkričio 25 d. įsakymas Nr. 591 „Dėl upių baseinų rajono valdymo plano ir priemonių programos vandensaugos tikslams pasiekti rengimo bei derinimo su užsienio valstybėmis tvarkos aprašo patvirtinimo“ // Valstybės žinios, 2003, Nr. 114-5170
50. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymas „Dėl aplinkos ministro 2003 m. rugsėjo 15 d. įsakymo Nr. 457 „Dėl vandensaugos tikslų nustatymo tvarkos patvirtinimo“ pakeitimo“ // Valstybės žinios, 2006-02-14, Nr. 19-663;
51. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2006 m. gegužės 17 d. įsakymas Nr. D1-236 „Dėl nuotekų tvarkymo reglamento patvirtinimo“ // Valstybės žinios, 2006-05-25, Nr. 59-2103;
52. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2007 m. spalio 8 d. įsakymas Nr. D1-515 „Dėl aplinkos ministro 2006 m. gegužės 17 d. įsakymo Nr. D1-236 „Dėl nuotekų tvarkymo reglamento patvirtinimo“ pakeitimo“ // Valstybės žinios, 2007-10-25, Nr. 110-4522;
53. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2005 m. gruodžio 21 d. įsakymas Nr. D1-633 „Dėl paviršinių vandens telkinių, kuriuose gali gyventi ir veisti gėlavandenės žuvys, apsaugos reikalavimų aprašo patvirtinimo“ // Valstybės žinios, 2006-01-14, Nr. 5-159;
54. Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro ir Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2008 m. gruodžio 9 d. įsakymas Nr. 3D-686/D1-676 „Dėl vandens taršos iš žemės ūkio šaltinių mažinimo programos patvirtinimo“ // Valstybės žinios, 2008-12-13, Nr. 143-574;
55. Lietuvos Respublikos finansų ministro, Lietuvos Respublikos aplinkos ministro ir Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro 2004 m. vasario 20 d. įsakymas Nr. 1K-054/D1-79/3-99 „Dėl sanglaudos fondo strategijos 2004–2006 metams patvirtinimo“ // Valstybės žinios, 2004-03-02, Nr. 33-1071;
56. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. vasario 27 d. nutarimas Nr. 300 „Dėl Lietuvos pasirengimo narystei Europos Sąjungoje programos (nacionalinė Acquis priėmimo programa) teisės derinimo priemonių ir Acquis įgyvendinimo priemonių 2002 metų planų patvirtinimo“ // Valstybės žinios, 2002.03.07, Nr.: 25- 910;

57. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugpjūčio 2 d. nutarimas Nr. 935 „Dėl Lietuvos 2004–2006 metų Bendrojo programavimo dokumento patvirtinimo“ Valstybės žinios, 2004, Nr. 123-4486;
58. Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. lapkričio 12 d. nutarimas „Dėl valstybės ilgalaikės raidos strategijos“ Nr. IX-1187 // Valstybės žinios, 2002-11-27, Nr. 113-5029;
59. Lietuvos respublikos vyriausybės 2008 m. spalio 1 d nutarimas Nr. 1047 „Dėl nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo 2008–2010 metų programos patvirtinimo“ // Valstybės žinios, 2008-10-28, Nr. 124-4718;
60. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2007 m. balandžio 4 d. įsakymas Nr. D1-197 „Dėl Lietuvos žuvų indekso apskaičiavimo metodikos patvirtinimo“ // Valstybės žinios, 2007, Nr. 47-1812;
61. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2005 m. gegužės 23 d įsakymas D1-256 „Dėl paviršinių vandens telkinių tipų aprašo, paviršinių vandens telkinių kokybės elementų etaloninių sąlygų rodiklių aprašo ir kriterijų dirbtiniams, labai pakeistiems ir rizikos vandens telkiniams išskirti aprašo patvirtinimo“ // Valstybės žinios, 2005-06-02, nr. 69-2481;
62. Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2007 m. balandžio 6 d įsakymas Nr. 3D-151 „Dėl Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 metų programos priemonių „išmokos ūkininkams vietovėse, kuriose yra kliūčių, išskyrus kalnuotas vietoves“, „Natura 2000 išmokos ir su direktyva 2000/60/EB susijusios išmokos“ ir „Natura 2000 išmokos“ įgyvendinimo taisyklių patvirtinimo. Valstybės žinios, 2007, Nr. 41-1560, Nr. 118-4849
63. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2008 m. spalio 8 d įsakymas Nr. D1-523 „Dėl VP3-1.4-AM-01-V priemonės „Vandens apsaugos ir valdymo priemonių nustatymas“ projektų finansavimo sąlygų aprašo patvirtinimo“ // Valstybės žinios, 2008-10-16, Nr. 119-4540
64. Lietuvos respublikos aplinkos ministro 2008-10-06 d. įsakymas Nr. D1-517 „Dėl „VP3-1.4-AM-03-V priemonės Užterštų teritorijų poveikio vertinimas“ projektų finansavimo sąlygų aprašo patvirtinimo“ // Valstybės žinios, 2008-10-16, Nr. 119-4538;
65. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2008 m. lapkričio 14 d. įsakymas Nr. D1-611 „Dėl VP3-1.4-AM-04-R priemonės „Vandens telkinių būklės gerinimas“ projektų finansavimo sąlygų aprašo patvirtinimo“ // Valstybės žinios, 2008-11-27, Nr. 136-5349;
66. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2008 m. lapkričio 17 d. įsakymas Nr. D1-615 „Dėl VP-3-1.4-AM-06-R priemonės „Praeityje užterštų teritorijų tvarkymas“ projektų finansavimo sąlygų aprašo patvirtinimo“ // Valstybės žinios, 2008-11-27, Nr. 136-5352;

67. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2008 m. rugsėjo 30 d. įsakymas Nr. D1-510 „Dėl VP-1.4-AM-07-V priemonės „Aplinkos monitoringo, kontrolės ir prevencijos stiprinimas“ projektų finansavimo sąlygų aprašo patvirtinimo“ // Valstybės žinios, 2008-10-25, Nr. 123-4689;
68. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2008 m. liepos 29 d. įsakymas Nr. D1-401 „Dėl priemonės „Vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sistemų renovavimas ir plėtra“ projektų finansavimo sąlygų aprašo patvirtinimo“ // Valstybės žinios, 2008-08-30, Nr. 99-38-35;
69. Lietuvos respublikos vyriausybės 2008 m. liepos 23 d. nutarimas. Nr. 787 „Dėl sanglaudos skatinimo veiksnių programos priedo patvirtinimo“ // Valstybės žinios, 2008-08-21, Nr. 95-3720
70. Naujausi ES paramos įsisavinimo duomenys : Finansų ministerijos paruošta informacija // http://www.esparama.lt/lt/sanglaudos_fondas/naujausi_duomenys prisijungimo laikas: 2008-12-12;
71. Nacionalinė bendroji strategija: Lietuvos 2007–2013 metų Europos sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo strategija, konvergencijos tikslui įgyvendinti // http://www.esparama.lt/es_parama/strukturines_paramos_2007_1013m._medis/titulinis/files/strategija_2007-03-30.pdf prisijungimo laikas: 2008-11-21;
72. Purlys V. Lietuvos derybos dėl narystės Europos Sąjungoje. Vilnius: Europos komitetas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, 2001;
73. Pilietinės visuomenės institutas „Ar pavyks Lietuvai efektyviai panaudoti Europos Sąjungos paramą?“ Pilietinės visuomenės instituto inicijuoto projekto „Europos Sąjungos parama: panaudojimo efektyvumas“ Pirminės pastabos // www.civitas.lt/lt_projects.html prisijungimo laikas: 2008-04-03;
74. Ragulskytė-Markovienė R. Aplinkos teisė: Lietuvos teisės derinimas su Europos sąjungos reikalavimais, Vilnius: Eugrimas, 2005;
75. Rimas A., Patvirtintos Dauguvos, Lielupės, Nemuno ir Ventos upių baseinų rajonų koordinavimo tarybos, Žemėtvarka ir hidrotechnika, Nr. 2, Vilnius: 2005
76. Sanglaudos skatinimo veiksnių programa
http://www.esparama.lt/ES_Paramas/strukturines_paramos_2007_1013m._medis/titulinis/files/3VP_SS_2007-07-05.pdf prisijungimo laikas: 2008-05-05;
77. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1267/1999 „Nustatantis struktūrinės pasirengimo stojimui politikos instrumentą“ //

- http://libnt2.lib.unipi.gr/regio/regio/content/lt/02_pdf/00_8_ispa_1_lt.pdf prisijungimo laikas: 2008-12-01;
78. Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 1266/1999 „Dėl pagalbos šalims kandidatėms derinimo pagal pasirengimo narystei strategiją ir iš dalies pakeičiantis Reglamentą (EEB) Nr. 3906/89“ // http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_id=25018 ; prisijungimo laikas: 2008-11-24
79. Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 1266/1999 „Dėl pagalbos šalims kandidatėms derinimo pagal pasirengimo narystei strategiją ir iš dalies keičiantis Reglamentą (EEB) Nr. 3906/89“ // <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31999R1266:LT:NOT> ; prisijungimo laikas: 2008-04-03
80. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1268/1999 „Dėl Bendrijos paramos pasirengimo stojimui priemonėms žemės ūkio ir kaimo plėtros srityse Vidurio ir Rytų Europos šalims kandidatėms pasirengimo stojimui laikotarpiu // <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31999R1268:LT:NOT>; prisijungimo laikas: 2008 12 01;
81. Tarybos Direktyva “Dėl tam tikrų pavojingų medžiagų, įtrauktų į Direktyvos 76/464/EEB priedo I sąrašą, išleidimo ribinių verčių ir kokybės siektinų normų (86/280/EEB)“//<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1976:129:0023:010:LT:HTML> prisijungimo laikas: 2008-08-15;
82. Tarybos Direktyva „Dėl miesto nuotekų valymo 91/271/EEB“ // Specialusis leidimas, 2004-12-30, Nr. 1 http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_id=11938 prisijungimo laikas: 2008-08-15;
83. Tarybos Direktyva „Dėl vandenių apsaugos nuo taršos nitratais iš žemės ūkio šaltinių (91/676/EEB)“ // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/lt/consleg/1991/L/01991L0676-20031120-lt.pdf> prisijungimo laikas: 2008-08-15;
84. Vandensaugos tikslai Baseinų valdymo skyriaus informacija <http://aaa.am.lt/VI/index.php#r/1657> prisijungimo laikas: 2008-10-18;
85. Veiksmų programų Lietuvos 2007–2013 m. Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo strategijai įgyvendinti išankstinis (Ex-ante) vertinimas, UAB “Ekonominės konsultacijos ir tyrimai” 2006 m. spalio// http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/fm/failai/Vertinimas_ESSP_Neringos/SPAV_Galut_ataskaita_2006-11-22.pdf prisijungimo laikas: 2008-09-22;

86. Vidutinės trukmės žemės ūkio ir kaimo plėtros SAPARD programos įvertinimas Lietuvoje (2000– 2006 m.) apimantis laikotarpį nuo 2000 iki 2003 metų, // <http://www.nma.lt/index.php?2123634223>; prisijungimo laikas: 2008-12-01;
87. Vilma Griškienė „ISPA programos ir Sanglaudos fondo įgyvendinamų projektų specifika“ Viešoji politika ir administravimas 2004 Nr. 9
88. Weale A., Pridham G., Cini M. Environmental Governance in Europe: An Ever Closer Ecological Union – Oxford: Oxford university press, 2003;

SANTRAUKA

ES FINANSINĖS PARAMOS PANAUDOJIMAS ĮGYVENDINANT BENDRĄJĄ VANDENS POLITIKOS DIREKTYVĄ

Raktiniai žodžiai: Bendroji vandens politikos direktyva, Sanglaudos fondas, Europos Sąjungos parama, vandens būklė

Būdama Europos sąjungos valstybe nare, Lietuva privalo įgyvendinti naujus vandens valdymo principus, įtvirtintus Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2000/60/EB, nustatančioje Bendrijos veiksmų vandens politikos srityje pagrindus. Bendroji vandens politikos direktyva (BVPD) įpareigoja pagerinti integruotą vandens išteklių valdymą ir vykdyti jį ne pagal administracines, o pagal natūralias upės baseino ribas, taikant darnaus vystymosi principus ir integruojant požeminius (gruntinius ir spūdinius) vandenis. Pagal BVPD iki 2009 m. pabaigos kiekvienam upių baseinų rajonui (UBR) turi būti patvirtinti UBR valdymo planai ir priemonių programos, kurių dėka iki 2016 m. visuose vandens telkiniuose turi būti pasiekta gera vandens telkinių būklė. BVPD numatyti veiksmai ir priemonės šiam tikslui pasiekti ir pateiktas griežtas reikalavimų perkėlimo ir įgyvendinimo grafikas.

Šiame darbe aptartos direktyvos atsiradimo prielaidos, nuostatų perkėlimas į nacionalinę teisinę bazę, atliktas institucijų, atsakingų už reikalavimų įgyvendinimą bei priemonių priežiūrą, įgyvendintų ir šiuo metu įgyvendinamų užduočių vertinimas. Atsakyta į išsikeltus probleminius klausimus: ar laiku ir tinkamai vykdomi įsipareigojimai pagal BVPD? Ar skiriamas pakankamas ir tikslingas finansavimas iš ES paramos, direktyvos nuostatų įgyvendinimui Lietuvoje? Tyrimo metu atlikta teisės dokumentų analizė, atliktas duomenų, nusakančių ES paramos panaudojimo BVPD tikslams įgyvendinti, vertinimas. Atlikta jau finansuotų projektų analizė, įvertinant, ar projekto rezultatai atitinka BVPD ir jos prieduose pateiktus numatomus pasiekti rezultatus.

Remiantis atlikta analize ir išnagrinėjus ekspertų pasisakymus BVPD įgyvendinimo bei ES paramos lėšų įsisavinimo šioje srityje klausimais, pateikiamos tyrinamojo darbo išvados bei rekomendacijos tinkamam įsipareigojimų vykdymui ateityje. Darbe nustatyta, kad rengiant strategines finansavimo programas nuo 2004 m. Lietuvoje vis didesnis dėmesys skiriamas vandens išteklių apsaugai. Rengiant 2007-2013 m. veiksmų programas, pagal kurias bus įgyvendinami ES paramos lėšomis finansuojami vandens būklės gerinimo projektai, planuojama skirti iki 2340,66 mln. Lt, kas sudaro net 70 % visų aplinkosaugai skiriamų lėšų.

Šiame darbe apžvelgiami pagrindiniai finansiniai instrumentai įtakoiantys BVPD įgyvendinimą Lietuvoje. Pagrindiniai 2007-2013 m. finansavimo šaltiniai, kurie panaudojami siekiant tiesioginių ar netiesioginių BVPD tikslų, iš ES, Lietuvą pasiekia per Europos regioninės plėtros, Sanglaudos bei Europos žemės ūkio fondų kaimo plėtrai.

SUMMARY

THE USE OF EUROPEAN UNION FINANCIAL SUPPORT IN IMPLEMENTING THE WATER FRAMEWORK DIRECTIVE

Keywords: Water Framework Directive, the Cohesion Fund, European Union Support, the state of the water

While being a member state of the European Union, Lithuania must implement new principles of water cleaning, stated in the Directive 2000/60/EC of the European Parliament and of the Council, which sets the essentials in Community actions in water policy. Water framework directive (WFD) sets the obligation to improve integrated management of water resources according to natural boundaries of river-basins instead of administrative by applying the principles of sustainable development and by integrating underground waters (groundwater and artesian). According to WFD, until the end of 2009 each river-basin district (RBD) must have confirmed RBD management plans and implementation programs which would help to have good water condition in all the waters by 2016. In WFD there are actions and means foreseen to achieve this goal, and it also has a strict schedule for transfer of the requirements and their implementation.

In this work, background of the origin of the directive, transfer of the standpoints into national legislation have been discussed, also an evaluation of the institutions responsible for implementation of the requirements and monitoring the means, and of the tasks implemented and still being implemented have been carried out. Questions raised have been answered: do undertakings under WFD are implemented properly and timely? Has sufficient and purposive funding been assigned from EU support to implement the standpoints of the directive in Lithuania? In the research, analysis of related legislation has been done and the evaluation of the data, indicating the use of EU support for WFD purposes, was carried out. Analysis of projects funded has been done with evaluation whether results correspond with the planned results outlined in WFD and its Annexes.

On the grounds of this analysis and the answers of the experts on the questions about implementation of WFD and the use of EU support in this field, research conclusions and recommendations for proper implementation of the undertakings in the future are presented. In this work, it was found that when preparing strategic funding programs from 2004 Lithuania increasingly focuses on the securing of water resources. In preparation of the action plans for 2007-2013, according to which projects of improvement of the state of the water will receive funding from European Union funds, it is planned to designate 2340,66 million Litas, which makes even 70% of all funding designated for environment protection.

In this work, the main financial instruments, influencing the implementation of WFD in Lithuania are reviewed. The main funding resources for 2007-2013 period from EU that are used to achieve direct and indirect goals of WFD reach Lithuania through the European regional development fund, the Cohesion Fund and the European Agricultural Fund for Rural Development

PRIEDAI

Ekspertų sąrašas:

1. LR Aplinkos ministerijos aplinkos apsaugos agentūros direktoriaus pavaduotoja Aldona Margerienė. Elektroninis paštas: a.margeriene@aaa.am.lt, telefono numeris: 8 5 2662802;

2. LR Aplinkos ministerijos aplinkos apsaugos agentūros Upių baseinų valdymo departamento direktorius Mindaugas Gudas. Elektroninis paštas: m.gudas@aaa.am.lt, telefono numeris: 8 5 2662814;

3. LR Aplinkos ministerijos Aplinkos projektų valdymo agentūros struktūrinių projektų skyriaus vedėjas Saulius Vasiliauskas. Elektroninis paštas: saulius@apva.lt, telefono numeris: 8 5 2722671;

4. LR Aplinkos ministerijos Aplinkos projektų valdymo agentūros vandenių projektų skyriaus 2007-2013 m. programos poskyrio vedėjas Vidas Stašauskas. Elektroninis paštas: vidas@apva.lt, telefono numeris: 8 5 2103280.

Ekspertams pateikti klausimai:

1. Kokie svarbiausi prioritetai, vandens išteklių apsaugos srityje, Lietuvai tapus ES nare?
2. Ar pakankamai efektyviai išnaudotos, ES paramos pasirengimo narystei programų, finansavimo galimybės įgyvendinant vandens išteklių apsaugos uždavinius?
3. Kaip buvo išnaudotos ES paramos galimybės, rengiantis įgyvendinti BVPD reikalavimus?
4. Ar užtikrinamas tarp institucinis bendradarbiavimas rengiant ES paramos panaudojimo veiksmų programas?
5. Su kokiomis pagrindinėmis problemomis susiduriama, įgyvendinant ES finansuojamus projektus, vandens išteklių apsaugos srityje?

BVPD ir jos priedų santrauka.

Str. Nr.	Turinys	Reikalavimai ir įgyvendinimo terminai
1.	Paskirtis	Sukurti integruotą Bendrijos vandens politiką, kuri nustačius vidaus paviršinių vandenų, pakrančių vandenų ir požeminio vandens apsaugos sistemą, leistų panaikinti prioritетines kenksmingas medžiagas ir padėtų pasiekti, kad gamtoje pasitaikančių medžiagų koncentracijos jūros aplinkoje priartėtų prie foninių verčių.
2.	Sąvokos	Nustatytos bendros sąvokos, kurių detalesnės klasifikacijos pateiktos direktyvos prieduose. Šios sąvokos perkeliamos į nacionalinės teisės dokumentus.
3.	Administracinių priemonių koordinavimas UBR	Valstybės narės privalo išskirti savo teritorijoje upių baseinus ar jų grupes, priskiria juos atskiriems upės baseino rajonams (UBR). Prie jų privalo būti prijungti požeminiai ir pakrančių vandenys, jei plotas driekiasi per kelių valstybių teritorijas, sudaromi tarpvalstybiniai upės baseino rajonai (TUBR). Paskiriamos atitinkamos kompetentingos institucijos atsakingos už taisyklių laikymąsi kiekviename jų teritorijoje esančiame UBR. Įsigaliojus BVPD, ne vėliau kaip per 3,5 metų, pateikti informaciją EK apie sukurtas institucines struktūras ar jų pasikeitimus.
4.	Aplinkos apsaugos tikslai	Valstybės narės privalo pasiekti tokius aplinkosaugos standartus ne vėliau kaip praėjus 16 metų po BVD įsigaliojimo: <ul style="list-style-type: none"> • gerą paviršinių vandenų būklę, o visų dirbtinių bei smarkiai modifikuotų vandens telkinių gerą ekologinį potencialą ir deramą cheminę būklę; • tinkamą požeminių vandenų būklę • pasiekti saugomoms teritorijoms keliamus reikalavimus.
5.	UBR charakteristikos, žmogaus veiklos poveikio aplinkai apžvalga ir vandens naudojimo ekonominė analizė	Kiekvienam UBR ar TUBR turi būti: nustatyta charakteristikų analizė; žmogaus veiklos poveikio paviršinių vandenų ir požeminio vandens telkiniams apžvalga; atlikta vandens naudojimo ekonominė analizė. Tai turi būti atlikta ne vėliau kaip per 4 metus nuo direktyvos įsigaliojimo. Minėtos analizės peržiūrimos, o prireikus

		atnaujinamos ne vėliau kaip po 13 m., o po to kas 6 metai.
6.	Saugomų teritorijų registras	Sudaromas per 4 metus.
7.	Vandenys, iš kurių imamas geriamas vanduo	Nustatyti vandens telkinius, skirtus geriamajam vandeniui, >10 m ³ /dieną; Perspektyvinius vandens išteklius šiam tikslui. Geriamojo vandens šaltiniams skirta Geriamojo vandens direktyva 80/778/EEB su paskutiniais pataisymais, padarytais Direktyva 98/83/EB.
8.	Paviršinio ir požeminio vandens būklės bei saugomų teritorijų monitoringas	Vandenų būklės monitoringo programos privalo būti sudarytos ir pradėti veikti ne vėliau kaip po 6 metų nuo BVPD įsigaliojimo dienos. Stebėjimai vykdomi pagal direktyvos V priede numatytus reikalavimus.
9.	Sąnaudų, patirtų teikiant vandens paslaugas, susigrąžinimas	Atsižvelgiant į: sąnaudų, patirtų teikiant vandens paslaugas; atliktą ekonominę analizę (Direktyvos III priedas); principą „teršėjas moka“, nustatoma racionali vandens kainų politika.
10.	Bendrieji principai, taikomi sutelktiesiems ir pasklidiesiems taršos šaltiniams	Išmetamų teršalų kontrolės priemonės atlikti remiantis geriausiais prieinamais metodais, arba nustatant atitinkamas išmetamų teršalų ribines vertes, o išsklaidytųjų medžiagų. Pasklidojo poveikio atveju – pagal geriausią aplinkos apsaugos praktiką (IX priedas). Įgyvendinti ne vėliau kaip per 12 metų.
11.	Priemonių programa	Valstybės narės turi parengti kiekvienam UBR ar TUBR priemonių programą ir upių baseinų valdymo planus. Pagrindinės priemonės – minimalūs vandenų apsaugos reikalavimai, išdėstyti ES aktuose (VI priedas). Programos ir planai turi būti parengti per 10 metų.
12.	Problemos, kurių negalima išspręsti valstybių narių lygiu	Jei valstybė narė negali išspręsti kurios nors problemos, privalo apie tai pranešti EK. Komisija į tokį pranešimą reaguoja per 6 mėn.
13.	Upės baseino valdymo planai	Upės baseino valdymo plane pateikiama informacija, kuri yra smulkiai nurodyta VII priede. Minėti planai turi būti paskelbti ir įsigalioja ne vėliau, kaip po 9 metų nuo direktyvos įsigaliojimo dienos.
14.	Vieša informacija ir konsultacijos	Įgyvendinant BVPD, įtraukti visas suinteresuotas grupes, taip pat ir vandens naudotojus. Ne vėliau kaip likus 3 metams iki to laikotarpio kuriam sudaromas planas pradžios - sudaryti

		kalendorinius darbo planus, likus 2 metams – peržiūrimos galimos valdymo planų problemos, likus 1 metams –paskelbti apie projektą. 6 mėnesiai skiriami visuomenės nuomoni pareikšti.
15.	Atskaitomybė	Valstybės narės komisijai ir visoms suinteresuotoms valstybėms narėms per 3 mėn. pateikia upės baseino valdymų planų ir/ar jų pakeitimų kopijas. Taip pat pateikia: pagal 5 straipsnį reikalaujamų analizių; pagal 8 straipsnį sudarytų monitoringo programų. Kas 3 metai teikiamos ataskaitos, įvertinus priemonių programos įgyvendinimo pažangą.
16.	Kovos su vandens tarša strategijos	Europos parlamentas ir Taryba priima konkrečias priemones skirtas kovai su atskirų teršalų ar teršalų grupių keliamo vandens tarša. Europos komisija patvirtintą prioritetinių medžiagų sąrašą ir priemones peržiūri kas ketverius metus.
17.	Požeminio vandens taršos prevencijos ir kontrolės strategijos	Europos parlamentas ir Taryba EK teikimu, tvirtina konkrečias požeminio vandens taršos prevencijos ir kontrolės priemones.
18.	Komisijos ataskaita	EK vėliausiai po 12 metų, po to kas 6 metai turi parengti ES parlamentui ir Tarybai ataskaitas.
19.	Būsimų bendrijos priemonių planai	EK kas metai supažindins su savo programa dėl vandenių teisinių aktų Komitetą (21 str.), EK šią direktyvą peržiūri ne vėliau kaip po 19 metų.
20.	Direktyvos techninės adaptacijos	Kai kurie direktyvos priedai: I, III, V 1.3.6 skirsnis gali būti patobulinti, įgijus naujų mokslo žinių.
21.	Reguliavimo komitetas	EK bendradarbiaus su įkurtu ES valstybių narių Komitetu. EK pateiks Komitetui priemonių planus, kuriuos šis turės aprobuoti.
22.	Pripažinimas netekusiais galios	Viena direktyvų grupė ir vienas tarybos sprendimas bus atšaukti po 7 metų, kita direktyvų grupė nustos galioti po 13 m. nuo BVPD įsigaliojimo dienos. Straipsnyje numatomos įvairios pereinamosios sąlygos.
23.	Nuobaudos	Valstybės narės turi numatyti sankcijas už direktyvos sąlygų nevykdymą.
24.	Įgyvendinimas	Valstybės narės priima įstatymus ir kitus teisės aktus, kurie įsigalioję ne vėliau kaip iki 2003 m. gruodžio 22 d. Apie tai jos nedelsdamos informuoja EK, pateikdamos šios direktyvos taikymo srityje priimtų pagrindinių teisės aktų nuostatų

		tekstus.
25.	Įsigaliojimas	Direktyva įsigalioja nuo jos paskelbimo Europos Bendrijų oficialiajame leidinyje dieną. 2000 m. gruodžio 22 d.
26.	Adresatai	Direktyva skirta valstybėms narėms.
27.	I- XI priedai	Informacija apie UBR atsakingas institucijas, paviršinio, požeminio vandens telkinių technines charakteristikas, vandenų naudojimo ekonominį įvertinimą, saugomų teritorijų registrą, paviršinių ir požeminių vandenų būklę, direktyvų ir kt. teisinių aktų įtraukimo į priemonių programą, taip pat upės baseino valdymo planai, pagrindinių teršalų sąrašas ir nuotekų užterštumo normos ir aplinkos kokybės standartai bei žemėlapiai.

Aplinkos ministerijos ir jai pavaldžių institucijų funkcijos baseininio valdymo srityje.

Aplinkos ministerija (AM) organizuoja ekonominės analizės atlikimą ir metodiškai vadovauja šioje srityje, atlieka siūlomų priemonių ekonominį vertinimą, organizuoja priemonių, skirtų sąnaudų už vandens paslaugas susigrąžinimui, rengimą. AM koordinuoja, kad ministerijos ar kitų institucijų rengiamų planavimo, programavimo ir kitokio tipo dokumentų projektuose būtų atsižvelgta į vandens ir vandens telkinių valdymo UBR pagrindu įgyvendinimo poreikius bei koordinuoja kitų ministerijos padalinių ir ministerijai pavaldžių institucijų veiklą užtikrinant vandens ir vandens telkinių valdymo UBR pagrindu įgyvendinimą. Be to, AM inicijuoja ir koordinuoja tarpvalstybinių susitarimų dėl tarptautinių UBR valdymo rengimą.

Lietuvos geologijos tarnyba prie Aplinkos ministerijos (toliau – LGT) atlieka panašias su vandens valdymu susijusias užduotis kaip ir Agentūra, tačiau susijusias tik su požeminiais vandens telkiniais. LGT atsakinga už požeminių vandenų monitoringą, apibūdinimą, žmogaus veiklos poveikio jiems vertinimą. LGT formuoja požeminių vandenų vertinimo sistemą ir juos vertina, išskiria rizikos telkinius ir jiems nustato vandensaugos tikslus, siunčia Agentūrai informaciją apie jos kompetencijoje esančius saugomus plotus. Trumpai apibendrinant, LGT rengia UBR valdymo plano ir priemonių programos dalį, skirtą požeminiam vandeniui ir teikia ją Agentūrai.

Jūrinių tyrimų centras (JTC) atlieka su Kuršių marių ir Baltijos jūros pakrantės vandens telkiniais susijusias vandens valdymo užduotis. JTC atsakingas už Kuršių marių ir jūros pakrantės vandenų monitoringą, apibūdinimą, žmogaus veiklos poveikio jiems vertinimą. JTC formuoja minėtų vandens telkinių vertinimo sistemą ir juos vertina, išskiria rizikos telkinius ir nustato vandensaugos tikslus (bendradarbiaujant su AAA).

Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos (VSTT) atsakinga už duomenų ir informacijos teikimą Agentūrai apie UBR esančias saugomas teritorijas (įskaitant buveinių ar paukščių apsaugai svarbias teritorijas), kurių būklė priklauso nuo vandens, ir tų saugomų teritorijų būklės vertinimą, vandensaugos tikslų nustatymą; priemonių vandensaugos tikslams šiose teritorijose pasiekti rengimą ir šios informacijos teikimą AAA.

Lietuvos hidrometeorologijos tarnyba prie Aplinkos ministerijos prognozuoja hidrologinį monitoringą ir hidrologinio režimą, vertina paviršinių vandens telkinių kiekybinę būklę ir žmogaus veiklos poveikį jai, teikia pasiūlymus vandensaugos tikslams, susijusiems su kiekybine paviršinių vandens telkinių būkle, bei pasiūlymus dėl paviršinių vandens telkinių priskyrimo rizikos grupei dėl kiekybinės būklės.

Valstybinė aplinkos apsaugos inspekcija pagal kompetenciją rengia teisės aktų projektus, reglamentuojančius UBR priemonių programų įgyvendinimo kontrolę, koordinuoja ir kontroliuoja AM regionų aplinkos apsaugos departamentų veiklą įgyvendinant UBR priemonių programas.

Pagrindinės Aplinkos ministerijos **regionų aplinkos apsaugos departamentų** (RAAD) atsakomybės sritys BVPD įgyvendinime yra šios: paviršinių vandens telkinių monitoringo vykdymas, monitoringo duomenų surinkimas, patikra ir jų perdavimas AAA, paimamo vandens kontrolė, teršalų išmetimų (įskaitant pavojingas medžiagas) kontrolė, leidimų išdavimas teršalų išleidimui, pagrindinių vandens apsaugos ir valdymo problemų RAAD valdomoje UBR dalyje nustatymas, pasiūlymų ir pastabų dėl dirbtinių, labai pakeistų telkinių ir kitų paviršinių vandens telkinių išskyrimo, skirstymo į tipus, informacijos apie taikytų į priemonių programas įtrauktų priemonių poveikį paviršinių vandens telkinių būklei teikimas, UBR valdymo planų ir priemonių programų įgyvendinimo savo veiklos teritorijoje kontrolė.

Vandens išteklių apsaugą bei tvarkymą reglamentuojantys nacionaliniai bei tarptautiniai norminiai dokumentai:

Įstatymai:

Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas, (Žin., 1992, Nr. 5-75);

Lietuvos Respublikos mokesčio už aplinkos teršimą įstatymas, (Žin., 1999, Nr. 47-1469; 2002, Nr. 13-474);

Lietuvos Respublikos vandens įstatymas, (Žin., 1997, Nr. 104-2615; 2003, Nr. 36-1544).

Aplinkos ir kitų ministrų įsakymais patvirtinti teisės aktai:

Nuotekų tvarkymo reglamentas, patvirtintas 2007 m. spalio 8 d. aplinkos ministro įsakymu Nr. D1-515 (Žin., 2006, Nr. 59-2103; Žin., 2007, Nr. 110-4522);

Paviršinių nuotekų tvarkymo reglamentas, patvirtintas 2007 m. balandžio 2 d. aplinkos ministro įsakymu Nr. D1-193 (Žin., 2007, Nr. 42-1594);

Nuotekų valymo įrenginių taikymo reglamentas, patvirtintas 2006 m. rugsėjo 11 d. aplinkos ministro įsakymu Nr. D1-412 „Dėl nuotekų valymo įrenginių taikymo reglamento patvirtinimo“ (Žin., 2006, Nr. 99-3852);

Mokesčio už aplinkos teršimą apskaičiavimo ir mokėjimo tvarka, patvirtinta 2002 m. gruodžio 21 d. aplinkos ir finansų ministrų įsakymu Nr. 663/409a (Žin., 2003, Nr.4-152, 2003, Nr.75-3492);

Taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimų išdavimo, atnaujinimo ir panaikinimo taisyklės, patvirtintos 2002 m. vasario 27 d. aplinkos ministro įsakymu Nr.80 (Žin., 2002, Nr. 85-3684; Žin., 2005, Nr. 103-3829; 2006, Nr. 120-4571; 2007, Nr. 5-230);

Vandens išteklių naudojimo ir teršalų išleidžiamų su nuotekomis, pirminės apskaitos ir kontrolės tvarka, patvirtinta 2001 m. kovo 30 d. aplinkos ministro įsakymu Nr. 171 (Žin., 2001, Nr. 29-941);

Teršalų išmetimo į aplinką apskaitos tvarka, patvirtinta 1999 m. gruodžio 20 d. aplinkos ministro įsakymu Nr. 408 (Žin., 2000, Nr. 8-213);

Statybos techninis reglamentas STR 2.07.01:2003 „Vandentiekis ir nuotekų šalintuvas. Pastato inžinerinės sistemos. Lauko inžineriniai tinklai“, patvirtintas 2003 m. liepos 21 d. aplinkos ministro įsakymu Nr. 390 (Žin., 2003, Nr.83-3804);

Nuotekų kaupimo rezervuarų bei septikų įrengimo, eksploatavimo ir kontrolės rekomendacijos ir nuotekų kaupimo rezervuarų bei septikų eksploatavimo tvarka, patvirtinta 2000 m. rugsėjo 20 d. aplinkos ministro įsakymu Nr. 400 (Žin., 2000, Nr. 82-2499);

Aplinkosauginės buitinių nuotekų valymo įrenginių įrengimo gamtinėmis sąlygomis taisyklės (LAND-21-01), patvirtintos 2001 m. gegužės 9 d. aplinkos ministro įsakymu Nr. 252 (Žin., 2001, Nr. 41-1438).

Tarptautiniai

1991 m. gegužės 21 d. Tarybos direktyva 91/271/EEB dėl miesto nuotekų valymo (su paskutiniaisiais pakeitimais, padarytais 1998 m. vasario 27 d. Komisijos direktyva 98/15/EB);

1993 m. liepos 28 d. Komisijos sprendimas 93/481/EEB dėl Tarybos direktyvos 91/271/EEB 17 straipsnyje nurodytų ataskaitų formų

Paviršiniai vandenys

Nacionaliniai teisės aktai, reglamentuojantys pavojingų medžiagų išleidimą su nuotekomis:

Aplinkos ministro 2006 m. gegužės 17 d. įsakymas Nr. D1-236 „Dėl Nuotekų tvarkymo reglamento patvirtinimo“ (Žin., 2006, Nr. 59-2103);

Aplinkos ministro 2001 m. gruodžio 21 d. įsakymas Nr. 623 „Dėl vandenių taršos prioritetinėmis pavojingomis medžiagomis mažinimo taisyklių patvirtinimo“ (Žin., 2002, Nr. 14-522);

Aplinkos ministro 2004 m. vasario 13 d. įsakymas Nr. D1-71 „Dėl vandenių taršos pavojingomis medžiagomis mažinimo programos patvirtinimo“ (Žin., 2004, Nr. 46-1539);

Aplinkos ministro 2001 m. gruodžio 21 d. įsakymas Nr. 643 „Dėl vandenių taršos pavojingomis medžiagomis mažinimo programų rengimo rekomendacijų patvirtinimo“ (Žin., 2002, Nr. 14-524);

Aplinkos ministro 2002 m. gegužės 22 d. įsakymas Nr. 267 „Dėl kai kurių aplinkos ministro įsakymų, reglamentuojančių nuotekų tvarkymą, dalinio pakeitimo“ (Žin., 2002, 62-2533);

Aplinkos ministro 2005 birželio 29 d. įsakymas Nr. D1-330 „Dėl aplinkos ministro 2002 m. vasario 27 d. įsakymo Nr. 80 „Dėl taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimų išdavimo, atnaujinimo ir panaikinimo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo“ (Žin., 2005, Nr. 103-3829);

Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2002 m. gruodžio 31 d. įsakymas Nr. 696 „Dėl duomenų apie prioritetines pavojingas ir pavojingas medžiagas rinkimo bei ataskaitų teikimo tvarkos patvirtinimo“ (Žin., 2003, Nr. 9-314);

Aplinkos ministro 2001 m. kovo 30 d. įsakymas Nr. 171 „Dėl vandens išteklių naudojimo ir teršalų, išleidžiamų su nuotekomis, pirminės apskaitos ir kontrolės tvarkos patvirtinimo“ (Žin., 2001, Nr. 29-941);

Aplinkos ministro 1999 m. gruodžio 20 d. įsakymas Nr. 408 „Dėl teršalų išmetimo į aplinką apskaitos tvarkos patvirtinimo“ (Žin., 2000, Nr. 8-213; 2001, Nr. 83-2903; 2002, Nr. 5-191; 2003, Nr. 79-3610).

Tarptautiniai susitarimai

Tarptautiniai teisės aktai, reglamentuojantys pavojingų medžiagų išleidimą su nuotekomis:

1976 m. gegužės 4 d. Tarybos direktyva 76/464/EEB dėl tam tikrų į Bendrijos vandenį išleidžiamų pavojingų medžiagų sukeltos taršos;

1986 m. birželio 12 d. Tarybos direktyva 86/280/EEB dėl tam tikrų pavojingų medžiagų, įtrauktų į Direktyvos 76/464/EEB priedo I sąrašą, išleidimo ribinių verčių ir kokybės siektinų normų (1988 m. liepos 16 d. Tarybos direktyva Nr.88/347/EEB iš dalies pakeičianti Direktyvos 86/280/EEB dėl tam tikrų pavojingų medžiagų, įtrauktų į Direktyvos 76/464/EEB priedo I sąrašą, išleidimo ribinių verčių ir kokybės normų II priedą ir 1990 m. liepos 27d. Tarybos direktyva Nr.90/415/EEB iš dalies pakeičianti Direktyvos 86/280/EEB dėl tam tikrų pavojingų medžiagų, įtrauktų į Direktyvos 76/464/EEB priedo I sąrašą, išleidimo ribinių verčių ir siektinų kokybės normų II priedą);

1983 m. rugsėjo 26 d. Tarybos direktyva 83/513/EEB dėl kadmio išleidimo ribinių verčių ir kokybės siektinų normų;

1982 m. kovo 22 d. Tarybos direktyva 82/176/EEB dėl gyvsidabrio išleidimo iš chloro šarminės elektrolizės pramonės ribinių verčių ir kokybės siektinų normų;

1984 m. kovo 8 d. Tarybos direktyva 84/156/EEB dėl pramonės sektorių, išskyrus chloro šarminės elektrolizės pramonę, gyvsidabrio teršalų išleidimo ribinių verčių ir kokybės siektinų normų;

1984 m. spalio 9 d. Tarybos direktyva 84/491/EEB dėl heksachlorcikloheksano išleidimo ribinių verčių ir kokybės siektinų normų;

2001 m. lapkričio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas Nr. 2455/2001/EB nustatantis prioritetinių medžiagų vandens politikos srityje sąrašą ir papildantis Direktyvą 2000/60/EB;

HELCOM rekomendacijos 19/5, patvirtintos 1998 m. kovo 26 d., dėl HELCOM tikslų pavojingų medžiagų klausimais. Šaltinis: *Aplinkos apsaugos agentūra*

BPD 1.3. Aplinkos kokybės gerinimas ir žalos aplinkai prevencija priemonės rodikliai

Rodiklio pavadinimas	Mata- vimo vienetai	BPD nustatytų tikslų kiekybinė išraiška	Pagal pasirašytas paramos sutartis planuojami pasiekti rodikliai		Per 2004- 2008 gruodžio 8 d. pasiekti BPD rodikliai	Suplanuotų ir pasiektų rodiklių palyginimas	
			Kiekybinė išraiška	Palyginimas su BPD		Palyginti su BPD	Palyginti su pasirašytose sutartyse suplanuotais rodikliais
1	2	3	4	5 (4/3*100)	6	7 (7/3*100)	8 (7/4*100)
Pasiekimo rodikliai							
1. Nutiestų/atnaujintų vandens tiekimo/nutekamojo vandens tinklų ilgis	km	25	121,22	484,88	108,01	432,04	89,1
2. Įsteigta, suplanuota, sutvarkyta saugojamų teritorijų	ha	200000	363816,90	181,91	376181,00	188,09	103,40
3. Išvalyta užterštų teritorijų	ha	100	92,12	92,12	83,82	83,82	90,9
4. Sustiprinta aplinkosaugos institucijų	vnt.	12	69,00	575,00	60,00	500,00	86,96
5. Įgyvendinta visuomenės informavimo apie aplinką priemonių	vnt.	20	206,00	1030,00	173,81	869,05	84,37
Rezultatų rodikliai							
1. Prie vandens tiekimo ir nuotekų tinklų sistemų prijungtų gyventojų skaičius	vnt.	1000	6072	604,20	1669	166,9	27,4
2. Bendras sukurtų darbo vietų skaičius iš viso 500 vnt.: „(v.m)“	vnt.	500	522,28	104,46	665,96	133,19	127,51
2a. Bendras sukurtų	vnt.	250	35,50	14,20	145,38	58,15	409,52

darbo vietų skaičius 500 vnt. iš jų: moterų							
Poveikio rodikliai							
1. Sukurtų papildomų darbo vietų skaičius: iš viso 400 vnt. „(v.m)“	vnt.	400	60,00	15,00	352,16	88,04	586,93
1a. Sukurtų papildomų darbo vietų skaičius: iš viso 400 vnt., iš jų moterų	vnt.	200	16,00	8,00	43,67	21,84	272,94
2. Dalis gyventojų kaimo vietovėse, kuriems tiekiamo geriamojo vandens kokybė atitinka ES ir nacionalinius reikalavimus	proc.	0	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Šaltinis: Europos Sąjungos struktūrinės paramos kompiuterinės informacinės valdymo ir priežiūros sistema (SFMS)

Upės Lietuvoje yra skirstomos į 5 tipus, ežerai – į 3 tipus, tarpiniai vandenys – į 3 tipus, o pakrančių vandenys – į 2 tipus.

Kiekvieno tipo upių vandens (VT) telkinių skaičius Lietuvos upių baseinų rajonuose:

Vandens telkinio tipas	Dauguvos UBR	Nemuno UBR	Lielupės UBR	Ventos UBR	Viso
1 tipas	7	373	87	64	531
2 tipas	8	70	21	13	112
3 tipas	2	146	24	22	194
4 tipas	0	26	4	5	35
5 tipas	0	5	0	0	5
Viso	17	620	136	104	877

Pastabos:

1 tipas: $< 100 \text{ km}^2$

2 tipas: $100-1000 \text{ km}^2$, nuolydis $< 0,7 \text{ m/km}$

3 tipas: $100-1000 \text{ km}^2$, nuolydis $> 0,7 \text{ m/km}$

4 tipas: $1000-10\,000 \text{ km}^2$

5 tipas: $10\,000 - 100\,000 \text{ km}^2$

Kiekvieno tipo ežerų vandens telkinių skaičius Lietuvos ežerų baseinų rajonuose:

Vandens telkinio tipas	Dauguvos UBR	Nemuno UBR	Lielupės UBR	Ventos UBR	Viso
1 tipas	8	54	7	8	77
2 tipas	17	124	4	3	148
3 tipas	1	46	0	0	47
Viso	26	224	11	11	272

Pastabos:

1 tipas: paviršiaus plotas $> 0,5 \text{ km}^2$, vidutinis gylis $< 3\text{m}$

2 tipas: paviršiaus plotas $> 0,5 \text{ km}^2$, vidutinis gylis $3-9\text{m}$

3 tipas: paviršiaus plotas $> 0,5 \text{ km}^2$, vidutinis gylis $> 9\text{m}$

Kiekvieno tipo tarpinių vandens telkinių skaičius Lietuvos upių baseinų rajonuose:

Vandens telkinio tipas	Dauguvos UBR	Nemuno UBR	Lielupės UBR	Ventos UBR	Viso
1 tipas	0	1	0	0	1
2 tipas	0	1	0	0	1
3 tipas	0	1	0	0	1
Viso	0	3	0	0	3

Pastabos:

1 tipas: šiaurinė Kuršių marių dalis

2 tipas: centrinė Kuršių marių dalis (deltos teritorija)

3 tipas: Kuršių marių vandenių išplitimo Baltijos jūroje zona

Kiekvieno tipo pakrančių vandens telkinių skaičius Lietuvos upių baseinų rajonuose:

Vandens telkinio tipas	Dauguvos UBR	Nemuno UBR	Lielupės UBR	Ventos UBR	Viso
1 tipas	0	1	0	0	1
2 tipas	0	1	0	0	1
Viso	0	2	0	0	2

Pastabos:

1 tipas: atvira Baltijos jūros smėlėtoji pakrantė (prie Kuršių marių)

2 tipas: atvira Baltijos jūros akmenuotoji pakrantė (šiaurinė pakrantė)

Šaltinis: 2000 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2000/60/EB, nustatančios Bendrijos veiksmų vandens politikos srityje pagrindus, 5 ir 6 straipsnių ataskaita. 2005 m.

Projektų sąrašas:

Druskininkų vandenvalos sistemos modernizavimas ir rekonstrukcija- finansinis memorandumas: 2000/LT/16/P/PE/002

Vilniaus vandens tiekimo ir nuotekų surinkimo sistemų atnaujinimas ir plėtra - Projekto numeris: 2000/LT/16/P/PE/001

Jonavos miesto nuotekų valymo įrenginių rekonstravimas, nuotekų tinklų išplėtimas ir vandentiekio tinklų renovacija – finansinis memorandumas: 2001/LT/16/P/PE/005

Kauno nuotekų valymo įrenginių išplėtimas, įdiegiant biologinio valymo grandį, bei tinklų išplėtimas- finansinis memorandumas: 2001/LT/16/P/PE/007

Neringos miesto geriamo vandens ir nuotekų valymo sistemų išplėtimas - Projekto numeris: 2001/LT/16/P/PE/006

Mažeikių miesto vandenvalos įrenginių statyba- finansinis memorandumas: 2002/LT/16/P/PE/014

Kėdainių nuotekų valymo įrenginių rekonstrukcija, nuotekų ir vandens tiekimo tinklų išplėtimas- finansinis memorandumas: 2002/LT/16/P/PE/009

Radviliškio miesto vandenvalos įrenginių rekonstrukcija, nuotekų ir vandens tiekimo tinklų išplėtimas- Projekto numeris: 2002/LT/16/P/PE/013

Plungės nuotekų valymo įrenginių rekonstravimas, nuotekų tinklų išplėtimas ir vandentiekio tinklų renovacija - Projekto numeris: 2003/LT/16/P/PE/015

Klaipėdos vandentiekio ir nuotekų tinklų plėtra- projekto numeris: 2004/LT/16/C/PE/005

Nemuno vidurupio baseino 1 paketas - Projekto numeris: 2004/LT/16/C/PE/002

Nemuno žemupio baseino valdymas - Projekto numeris: 2004/LT/16/C/PE/004

Nemuno aukštupio baseino 1 paketo 1 etapas- Projekto numeris: 2005/LT/16/C/PE/002

Neries baseino investicinės programos I etapas (Vilniaus miestas ir rajonas) Projekto numeris: 2005/LT/16/C/PE/004

Neries baseino investicinės programos I etapas (Zarasų, Visagino, Utenos, Ignalinos, Molėtų, Ukmergės, Širvintų, Švenčionių savivaldybės) - Projekto numeris: 2005/LT/16/C/PE/001

Ventos - Lielupės baseino investicinės programos I etapas- Projekto numeris: 2006/LT/16/C/PE/001

Pagal aprašą priemonei „VP3-1.4-AM-04-R Vandens telkinių būklės gerinimas“ projekte gali būti numatytos šios vandens telkinių būklės gerinimo priemonės:

1. vandens telkinių valymas ir tvarkymas mažinant aplinkai kenksmingų teršalų ir (arba) biogeninių medžiagų koncentraciją vandenyje bei dugno nuosėdose ir gerinant vandens ekosistemų būklę:
 - vandens telkinių valymas pašalinant iš telkinio dumblą (sapropelį), turintį aplinkai kenksmingų teršalų ir (arba) daug biogeninių medžiagų;
 - teršalų imobilizavimas, izoliavimas, stabilizavimas, surišimas vandens telkinio ekosistemoje (perteklinio fosforo cheminis surišimas į patvarius ir inertinius junginius, aplinkai kenksmingų teršalų ir (arba) biogeninių medžiagų izoliavimas nuo aplinkos specialia plėvele ir kt.);
 - biogeninių medžiagų išnešimas iš vandens telkinio ekosistemų, šienaujant ir (arba) šalinant su šaknimis pakrančių makrofitus (nendres, švendrus, lūgnes ir kt.);
 - ežero ekosistemos biomanipuliacija ekologinei būklei pagerinti ir (arba) stabilizuoti (įžuvinimas plėšriomis žuvimis ir pan.);
 - šlapžemių įrengimas ir (arba) atstatymas, makrofitų biofiltrų įrengimas siekiant sumažinti biogeninių ir organinių medžiagų prietaką į vandens telkinį;
2. vandens telkinio pakrantės (apsauginių juostų ir zonų) gamtosauginis tvarkymas:
 - telkinio apsauginės juostos ar zonos apželdinimas tinkamais želdiniais arba esančių želdinių sutvarkymas, siekiant efektyviau sulaikyti teršalus, patenkančius į telkinį iš baseino;
 - telkinio kranto apželdinimas, siekiant pagerinti pakrančių vandens ekosistemų būklę (atkuriant buveines, sukuriant įvairesnes buveines ir pan.);
 - ūkinės veiklos pažeistų krantų tvirtinimas želdiniais, natūraliomis medžiagomis, siekiant sumažinti žmogaus veiklos sukeltą eroziją;
3. ištiesintų ir (arba) sureguliuotų upių artimų natūralioms hidromorfologinių savybių atstatymas (artimų natūralioms upių vagų suformavimas) atkuriant natūralias vandens ekosistemas.

**Pagrindiniai visuomenės informavimo įvykiai 2005-2008 m., susiję su
BVPD įgyvendinimu**

2005 m.

- Sudarytos **UBR koordinavimo tarybos**.
- AAA internetiniame puslapyje patalpinta BVPD 5 ir 6 str. ataskaita (su GIS dokumentais), detalesni jos rengimo dokumentai.

2006 m.

- Suorganizuotas **seminaras pagrindinėms interesų grupėms**. Jame dalyvavo savivaldybių, RAADų atstovai, NVO, taip pat Nemuno, Lielupės, Ventos ir Dauguvos UBR koordinavimo tarybų atstovai – iš viso 97 dalyviai. Renginys buvo aprašomas masinės informacijos priemonėse. Seminare pristatytos šios pagrindinės temos:
 - Upių baseinų valdymo principai ir BVPD įgyvendinimas;
 - Visuomenės dalyvavimas vandens išteklių valdyme;
 - Pradėtas rengti Nemuno UBR valdymo planas.
- 2006 m. pabaigoje patvirtintas **UBR valdymo planų rengimo tvarkaraštis** ir pristatytas visuomenei AAA tinklapyje (buvo AAA naujienose daugiau nei 6 mėn.).
- Buvo parengti ir laikraščiuose išspausdinti 2 **straipsniai**, informuojantys visuomenę apie naują, baseiniais pagrįstą vandens apsaugos ir valdymo sistemą.

2007 m.

- Sausio mėn. parengtas išsamus **AAA internetinis puslapis** apie vandens valdymą UBR pagrindu. Pristatyti preliminarūs rizikos vandens telkiniai, ekonominės analizės rezultatai, visuomenė supažindinta su baseininio valdymo principais ir laiko grafiku.
- Kovo mėn. identifikuotos **Nemuno UBR interesų grupės** ir atlikta jų **žinių bei lūkesčių analizė** (Nemuno UBR projektas). Projekto ekspertai gavo daugiau negu 120 pastabų ir pasiūlymų iš suinteresuotų grupių, tarp kurių buvo ūkininkai, verslininkai, vandens tiekimo įmonės ir savivaldybių atstovai.
- Pasirašytos **bendradarbiavimo sutartys** su 6 vandens srityje dirbančiomis aktyviomis NVO: Gamtos tyrimų ir ekologinio švietimo stotis (Marijampolė), Lietuvos Žaliųjų judėjimas, ECAT Lietuva (abi organizacijos įsikūrusios Kaune), ekologinis klubas Žvejone (Klaipėda), VšĮ Vandens namai ir Baltijos aplinkos forumas (Vilnius). Šios organizacijos

tapo vandens infocentrais. Parengti **infocentru veiklos planai** 2006-2015 m. Planą sudaro privalomos ir papildomos, gavus papildomą finansavimą, veiklos.

- Išspausdintas populiarus **lankstinukas** (5000 kopijų tiražu) visuomenei, kuriame pabrėžiama gero vandens išteklių valdymo svarba ir vandens valdymo pokyčiai. Lankstinukas buvo platinamas informacinių kompanijų ir seminarų metu.
- Kovo mėnesį, Pasaulinės vandens dienos proga vykdyta **informacinė kompanija** apie pradėtą Nemuno valdymo plano rengimą (Nemuno projektą), upių baseinų rajonus, taršos židinius ir informaciją apie vandens telkinių valdymo bei apsaugos politiką 6 Lietuvos miestuose (Klaipėdoje, Kaune, Alytuje, Kėdainiuose, Vilniuje ir Marijampolėje). Akciją įgyvendino informaciniai centrai.

Pagrindinis renginių akcentas, sulaukęs visuomenės ir žiniasklaidos dėmesio, buvo informacinis autobusas, pristatęs mobilią ekspoziciją. Autobuse buvo demonstruojamas ir filmas apie vandenį, platinamas populiarus lankstinukas apie vandenį, aplinkosaugininkai (RAAD) atsakė į gyventojų klausimus, davė interviu nacionalinių ir regioninių laikraščių žurnalistams, suorganizuotos radijo ir TV laidos.

- Vyko keletas **seminarų suinteresuotoms grupėms stiprinti**:
 1. *Teritorinio planavimo ir upių baseinų valdymo principų integravimas*. Į seminarą buvo kviešti apskričių ir savivaldybių administracijų atstovai, RAADai, AAA ir AM. Jame dalyvavo 55 dalyviai.
 2. „*Mokytojų*“ *mokymai*. Informacinių centrų, RAADų, AAA ir savivaldybių asociacijos atstovai dalyvavo apmokymuose (10 žm.). Mokymų programą sudarė dvi dalys: su vandens valdymu ir apsauga susiję aspektai ir bendravimo tarp įvairių interesų grupių klausimai.
- Lapkritį pristatytas **preliminarius Nemuno UBR valdymo planas** visuomenei bei suinteresuotoms grupėms. Seminare dalyvavo 110 ministerijų, savivaldybių ir apskričių viršininkų administracijų, regionų aplinkos apsaugos departamentų, Nemuno upių baseinų rajono Koordinacinių tarybų bei privačių kompanijų atstovai, nevyriausybinių organizacijų ir profesinių asociacijų nariai.
- 2007 m. pabaigoje parengtos ir AAA svetainėje **pristatytos UBR pagrindinės vandensaugos problemos**. Buvo internete 8 mėn.

2008 m.

- AAA internetiniame puslapyje patalpinti visi preliminarus **Nemuno UBR plano rengimo techniniai dokumentai**.

- Atnaujinta **UBR koordinavimo tarybų sudėtis**. Tarybos papildytos nevyriausybinų organizacijų koalicija, Aplinkos apsaugos inspekcija bei savivaldybių atstovais. Tarybas sudaro: Nemuno – 91, Ventos – 38, Lielupės – 39, Dauguvos – 32 nariai.
- Kovo mėn. surengti 4 UBR **Koordinavimo tarybų posėdžiai**, kurių metu pristatytos ir aptartos **vandensaugos problemos**.
- Žemės dienos proga vykdyta **visuomeninė akcija**. Jos metu pristatyta paviršinių vandens telkinių būklė, vandens valdymo sistema, visuomenės komentavimo tvarkaraštis.
- Rugpjūtyje, bendradarbiaujant su vandens infocentru ir GIS bendrove, pradėta vykdyti **akcija „pranešk apie skriaudžiamą gamtą“**, kurios metu žmonės gali pažymėti žemėlapyje probleminę vietą (tame tarpe vandensaugos problemos). Problemos siunčiamos suinteresuotoms institucijoms spręsti.